

วารสารสังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม

JSRC

**JOURNAL OF SOCIAL,
RELIGION AND CULTURE**

ISSN 2697-6552

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2563

Vol. 1 No.1 January-June 2020

0897832122 Sarthonghan@gmail.com

วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
Journal of Social Religion and Culture

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2563

Vol. 1 No. 1 January-June 2020

วัตถุประสงค์

1. เพื่อการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านสังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และสหวิทยาการทางการศึกษาของนักวิจัย นักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป
2. เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการของนักวิจัยและวิชาการด้านสังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และสหวิทยาการทางการศึกษา
3. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนามนุษย์ตามวิถีของการศึกษาเชิงพุทธศาสนา และสหวิทยาการด้านสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

เจ้าของ วัดสุทธิจิตตาราม 25/25 หมู่ที่ 3 แขวงทวีวัฒนา เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10170

โทร. 089 783 2122

พิมพ์ที่ จี คลาส (G CLASS) เลขที่ 26/19 ศาลายา พุทธมณฑล นครปฐม 73170

โทร 028892223 โทรสาร 028893204 อีเมล g_class@hotmail.com

ต้นฉบับที่ตีพิมพ์ในวารสารเล่มนี้ ได้รับการตรวจสอบมาตรฐานทางวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะสาขาวิชา การตีพิมพ์จะต้องได้รับอนุญาตจากกองบรรณาธิการเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

ที่ปรึกษา

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตตโม, ผศ.ดร.	พระมหาสุเทพ สุปณฺธิโต, ผศ.ดร.
รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก	รศ.ดร. สมศักดิ์ บุญปู
ผศ.ดร.ทิพมาศ เสวตวรโชติ	ดร.บุญเรือน เทียรทอง
ดร.สุภาพร ศรีเรืองสกุล	ดร.สุธาสินี แสงมุกดา

บรรณาธิการ

พระมหาสามารถ ฐานิสโร

รองบรรณาธิการ

พระสุวรรณ สุขเมธบุณโย

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวณทิพรดา ไชยศิลป์

กองบรรณาธิการ

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตตโม, ผศ.ดร.	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระครูปลัดกวีวัฒน์, ดร.	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาสมเจต สมจारी, ดร.	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ชาตรี ชุ่มแสน	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
นาวาเอก ดร.นพดล บงกชกาญจน์	ฝ่ายวิชาการ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ กองทัพเรือ
ดร.เกรียงไกร พินยารัก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร.ละอองดาว เตชะวิญญูธรรม	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
ดร.วรรณ พ่วงพร้อม	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
พ.ต.ท. (ญ) ปิยะนุช ศรีสรานุกรม	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระปรัชญา จตมโม	พระชัยสิทธิ์ อคฺคณโณ
-----------------	----------------------

กองบรรณาธิการ ประจำฉบับที่ 1 ปีที่ 1

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.

พระมหาสุเทพ สุปณฺธิโต, ผศ.ดร.

พระสุขุม สุขวฑฺฒโก, ผศ.

พระครูปลัดกวีวัฒน์, ดร.

พระมหาสมเจต สมจारी, ดร.

รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก

ผศ.ดร.นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ

ผศ.ดร.ทิพมาศ เสวตวรโชติ

นาวาเอก ดร.นพดล บงกชกาญจน์

ดร.สุธาสินี แสงมุกดา

ดร.วรรณภา พ่วงพร้อม

ดร.บัวบุษรา อัครศรุตติพงศ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช

ฝ่ายวิชาการ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ กองทัพเรือ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

นักวิชาการอิสระ ด้านพุทธศาสนาและปรัชญา

บทบรรณาธิการ

บทความวิชาการและบทความวิจัยในวารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม-มิถุนายน 2563 โดยสังเขปในเบื้องต้น วารสารฉบับนี้มีเนื้อหาและประเด็นที่ค่อนข้างหลากหลาย แต่ก็อยู่ในกลุ่มเนื้อหาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความเหล่านี้มีความหลากหลาย ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะระดับของกลุ่มบทความที่มาจากกลุ่มบุคคลทั้งภายในและภายนอก อย่างไรก็ตาม บทความทุกบทความยังคงไว้ซึ่งคุณภาพที่ผ่านการพิจารณาถ้อยแถลงจากผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินคุณภาพ บทความทุกบทความกองบรรณาธิการให้ความสำคัญในแง่เป็นบทความที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับสาขาวิชาทางการศึกษาเป็นหลักตามวัตถุประสงค์ของวารสาร ตลอดระยะเวลาที่วารสารดำเนินการนี้มีบทความที่หลากหลายส่งเข้ามาเพื่อขอตีพิมพ์ กองบรรณาธิการได้คัดเลือกคุณภาพเป็นการเบื้องต้นก่อนแล้วจึงทำการตอบรับเพื่อส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาถ้อยแถลงตามระบบต่อไป จากบทความที่ส่งมามากมายพบว่า การพิจารณาคัดเลือกเป็นไปอย่างเข้มข้น ทั้งนี้ บทความที่ได้รับ การคัดเลือกจึงเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Journal citation index Centre (TCI)

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความวิจัยบทความวิชาการ ที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านการศึกษาให้เป็นประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัยและประเทศชาติต่อไป โดยบทความวิจัย และบทความวิชาการ ประจำฉบับนี้มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

บทความวิชาการเรื่อง “แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการสื่อสารในการปฏิบัติงาน เลขาธิการผู้บริหาร สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล” โดย ณัฏฐา ปรัชญานนท์ และพัชรา ฉัตรทอง เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป กองบริหารงานทั่วไป มหาวิทยาลัยมหิดล ผลงานบทความวิชาการเรื่องนี้มุ่งนำเสนอว่า “แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการสื่อสารด้วยการสร้างมาตรฐานทักษะ ความรู้ที่จำเป็นด้านการสื่อสาร (Communication) ต่อการปฏิบัติงานของหน่วยงานเลขาธิการ (ผู้บริหารระดับสูง) โดยการนำทฤษฎีการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) มาใช้ในการรวบรวมองค์ความรู้ที่จำเป็นมาสร้างเป็นกระบวนการของการถ่ายโอนความรู้ที่เหมาะสมและเป็นระบบ ด้วยการรวบรวมทักษะ ความรู้ แนวทางการทำงานที่สอดคล้องกับทฤษฎีด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ในองค์กร (Communication in Organization) มาสร้างเป็นมาตรฐานของหน่วยงาน เพื่อให้เกิดสมรรถนะตามบทบาทหน้าที่ที่จำเป็น สร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมความรู้ เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน เสริมศักยภาพทักษะและองค์ความรู้ด้านการสื่อสาร เชื่อมโยงสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานเป็นทีม รวมถึงการทบทวนองค์ความรู้อย่างสม่ำเสมอ สำหรับหน่วยเลขาธิการผู้บริหาร เพื่อให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งหวังประสิทธิภาพ และสนับสนุนการทำงานของผู้บริหาร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างยั่งยืน”

บทความวิชาการเรื่อง “การสอนสังคมศึกษาแบบบูรณาการ” โดย ณัฏฐพรดา ไชยศิลป์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ผลงานบทความวิชาการเรื่องนี้มุ่งนำเสนอว่า “การสอนสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีการบูรณาการเนื้อหาวิชาเข้ากับสังคมในปัจจุบัน เนื่องจากมีเนื้อหาที่ครอบคลุมศาสตร์ในหลายสาขาวิชา เช่น เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นต้น การสอนแบบบูรณาการ (Integrated Instruction) คือการสอนโดยใช้เรื่องใดเรื่องหนึ่งที่นักศึกษาใช้

ความรู้หรือประสบการณ์จากที่เคยเรียนมาเกินไปใช้ในการลงมือปฏิบัติหรือการแก้ไขปัญหาการจัดการ การคำนวณ การคาดคะเนเหตุการณ์ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนใน ศตวรรษที่ 21 กระบวนการจัดการเรียนการสอนในการสอนสังคมศึกษาแบบบูรณาการนั้นจะต้องมีการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเน้นการสอนที่เป็นบูรณาการ (Integrative Teaching Styles) ซึ่งต้องมีวิธีการที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การใช้เทคนิคการเรียนการสอนที่ ผสมผสานกันฝึกให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบด้วยวิธีสืบสอบ (Inquiry) หรือใช้วิธีการแก้ปัญหา (Problem Solving) เน้นการทำงานร่วมกันมีงานกลุ่มหรืองานเดี่ยวผสมผสานกันไป เน้นการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมใน ประสบการณ์จริง ประสบการณ์การเรียนรู้ควรอยู่ในขอบเขตสมรรถภาพในการเรียนของผู้เรียน จึงต้อง พิจารณาขอบเขตการเรียนรู้ลำดับของเนื้อหาของลักษณะวิชารวมทั้งลักษณะของผู้เรียนด้วยและให้ผู้เรียน ฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง ในการสอนสังคมศึกษาแบบบูรณาการสหวิทยาการ (Multidisciplinary Instruction) กล่าวคือ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการนำศาสตร์สาขาต่าง ๆ มากกว่าหนึ่งเรื่อง มาผสมผสานให้กลมกลืนกันภายใต้หัวข้อเรื่องเดียวกันหรือเรื่องราวเดียวกันโดยเน้นความรู้ในลักษณะองค์ รวมมากกว่าความรู้ที่แยกเป็นส่วน ๆ ทั้งยังสามารถบูรณาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและ การใช้สื่อหรือนวัตกรรมการเรียนการสอนได้อย่างไร้ขีดจำกัดซึ่งจะทำให้ครูผู้สอนสังคมศึกษา มีความ กระตือรือร้นสนใจและพัฒนาตนเองในด้านการสอนอยู่เสมอ การสอนสังคมศึกษาเป็นศาสตร์แห่งการ บูรณาการอย่างแท้จริง”

บทความวิชาการเรื่อง “แนวทางการสอนสังคมศึกษาสำหรับครูในไทยแลนด์ 4.0” โดย พระสุวรรณ สุเมธบุญโธ (ข้าโพธิ์ทัย) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ผลงาน บทความวิชาการเรื่องนี้มุ่งนำเสนอว่า “แนวทางการเรียนการสอนสังคมศึกษาสำหรับครู 4.0 จำเป็นต้อง มีการเรียนรู้และส่งเสริมผู้เรียนให้มีความสามารถในด้านสังคม, ด้านความรู้, ด้านทักษะ, ด้านกระบวนการ, ด้านคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมในสมัยปัจจุบัน โดยมีแนวทางการเรียนการสอนที่หลากหลายมาใช้ในการ เรียนการสอนสังคมศึกษา ซึ่งธรรมชาติของเนื้อหาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษานั้นมีความ หลากหลาย ครอบคลุมถึงแขนงวิชาต่าง ๆ ในสาขาเช่น ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม, หน้าที่พลเมือง, เศรษฐศาสตร์, ภูมิศาสตร์, ประวัติศาสตร์ ซึ่งเนื้อหาที่มีจำนวนมากของสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาทำให้ ครูส่วนใหญ่ เน้นการบรรยาย ไม่มีกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน และไม่ชำนาญในเนื้อหาการสอนมา จัดการเรียนรู้ทำให้ไม่ตรงกับเป้าหมายของครูสังคมศึกษาส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาไม่ บรรลุจุดมุ่งหมายที่แท้จริง การจัดการเรียนการสอนในยุคศตวรรษที่ 21 นั้นต้องเปลี่ยนแปลงจากการ เรียนรู้แบบเดิมไปสู่กระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาทักษะและ ทักษะคิด ทักษะการคิด, ทักษะการแก้ปัญหา, ทักษะการร่วมงานในองค์กร, ทักษะคิดเชิงบวก, นวัตกรรม, ความคิดสร้างสรรค์, ทักษะการสร้างแรงจูงใจ, และมีความตระหนักในสภาพแวดล้อมภาพของขนาด ห้องเรียนจะขยายกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ขึ้น การเรียนรู้จากตำราจะเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ความรู้ จะไม่หมายถึงการจดจำข้อเท็จจริงหรือตัวเลขแต่จะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการวิจัยและการปฏิบัติโดยการ เชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์เก่าที่มีอยู่ ทักษะและเนื้อหาที่เกี่ยวข้องจะมีความจำเป็นเพื่อจะ ประเมินผลต่อการนำไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับพิชญา ตีมี และเอื้อมพร หลินเจริญ, 2560 (บทคัดย่อ) การพัฒนาแนวทางการประเมินทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียน ตามแนวคิดการ ประเมินผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยภาสกีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skills, 2009) จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ การสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการ แก้ปัญหาการสื่อสารและการร่วมมือ ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนการสอนสังคมศึกษา

เพื่อพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาในด้านความรู้ (Knowledge) เพื่อความเข้าใจการเรียนรู้สู่การปฏิบัติจริง การนำเสนอข้อมูลการวิเคราะห์และจำแนกข้อเท็จจริงในหลักการทฤษฎีตลอดจนกระบวนการต่าง ๆ ในด้านการสอนสังคมศึกษา”

บทความวิชาการเรื่อง “ครูกับการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยในศตวรรษที่ 21” โดย ธัญญรัตน์ ชื่นแสงจันทร์ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผลิตผลงานบทความวิชาการเรื่องนี้มุ่งนำเสนอว่า “ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่นานาประเทศเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วและมีการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ โดยเฉพาะด้านการศึกษาที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ประชากรในศตวรรษใหม่จึงต้องเป็นผู้ที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยของครูในปัจจุบันจึงควรปรับเปลี่ยนจากเดิมที่ครูเป็นศูนย์กลาง กำหนดให้เรียนรู้สิ่งต่างๆ มาสู่การเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่ขึ้นอยู่กับตัวผู้เรียนเอง เพราะผู้เรียนแต่ละคนมีความชอบ ความถนัดและความสามารถแตกต่างกันโดยครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทางเพื่อฝึกนิสัยให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ปรับเปลี่ยนความคิดได้ง่าย มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสอนวิธีเรียนมากกว่าสอนเนื้อหา เนื่องจากเนื้อหาในยุคสมัยนี้จะมากเกินไปที่จะเรียนรู้ได้อย่างพอเพียง ทั้งข้อมูลและเนื้อหาที่เปลี่ยนแปลงเร็วทำให้การจดจำเนื้อหาความรู้เป็นสิ่งที่ใช้ไม่ได้และมีประโยชน์น้อย ดังนั้นครูจึงทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตนได้เต็มตามศักยภาพของเขาโดยสอดคล้องกับความจำเป็นเพื่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคใหม่และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต”

บทความวิชาการเรื่อง “แนวคิดทางการเมืองในมุมมองของพุทธปรัชญาเถรวาท” โดย นาวาเอกนพดล บงกชกาญจน์ ฝ่ายวิชาการ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ ผลิตผลงานบทความวิชาการเรื่องนี้มุ่งนำเสนอว่า “แนวคิดทางการเมืองปัจจุบันรูปแบบการปกครองประชาธิปไตย เป็นการปกครองให้อำนาจแก่หมู่ชนที่ได้รับประโยชน์สูงสุดต่อภาครัฐผู้มีสิทธิที่ได้จากภาครัฐ จะยึดถือหลักสิทธิเสรีภาพเป็นสำคัญ ขจัดการแบ่งแยกทางชนชั้น เพื่อให้เกิดความทัดเทียมกันในสังคมมุ่งเน้นเรื่องการปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วยการใช้หลักความเสมอภาคของบุคคลให้อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน มุ่งเน้นการยึดถือเจตนารมณ์ของปวงชนและการยึดถือหลักการปกครองโดยเสียงข้างมาก ส่วนแนวคิดทางการเมืองรูปแบบการปกครองเผด็จการเป็นการปกครองที่รัฐบาลมีอำนาจสั่งการทั้งหมดในการควบคุม ดูแลทรัพยากรของประเทศและเป็นผู้กำหนดการผลิตของสังคม มากกว่าจะให้เป็นหน้าที่ของกลไกตลาด ตลอดจนเป็นผู้กำหนดค่านิยมของสังคม อุดมการณ์ที่ประชาชนยึดถือกฎหมายต่างๆ ออกโดยผู้นำรัฐบาลและมีอำนาจในการตัดสินใจถูกจำกัดอยู่ในบุคคลเพียงไม่กี่คนเป็นการมอบอำนาจในการปกครองสูงสุดทั้งหมดให้แก่ผู้ปกครอง สำหรับแนวคิดทางการเมืองในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น จะเน้นที่ผู้นำหรือผู้ปกครองที่มีหน้าที่บริหารบ้านเมืองและปกครองประชาชนจะต้องที่มีคุณธรรม ด้วยการยึดหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้นำมาปรับประยุกต์ใช้กับการปกครอง เพื่อให้ผู้ปกครองจะต้องมีหลักคุณธรรมสูงกว่าประชาชนธรรมดาและใช้กฎหมายเท่าที่จำเป็น โดยเน้นหลักธรรมที่เป็นแนวทางของความถูกต้องเป็นใหญ่ในการปกครอง และแนวคิด รูปแบบ หลักการ และเป้าหมายของการเมืองปัจจุบันในมุมมองของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นบางส่วนมีความขัดแย้งกัน แต่ไม่มากจนไม่สามารถไปด้วยกันได้ เพียงแต่แนวคิดทางการเมืองปัจจุบันนั้นจะมุ่งเน้นใช้เพื่อแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ในโลกนี้เท่านั้น ในขณะที่แนวคิดทางการเมืองในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นใช้เพื่อประโยชน์สุขในโลกนี้และโลกหน้าพร้อมกับประโยชน์สูงสุดที่ไม่ต้องอยู่ทั้งโลกนี้และโลกหน้ามีความหมายกว้างกว่าและจะยึดหลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้กับแนวคิดการเมืองเป็นสำคัญ”

บทความวิจารณ์หนังสือ เรื่อง “พุทธศาสนากับความตาย” เขียนโดย อภิญวัฒน์ โพธิ์सान วิจารณ์โดย ศรุตานนท์ ชอบประดิษฐ์ นักวิชาการอิสระ ด้านศาสนาและปรัชญา ผลงานบทความวิจารณ์ หนังสือเรื่องนี้มุ่งนำเสนอว่า “สืบเนื่องด้วยผู้วิจารณ์เห็นคุณค่าบทสวดพระอภิธรรมในงานศพที่กล่าวว่า “ไปไม่กลับ หลับไม่ตื่น พื้นไม่มี หนีไม่พ้น” ของการตายในพุทธศาสนา เพราะถือว่าเป็น สัจธรรมหรือ ความเป็นจริงสูงสุดของมนุษย์ทุกคนต้องเจออย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งในทางหลักคำสอนของพุทธศาสนา นั้น การตายมีความสัมพันธ์จากเหตุปัจจัยหลายอย่าง ทั้งนี้ความเชื่อในเรื่องการตายก็มีหลากหลาย มุมมองขึ้นอยู่กับความเชื่อส่วนบุคคลและเพื่อคลายข้อสงสัยที่ว่า “ตายแล้วไปไหน” ดังนั้นผู้วิจารณ์จึงนำ หนังสือพุทธศาสนากับความตายมาทำการศึกษาริบทต่างๆของการตายรวมถึงวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ด้วย มุมมองในทัศนะคติของนักปราชญ์ทางพุทธศาสนาที่มีความเห็นแตกต่างกันออกไป และสุดท้ายพุทธ ศาสนาได้อสอนอะไรในเรื่องการตายต่อไป”

พระมหาสามารถ จานิสโร

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
1 แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการสื่อสารในการปฏิบัติงานเลขานุการ ผู้บริหาร สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล Guidelines for improving the efficiency of communication in Executive Secretary Office of the President Mahidol University. ณัฏฐา ปรัชญานนท์ และพัทยา นัตรทอง	1
2 การสอนสังคมศึกษาแบบบูรณาการ The Integration for Teaching Social Studies. ณทิพรดา ไชยศิลป์	14
3 แนวทางการสอนสังคมศึกษาสำหรับครูในยุคไทยแลนด์ 4.0 Guidelines of Social Studies Teaching for Teachers in Thailand 4.0. พระสุวรรณ สุเมธปัญโญ (จำโพธิ์ทัย)	21
4 ครูกับการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยในศตวรรษที่ 21 Teacher and Thai Language Learning Management in the 21 st Century. ธัญญารัตน์ ชื่นแสงจันทร์	31
5 แนวคิดทางการเมืองในมุมมองของพุทธปรัชญาเถรวาท Political Concept in the Viewpoint of Theravada Buddhist Philosophy. นาวาเอกนพดล บงกชกาญจน์	45
6 บทความวิจารณ์หนังสือ เรื่อง “พุทธศาสนากับความตาย” เขียนโดย อภิญวัฒน์ โพธิ์सान ศรุตานนท์ ชอบประดิษฐ์	59
จริยธรรมการตีพิมพ์บทความ	66
หลักเกณฑ์สำหรับการนิพนธ์	67

แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการสื่อสารในการปฏิบัติงานเลขานุการผู้บริหาร
สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

Guidelines for improving the efficiency of communication in Executive
Secretary Office of the President Mahidol University

ณัจนา ปรัชญานนท์

Nutjana Prachayanonta

พัทยา ฉัตรทอง

Pattaya Chatthong

เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป กองบริหารงานทั่วไป มหาวิทยาลัยมหิดล

General Administrative Officer

General Administration Division, Mahidol University

E-mail: patt08@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความทางวิชาการเรื่อง แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการสื่อสารในการปฏิบัติงานเลขานุการผู้บริหาร สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการสื่อสารด้วยการสร้างมาตรฐานทักษะ ความรู้ที่จำเป็นด้านการสื่อสาร (Communication) ต่อการปฏิบัติงานของหน่วยงานเลขานุการ (ผู้บริหารระดับสูง) โดยการนำทฤษฎีการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) มาใช้ในการรวบรวมองค์ความรู้ที่จำเป็นมาสร้างเป็นกระบวนการของการถ่ายโอนความรู้ที่เหมาะสมและเป็นระบบ ด้วยการรวบรวมทักษะ ความรู้ แนวทางการทำงานที่สอดคล้องกับทฤษฎีด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพในองค์กร (Communication in Organization) มาสร้างเป็นมาตรฐานของหน่วยงาน เพื่อให้เกิดสมรรถนะตามบทบาทหน้าที่ที่จำเป็น สร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมความรู้ เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน เสริมศักยภาพทักษะ และองค์ความรู้ด้านการสื่อสาร เชื่อมโยงสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานเป็นทีม รวมถึงการทบทวนองค์ความรู้อย่างสม่ำเสมอ สำหรับหน่วยเลขานุการผู้บริหาร เพื่อให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งหวังประสิทธิภาพ และสนับสนุนการทำงานของผู้บริหาร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การสื่อสาร/การจัดการความรู้/เลขานุการผู้บริหาร/มหาวิทยาลัยมหิดล

Abstract

In the performance of secretarial work (Top management) communication skills are very important. The purposes of this academic article were to present ways to improve communication efficiency by creating skills standards, necessary knowledge in communication to secretarial work by adopting Knowledge Management Theory (KM). KM used to gather the necessary knowledge to create a process of transferring knowledge appropriately and systematically. By gathering skills, knowledge, and working methods that are in line with effective communication in organization theory. To create a standard of the organization. In order to, achieve competency according to the functional competency, innovative, knowledge to propose guidelines for personnel development in

the department. Enhance the potential of skills and knowledge in communication link to increasing efficiency in working as a team. Including regular knowledge reviews for executive secretary units. To create a work culture that aims for efficiency and support the management for achieve sustainable corporate goals.

Keywords: Communication, Knowledge Management, Executive Secretary, Mahidol University

1. บทนำ

มหาวิทยาลัยมหิดลเป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ก่อกำเนิดมากมาากกว่า 130 ปี เริ่มจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาแพทยศาสตร์เป็นสาขาแรก ต่อมาจัดการจัดการเรียนการสอนเพิ่มขึ้นในหลายสาขาวิชา โดยเฉพาะสาขาหลักทางด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ จนถึงปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหิดลได้จัดการเรียนการสอนครอบคลุมครบทุกสาขาวิชาทั้งวิทยาศาสตร์สุขภาพ วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ โดยมหาวิทยาลัยขับเคลื่อนการบริหารงานผ่านผู้บริหารระดับสูง ประกอบด้วย อธิการบดี รองอธิการบดี และผู้ช่วยอธิการบดี ซึ่งการขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย จำเป็นต้องใช้ทักษะทางการสื่อสาร ในการถ่ายทอดนโยบายการบริหารงานจากระดับผู้บริหาร สู่ระดับปฏิบัติการ เพื่อให้สามารถดำเนินงานต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามพันธกิจหลักที่มหาวิทยาลัยได้วางไว้ คือ “สร้างความเป็นเลิศทางด้านสุขภาพ ศาสตร์ศิลป์และนวัตกรรม บนพื้นฐานของคุณธรรมเพื่อสังคมไทย”

ด้วยเหตุนี้หากผู้บริหาร มีเลขาณการ เป็นหน่วยสนับสนุนที่ดี มีบุคลิกลักษณะที่เหมาะสม มีความคล่องตัว มีระบบ มีระเบียบ เป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ มีความรับผิดชอบสูง กระตือรือร้น พร้อมทั้งจะเรียนรู้ตลอดเวลา มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และมีความสามารถในหลากหลายด้าน อาทิเช่น ด้านการจัดการ การบริหารงาน ด้านภาษา ด้านการติดต่อประสานงาน และด้านการสื่อสาร ย่อมช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ของผู้บริหารได้เป็นอย่างดี และทำให้ผู้บริหารสามารถนำเวลาที่มีคุณค่าไปดำเนินงานทางด้านยุทธศาสตร์ และนโยบายที่มีความสำคัญให้กับองค์กรได้ ซึ่งจากประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่เลขาณการผู้บริหารของผู้เขียนบทความนี้ ที่มีประสบการณ์ในฐานะเลขาณการผู้บริหารระดับสูง ทั้งในองค์กรภาครัฐ และภาคเอกชน มามากกว่า 18 ปี มีความเห็นว่าทักษะอีกทักษะหนึ่งที่มีความสำคัญในการปฏิบัติงานด้านเลขาณการผู้บริหารระดับสูง คือ ทักษะ และองค์ความรู้ด้านการสื่อสาร

ทักษะด้านการสื่อสาร ถือว่าเป็นอีกหนึ่งทักษะที่จำเป็นกับงานในตำแหน่งเลขาณการผู้บริหาร เพราะเลขาณการ จะทำหน้าที่เป็นผู้เชื่อมโยงระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชาภายในองค์กร จึงจำเป็นต้องมีทักษะด้านการสื่อสารที่ดี เพื่อให้สามารถประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งการสื่อสารภายในองค์กรที่ดีจะช่วยสร้างความเข้าใจในนโยบายของผู้บริหาร ช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในองค์กร ทำให้บุคลากรในองค์กรเกิดความพึงพอใจ และเข้าใจนโยบายได้อย่างชัดเจน ส่งผลให้บุคลากรทุกคนร่วมมือกัน เกิดการทำงานเป็นทีม การปฏิบัติงานเป็นไปตามนโยบายที่วางไว้ และดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้องค์กรบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อองค์กรในทางบวก นอกจากทักษะด้านการสื่อสารแล้ว การจัดการความรู้ในองค์กรก็มีความสำคัญ เพราะโลกในยุคปัจจุบันมีการ

เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านสารสนเทศ ความรู้ เทคโนโลยี การตลาด ความต้องการของลูกค้า คู่แข่ง จึงทำให้โลกของการทำงานก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน

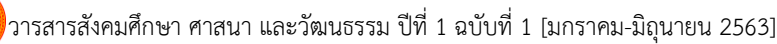
ด้วยเหตุนี้การทำงานในยุคปัจจุบันที่มีการแข่งขันสูงในทุกด้าน จากงานที่ใช้แรงงานกลายเป็นงานที่ต้องใช้ความรู้ จากงานที่ทำซ้ำเหมือนเดิมทุกวันกลายเป็นงานที่ต้องมีความสร้างสรรค์ จากงานที่ใช้ทักษะเพียงด้านเดียวกลายเป็นงานที่จำเป็นต้องใช้ทักษะหลากหลายด้าน จากงานใครงานมันเปลี่ยนเป็นงานของทีม ทำให้องค์กรต้องปรับตัว ให้เกิดการจัดการองค์ความรู้ขององค์กร เพื่อเวลาเกิดปัญหาในการทำงานจะได้มีการแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความรู้ ทำให้การแบ่งปันความรู้เป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน ไม่จำเป็นต้องรอให้เกิดปัญหาเสียก่อนถึงจะมีการแบ่งปันความรู้เพื่อแก้ปัญหาเท่านั้น และเพื่อให้เกิดการต่อยอดของงาน ไม่ต้องเริ่มที่ศูนย์อยู่เรื่อยไป อีกทั้งเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทำงานที่ผิดพลาดซ้ำในเรื่องเดิม เนื่องจากขาดความรู้ที่ถูกต้อง เพราะความรู้บางส่วนอยู่ที่ตัวบุคลากร เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น เกษียณอายุ ลาออก ย้าย เปลี่ยนหน้าที่ แล้วไม่มีการเก็บรวบรวมประสบการณ์ที่ได้จากการทำงาน หรือ บางครั้งองค์กรมี “วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ” (Best Practice) แต่ไม่นำมาใช้ ไม่นำไปขยายผลภายในหน่วยงาน และไม่เคยนำองค์ความรู้นั้นไปแลกเปลี่ยน แบ่งปันให้กับหน่วยงานอื่น ก็เกิดผลกระทบกับงานและองค์กรได้ ทำให้ปัจจุบันหลายองค์กร ให้ความสำคัญกับการนำทฤษฎีการจัดการความรู้มาปรับใช้ในการทำงาน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบันและโลกของการทำงาน ผลักดันให้องค์กรต้องมีการค้นหา สร้าง รวบรวม กลั่นกรอง จัดเก็บ ความรู้อย่างเป็นระบบเพื่อให้บุคลากรที่ต้องการใช้ความรู้นั้น สามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา รวมถึงผู้ปฏิบัติงานในหน่วยเลขานุการผู้บริหาร สำนักงาน อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ด้วยเช่นกัน ที่ในตัวเลขานุการแต่ละท่านมีองค์ความรู้ด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ แต่ไม่มีการจัดการองค์ความรู้เหล่านั้นให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อหน่วยงาน ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีการจัดการองค์ความรู้ด้านการสื่อสารภายในหน่วยเลขานุการผู้บริหาร เพื่อให้มีการเรียนรู้ มีการสร้างและใช้ความรู้ในการทำงานอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ซึ่งไม่เพียงจะช่วยให้องค์กรอยู่รอดปลอดภัยในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีการแข่งขันสูง ยังทำให้องค์กรเติบโตก้าวหน้าอย่างยั่งยืนอีกด้วย

2. ความหมายของการสื่อสาร (Communication) และความหมายของการจัดการความรู้ (Knowledge Management)

ชาแรมบ้า (Zaramba, 2003 : 5) กล่าวถึงการสื่อสารในองค์กรว่า การสื่อสารในองค์กรเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จขององค์กรและช่วยให้บุคลากรในองค์กรได้รับทราบกิจกรรมต่าง ๆ

วิรัช สงวนวงศ์วาน (2547, หน้า 115) ให้ความหมายว่า “การสื่อสารคือการถ่ายโอน (Transfer and Understanding of Meaning)” ดังนั้น การติดต่อสื่อสารจะประสบความสำเร็จก็ ต่อเมื่อสามารถส่งผลต่อความหมายและผู้รับเกิดความเข้าใจถูกต้อง การสื่อสารอาจมีลักษณะเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) และเป็นเครือข่ายองค์กรหรือที่เรียกกัน โดยทั่วไปว่าการติดต่อสื่อสารขององค์กร (Organization Communication)

อรอนงค์ สวัสดิ์บุรี (2555: 106) สรุปความหมายของการสื่อสารว่า เป็นการถ่ายทอดสารจากผู้ส่งสารไปสู่ผู้รับสารโดยผ่านสื่อ โดยผู้ส่งสารจะถ่ายทอดความคิดของตนเองเป็นคำพูดสัญลักษณ์ไปสู่ผู้รับสาร และผู้รับสารตีความหมายให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารแล้วถ่ายทอดความคิดของตนเองกลับสู่ผู้ส่งสารอีกครั้งหนึ่ง โดยผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น คำพูด ท่าทาง รวมไปถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น โทรศัพท์ สื่อสิ่งพิมพ์ ฯลฯ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2547) กล่าวว่า การจัดการความรู้ คือ การประมวลและสังเคราะห์ความรู้และการจำแนกแยกแยะสารสนเทศ เพื่อนำไปสู่การตีความและทำความเข้าใจกับสารสนเทศเหล่านั้น จนกลายเป็นความรู้ หรืออาจตีความได้ว่าเป็นการสกัด รวบรวม ประมวล และสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำมาสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ หรือต่อยอดความรู้ที่มีอยู่เดิมเกี่ยวกับเรื่องราวและสิ่งต่าง ๆ ซึ่งความรู้ทั้งหลายเหล่านี้ครอบคลุมทั้งส่วนของความรู้โดยนัย ที่ซ่อนอยู่ในความคิดของพนักงาน และที่ฝังตัวอยู่ในองค์การ เมื่อมีการจัดการความรู้ทั้งสองประเภtnี้ให้เป็นระบบระเบียบ คนที่สนใจและต้องการเข้าถึงความรู้ดังกล่าวก็จะสามารถดึงความรู้นั้นออกมาใช้งานได้โดยสะดวก

ศุภามนต์ ศุภกานต์ (2547, หน้า 28-29) กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นเรื่องของการที่องค์การหนึ่งจะสกัดคุณค่าจากทรัพย์สินทางปัญญาของคนออกมาใช้ประโยชน์อย่างสูงสุดได้อย่างไร จุดสำคัญสำหรับการริเริ่มเกี่ยวกับการจัดการความรู้ คือ ความรู้ที่ถือว่ามีความสำคัญต่อการมีอยู่ขององค์การมักจะเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ ทักษะคติ และพฤติกรรมของบุคคลเป็นส่วนใหญ่

บุญดี บุญญากิจ (2547, หน้า 23) ชี้ว่าการจัดการความรู้เป็นกระบวนการในการนำความรู้ที่มีอยู่ หรือที่เรียนรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์การ โดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ เช่น การสร้างรวบรวม แลกเปลี่ยน และใช้ความรู้ เป็นต้น

3. องค์ประกอบสำคัญของการสื่อสาร และการจัดการความรู้

กระบวนการของการสื่อสารในองค์กร สรุปได้อยู่ 4 ทิศทางใหญ่ๆ คือ

1) การติดต่อสื่อสารจากบนลงล่าง (Downward Communication) ซึ่งเป็นการติดต่อจากผู้บังคับบัญชาไปยังผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นลักษณะของการสั่งงาน บอกรายงานวัตถุประสงค์ การมอบหมายงาน รวมทั้งการประชุม (Meeting) ซึ่งเลขานุการจะมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารรูปแบบนี้ เพราะการรับสารจากผู้บริหาร และนำไปสื่อให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา ได้อย่างถูกต้องครบถ้วน สามารถสร้างความเข้าใจที่ดี และถูกต้องแก่ผู้รับสาร จะมีผลทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งเป็นผู้รับสารสามารถดำเนินงานได้เป็นอย่างดี ทำให้เกิดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนทำให้บุคลากรเห็นความสัมพันธ์ว่างานของเขามีความสำคัญและมีผลต่อแผนงานโครงการขององค์กรอย่างไรบ้าง เพื่อจะได้ช่วยกันสร้างสรรค์ผลงานให้ดียิ่งขึ้น

2) การติดต่อสื่อสารจากล่างขึ้นบน (Upward Communication) เป็นการสื่อสารจากบุคลากรไปยังผู้บริหาร เช่น การขอคำแนะนำ การรายงานผลการปฏิบัติงานให้ผู้บริหารได้ทราบ ซึ่งการสื่อสารแบบนี้มักจะสั้นและไม่ค่อยเกิดขึ้น เนื่องจากบุคลากรไม่กล้าพอที่จะติดต่อกับผู้บริหารเพราะกลัวว่าผู้บริหารจะประเมินตนเองว่า ไม่มีความสามารถ ไม่เก่ง หรือกลัวว่าจะได้รับผลในทางลบกลับคืนมา บางครั้งบุคลากร ก็อาจเลือกรายงานผ่านเลขานุการ ดังนั้นเลขานุการจะมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารทิศทางนี้เช่นกัน หากเลขานุการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสื่อสารจากล่างขึ้นบนจะก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ อาทิเช่น ทำให้ผู้บริหารได้ข้อมูลย้อนกลับจากการทำงาน เช่น ปัญหาจากการปฏิบัติงานซึ่งผู้บริหารจะได้ใช้ข้อมูลเหล่านี้เป็นฐานในการกำหนดเป้าหมาย นโยบาย และทิศทางขององค์กรด้วย อีกทั้งทำให้บุคลากรลดความกดดัน และความเครียดต่าง ๆ ลงได้ระดับหนึ่ง เพราะได้โอกาสสื่อสารให้ผู้บริหารได้รับทราบข้อมูลและปัญหา รวมถึงทำให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมและมีความผูกพันกับองค์กรมากขึ้น

3) การสื่อสารในแนวนอน (Later หรือHorizontal Communication) เป็นการสื่อสารใน
แนวทางเดียวกัน กลุ่มงานเดียวกัน หรือในระดับเดียวกันจะมีความเป็นมิตร เป็นกันเอง ช่วยให้การ

ประสานงานได้ดีขึ้น ช่วยลดเวลาการสื่อสารตามสายงาน และยังเป็นช่องทางในการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ในองค์กร เพราะได้มีโอกาสรับรู้ข่าวสารข้อมูลระหว่างกันทำให้เห็นโอกาสต่าง ๆ มากขึ้น โดยการสื่อสารในทิศทางนี้ หากเลขานุการมีทักษะที่ดี จะสามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยเลขานุการผู้บริหาร และหน่วยงานอื่น ๆ ขององค์กร ซึ่งส่งผลต่อภาพลักษณ์ที่ดีของผู้บริหารได้

4) การติดต่อสื่อสารในแนวทแยง (Diagonal Communication) มักเป็นการสื่อสารข้ามแผนกและข้ามระดับ โดยปกติเลขานุการผู้บริหาร จะต้องประสานงานในรูปแบบนี้ค่อนข้างมาก เพราะเป็นการสื่อสารข้ามระดับ ข้ามองค์กร หากเลขานุการมีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ นอกจากช่วยแบ่งเบาภาระของผู้บริหาร ด้วยการส่งสารที่ถูกต้องครบถ้วน แล้วยังสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับผู้บริหาร และช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กรอีกด้วย ทำให้เกิดภาพจำของคนมหิตล ที่มีคุณภาพ

ช่องทางการติดต่อสื่อสาร การติดต่อสื่อสาร สามารถจำแนก ออกเป็น 2 ช่องทางคือ

1) ช่องทางการติดต่อสื่อสารแบบเป็นทางการ (formal communication channels) เป็นการติดต่อสื่อสารที่มีระเบียบแบบแผน มีขั้นตอน โดยผ่านระเบียบข้อบังคับโครงสร้างการบริหารขององค์กร โดยอาจเป็นการสื่อสารจากบนลงล่าง หรือล่างขึ้นบน หรือในระดับเดียวกันก็ได้ การติดต่อสื่อสารแบบเป็นทางการนี้จะมีเงื่อนไขที่สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ของผู้ส่ง และผู้รับสาร การติดต่อสื่อสารแบบเป็นทางการจะประสบความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพได้ ต่อเมื่อเลขานุการมีความรอบรู้ และชำนาญในการติดต่อสื่อสาร เข้าใจในระบบ ระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ และประกาศต่าง ๆ ของหน่วยงานที่ติดต่อเป็นอย่างดี

2) ช่องทางการติดต่อสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (informal communication channels) เป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลในองค์กรตามกลุ่มสังคม หรือความชอบพอโดยตรง อาศัยความสนิทสนม คั่นเคย การแนะนำจากเพื่อนฝูง การรู้จักเป็นการส่วนตัว โดยไม่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างของการบริหารองค์กร เป็นลักษณะของการพบปะพูดคุยสนทนา หรือการขอคำปรึกษา ซึ่งจะเป็นลักษณะแบบปากต่อปาก ประสิทธิภาพของการติดต่อสื่อสารจะมีมาก หรือน้อยขึ้นกับการยอมรับ ความเข้าใจ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่มที่ไม่เป็นทางการด้วยกัน การติดต่อสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ มีลักษณะการกระจายข่าวแบบพวงอุ้ง ซึ่งอาจเป็นต้นตอของข่าวลืออันเป็นการทำลายขวัญ ชื่อเสียง และทำลายอำนาจหน้าที่ ที่มีอยู่ในองค์กรได้ อย่างไรก็ตามถ้าเลขานุการมีความสามารถในการนำการสื่อสารลักษณะนี้มาใช้เสริมการสื่อสารในลักษณะที่เป็นทางการได้นั้น ก็อาจจะช่วยส่งผลให้งานสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรได้

ทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีดังนี้

- 1) การเป็นผู้ฟังที่ดี
- 2) การสื่อสารด้วยอวัจนภาษา (Non-verbal communication)
- 3) การเปิดใจ
- 4) การถามคำถาม
- 5) ความเป็นมิตร
- 6) ความมั่นใจ
- 7) การให้เกียรติคู่สนทนา
- 8) การให้ feedback

นอกจากองค์ประกอบด้านการสื่อสารแล้ว องค์ประกอบด้านความรู้ก็มีความสำคัญสำหรับผู้ปฏิบัติหน้าที่เลขานุการผู้บริหาร โดยความรู้แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1) ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่เป็นเหตุเป็นผล ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์จนเป็นหลักทั่วไป ไม่ขึ้นอยู่กับบริบทใดโดยเฉพาะ สามารถรวบรวมและถ่ายทอดออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ได้ เช่น หนังสือ คู่มือ เอกสารและรายงานต่าง ๆ ทำให้คนสามารถเข้าถึงได้ง่าย เป็นความรู้ที่ไม่ค่อยสำคัญต่อความได้เปรียบในการแข่งขันเพราะใคร ๆ ก็เข้าถึงได้

2) ความรู้ที่ฝังในตัวคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวของแต่ละบุคคล อาจอยู่ในใจ (ความเชื่อ ค่านิยม) อยู่ในสมอง (เหตุผล) อยู่ในมือและส่วนอื่น ๆ ของร่างกาย (ทักษะ) เกิดจากประสบการณ์ การเรียนรู้ หรือพรสวรรค์ต่าง ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทใดบริบทหนึ่งโดยเฉพาะ สื่อสารหรือถ่ายทอดในรูปของตัวเลข สูตร หรือลายลักษณ์อักษรได้ยาก พัฒนาและแบ่งปันกันได้ เป็นความรู้ที่ก่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน ความรู้ในองค์กรส่วนใหญ่จะเป็นความรู้ที่ฝังในตัวคน เปรียบเทียบเป็นอัตราส่วนกับความรู้ที่ชัดแจ้งอาจได้เป็น 80 : 20

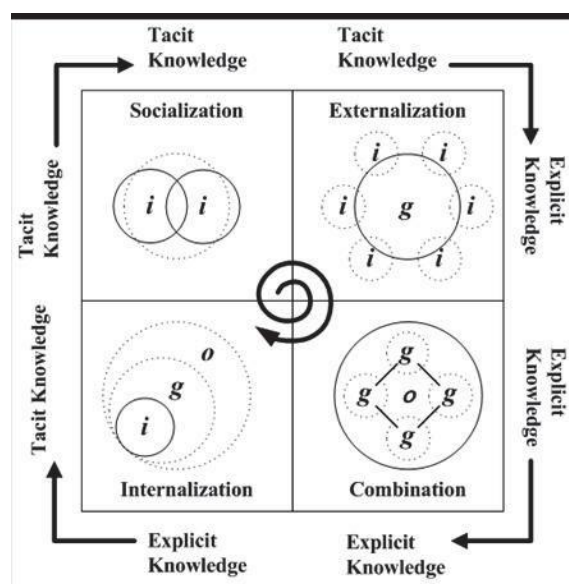
การปรับเปลี่ยนและการสร้างความรู้ทั้งสองประเภทนี้เกิดขึ้นได้ 4 รูปแบบ ดังนี้

1) Socialization (S) การแบ่งปันและสร้าง Tacit Knowledge จาก Tacit Knowledge ของผู้ที่สื่อสารระหว่างกันโดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรง เช่น หัวหน้างานสอนงานให้ลูกน้อง ด้วยการพูดคุย ทำให้ลูกน้องก็ได้รับความรู้จากหัวหน้างาน บางทีความรู้ใหม่ก็เกิดขึ้นจากการสอนงานนี้ด้วย

2) Externalization (E) การแปลง Tacit Knowledge ให้กลายเป็น Explicit Knowledge เช่น ลูกน้องเมื่อเรียนรู้วิธีทำงานจากหัวหน้าแล้ว จดบันทึกความรู้หรือเขียนเป็นรายงานความรู้ คนอื่น ๆ ก็สามารถใช้เป็นแหล่งความรู้ต่อไป

3) Combination (C) การสร้าง Explicit Knowledge จาก Explicit Knowledge ด้วยการรวบรวมความรู้ประเภท Explicit Knowledge จากแหล่งต่าง ๆ มาสร้างเป็น Explicit Knowledge ใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ในการทำงาน เช่น หัวหน้างานทำการรวบรวมความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ทั้งในและนอกองค์กร รวมทั้งความรู้ที่มีอยู่เดิมมาสรุปเป็นความรู้ใหม่และเผยแพร่

4) Internalization (I) การแปลง Explicit Knowledge มาเป็น Tacit Knowledge โดยการนำความรู้เชิงทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติงาน ทำให้เกิดความรู้เพิ่ม เช่น หัวหน้างานค้นคว้าศึกษาวิธีทำงานจากเอกสารต่าง ๆ นำมาปรับใช้กับงานของตนเองจนเกิดทักษะและความชำนาญในเรื่องนั้น เกิดเป็น Tacit Knowledge ของตน ซึ่งสามารถจะบันทึกออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร (Externalization) หรือแลกเปลี่ยนกับคนอื่น ๆ (Socialization) ต่อไป เมื่อดำเนินการปรับเปลี่ยนและสร้างความรู้ 2 ประเภทนี้ไปจนครบรอบ Socialization – Externalization – Combination – Internalization ความรู้จะสูงขึ้นอีกระดับหนึ่ง สี่กระบวนการนี้สามารถเกิดต่อไปได้เรื่อย ๆ ทำให้ความรู้ในองค์กรสูงขึ้นอย่างไม่สิ้นสุด มีลักษณะเป็นเกลียวความรู้ (Knowledge Spiral) นิยมเรียกว่า SECI model (ดังภาพที่ 1.1)

ภาพที่ 1 ลักษณะเกลียวความรู้ (Knowledge Spiral) หรือ SECI model
ที่มา: ดัดแปลงจาก Nonaka (2006), อ้างถึงใน นันทรัตน์ เจริญกุล, 2552)

จากองค์ประกอบของการสื่อสารจะเห็นได้ว่าทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพนั้น เป็นสิ่งที่จำเป็นและเป็นคุณสมบัติที่ควรมีของบุคลากรที่ปฏิบัติงาน โดยเฉพาะผู้ที่ปฏิบัติงานในตำแหน่งเลขานุการผู้บริหาร นอกจากนั้นการจัดการความรู้ ก็มีส่วนสำคัญที่จะทำให้สามารถนำแนวคิดการจัดการความรู้ มาปรับใช้เป็นแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการสื่อสารของหน่วยเลขานุการผู้บริหาร เพื่อนำความรู้ที่ส่วนใหญ่เป็นความรู้แบบฝังอยู่ในตัวบุคคลสร้างเป็นมาตรฐานของหน่วยงาน ไปสู่การพัฒนาสมรรถนะตามบทบาทหน้าที่ที่จำเป็นของบุคลากรในหน่วยงาน เพื่อให้เกิดเป็นองค์กรแห่งเกลียวความรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง

4. บทบาทและหน้าที่ของเลขานุการผู้บริหาร สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

กองบริหารงานทั่วไปเป็นหน่วยงานอยู่ภายใต้สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งมีพันธกิจคือ ให้บริการที่เป็นเลิศในระบบบริหาร ด้านเลขานุการ การจัดประชุมและพิธีการสำคัญ ด้านสื่อสารองค์กร ด้านบริหารเอกสาร และด้านยานพาหนะและสถานที่ โดยแบ่งหน่วยงานภายในเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจของหน่วยงาน เป็น 4 งาน ได้แก่ 1) งานเลขานุการกิจและสภาคณาจารย์ ดำเนินภารกิจหลักด้านความร่วมมือเพื่อสนับสนุนงานพิธีการ/การจัดการประชุม ให้ข้อมูลข่าวสารแก่หน่วยงานภายใน/หน่วยงานภายนอก/นัดหมายผู้บริหาร ในการดำเนินภารกิจต่าง ๆ /ให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่คณาจารย์ โดยการดำเนินงานเป็นตามนโยบายและรองรับยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย และส่งเสริมให้การดำเนินกิจกรรมของมหาวิทยาลัย บรรลุตามวัตถุประสงค์ 2) งานสื่อสารองค์กร มีภารกิจหลักด้านการสื่อสาร เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบายและยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย และส่งเสริมให้การดำเนินกิจกรรมของมหาวิทยาลัยบรรลุตามวัตถุประสงค์ 3) งานบริหารเอกสาร มีภารกิจหลักในการให้บริการด้านเอกสาร และงานสารบรรณแก่ส่วนงานต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยมหิดล ตั้งแต่การรับ-ส่งเอกสารภายในมหาวิทยาลัยด้วยไปรษณีย์มหาวิทยาลัย การลงทะเบียนรับเอกสาร การออกเลขที่หนังสือ คำสั่ง ประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับ การเวียนเอกสารต่างๆ รวมถึงการจัดเก็บรักษาและทำลายเอกสาร นอกจากนี้ยังให้บริการด้านการรับ-ส่งพัสดุไปรษณีย์ต่างๆ เพื่อส่งต่อไปบุคลากรและ

นักศึกษาของมหาวิทยาลัย และ 4) งานบริการกลางและยานพาหนะ มีภารกิจหลักในการสนับสนุนและให้บริการด้านยานพาหนะ อาคารสถานที่ ห้องบรรยาย ห้องประชุม และวัสดุอุปกรณ์พิธีการพิธีสงฆ์ รวมทั้งจัดเตรียมสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ตามนโยบายและยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย

จากทั้ง 4 งานตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น หน่วยงานกองบริหารงานทั่วไปเป็นหน่วยงานที่ให้บริการ อำนวยความสะดวก และประสานงานให้นโยบายและยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมีผลขับเคลื่อนต่อไปได้ โดยบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้ เปรียบเสมือนหน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานงานทางด้านบริการและอำนวยความสะดวกให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนบุคลากรทุกคนในมหาวิทยาลัย เมื่อพิจารณาถึงบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งเลขานุการผู้บริหาร กองบริหารงานทั่วไป สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล จะอยู่ในกลุ่มงานเลขานุการกิจและสภาคณาจารย์ที่มีการปฏิบัติหน้าที่ในการเป็นหน่วยสนับสนุนเพื่อให้บริการ อำนวยความสะดวก และประสานงานภายในองค์กร ระหว่างผู้บริหารกับบุคลากรขององค์กร โดยนำเสนอสมรรถนะหลักและสมรรถนะตามสายอาชีพมาเป็นตัวชี้วัดบุคคลที่จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งนี้ ซึ่งจะมีสมรรถนะหลักได้แก่

1) ยึดมั่นในคุณธรรมความมีคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติงานด้วยความโปร่งใส มีวินัยในตนเอง ยึดมั่นในหลักคุณธรรม จริยธรรมในวิชาชีพ รักษาเวลา เชื่อถือและไว้วางใจได้เสมอ

2) มุ่งผลสัมฤทธิ์ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นหรือเกินมาตรฐานที่มีอยู่ โดยใช้เกณฑ์วัดผลสัมฤทธิ์ที่ส่วนงานหรือมหาวิทยาลัยกำหนด อีกทั้งยังหมายรวมถึงการสร้างสรรค์พัฒนาผลงานหรือกระบวนการปฏิบัติงานตามเป้าหมายที่ยากและท้าทายชนิดที่อาจไม่เคยมีผู้ใดสามารถกระทำได้อีกก่อน

3) ความรับผิดชอบในงานความทุ่มเท รับผิดชอบมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ คำนึงถึงความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรและเป็นประโยชน์ต่อผู้รับบริการและองค์กร

4) การทำงานเป็นทีมความเข้าใจในบทบาท และหน้าที่ของตนเองในฐานะที่เป็นสมาชิกหนึ่งของทีม รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการทำงาน การแก้ไขปัญหา และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นต่าง ๆ กับสมาชิกในทีม

5) การทำงานอย่างเป็นระบบ ความสามารถในการวางแผนและการวิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นไว้ล่วงหน้าเสมอ รวมทั้งความสามารถในการตรวจสอบข้อมูลและรายละเอียดต่าง ๆ ทั้งของตนเองและผู้อื่นได้

สมรรถนะตามสายอาชีพ ได้แก่

1) ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อบังคับและบริบทองค์กร ความสามารถในการอธิบายถึงแนวคิด หลักการ วิธีการและขั้นตอนการทำงาน

2) ความสามารถในการประสานงานการใช้ศิลปะในการประสาน เพื่อรับและส่งข้อมูลข่าวสารได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์ของงาน และก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างบุคคลและหน่วยงาน

3) จิตบริการ การเต็มใจในการบริการด้วยความเข้าใจ รับฟัง ตอบข้อซักถามชี้แจงรายละเอียดต่าง ๆ

4) การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ในการทำงานด้วยความยืดหยุ่นและเข้าใจผู้อื่น โดยยึดถึงความสำเร็จของงาน /ชื่อเสียงองค์กร และความถูกต้องตามกฎหมายกฎระเบียบรวมทั้งหลักจริยธรรม

5) การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ เพื่อปรับปรุงพัฒนาการทำงานและเพิ่มขีดความสามารถให้แก่ตนเองอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น การวิเคราะห์งาน การร่างเอกสาร สรุปรายงานการประชุม การพัฒนาภาษาอังกฤษ หรือการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ เป็นต้น

5. ประสิทธิภาพการสื่อสารของเลขานุการผู้บริหาร กองบริหารงานทั่วไป สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

เมื่อมองไปถึงความสามารถในการประสานงาน ซึ่งได้กำหนดไว้เป็นหนึ่งในสมรรถนะตามสายอาชีพที่ได้กำหนดไว้ของเลขานุการผู้บริหาร กองบริหารงานทั่วไป สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดลแล้วนั้น ผู้ที่ปฏิบัติงานในตำแหน่งเลขานุการผู้บริหารจำเป็นต้องมีทักษะการสื่อสารที่ดี เพื่อให้การประสานงานเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ

1) การเป็นผู้รับฟังที่ดี เป็นวิธีที่ดีที่สุดในการสื่อสาร หากเลขานุการฝึกการเป็นผู้รับฟัง ด้วยการมีสติ อยู่กับปัจจุบัน รับฟังสารจากผู้พูดอย่างตั้งใจ และจริงใจ ไม่พูดแทรก จะทำให้ผู้พูดรู้สึกถึงความเอาใจใส่ เปิดใจที่จะสื่อสาร และถ่ายทอดสาระสำคัญให้กับผู้รับฟังได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน ตัวอย่างเช่น เมื่อผู้บริหารสั่งงานเลขานุการ หากเลขานุการเป็นผู้รับฟังที่ดีจะสามารถสรุปใจความสำคัญของงานได้เป็นอย่างดี นำไปสื่อสารให้กับผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องอย่างถูกต้อง ครบถ้วน ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน เป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร แต่ในทางตรงกันข้าม หากเลขานุการมีทักษะการเป็นผู้ฟังที่ดี ในระดับต่ำ อาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้งภายในหน่วยงาน เพราะการเป็นผู้พูดที่ชอบสื่อสารทางเดียว ขาดการรับฟังความคิดเห็น หรือการเป็นผู้รับฟังที่พูดแทรก ตัดบทระหว่างที่ผู้พูดกำลังสื่อสาร อาจส่งผลเสียต่อการสื่อสาร เกิดผลกระทบต่อความร่วมมือในการดำเนินงานจนไม่สามารถดำเนินงานบรรลุเป้าหมายได้ตามตั้งใจไว้

2) การสื่อสารด้วยอวัจนภาษา (Non-verbal communication) ในการสื่อสาร วัจนภาษา คือ คำพูดมีผลเพียง 7% ส่วนที่เหลืออีก 93% คือ อวัจนภาษา ได้แก่ ภาษากาย และน้ำเสียง มีผลต่อการสื่อสารถึง 55% และ 38% ตามลำดับ (จากงานวิจัยของนักจิตวิทยา Albert Mehrabian) ภาษากาย เช่น การยิ้ม การสบตา ท่าทางสบายๆ ผ่อนคลาย เอนมาข้างหน้า เป็นภาษากายที่ดีในการสื่อสาร ส่วนน้ำเสียงจะสะท้อนถึงความรู้สึกภายในของผู้พูด เมื่อเลขานุการผู้บริหารทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องภายในองค์กร โดยทำหน้าที่สื่อสารระหว่าง ผู้บริหารกับบุคลากร สามารถนำทักษะการสื่อสารด้วยอวัจนภาษามาประยุกต์ใช้ จะสนับสนุนให้การประสานงานด้านกิจกรรม หรือโครงการ ดำเนินไปได้เป็นอย่างดี

3) การเปิดใจ การสื่อสารที่ดีจะเกิดขึ้นได้นั้น จำเป็นต้องเปิดใจที่จะรับฟังความคิดเห็น หรือมุมมองที่แตกต่าง เมื่อมีการทำงานร่วมกับผู้อื่น ย่อมมีความคิดเห็นที่แตกต่าง นำมาซึ่งปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน เลขานุการต้องมีความสามารถในการประสานงาน สร้างความร่วมมือในการทำงานระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ด้วยเหตุนี้ การเปิดใจ รับฟังความคิดเห็น และมุมมองที่แตกต่าง จะช่วยทำให้งานสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ได้

4) การตั้งคำถาม โดยคำถามมีหลายรูปแบบ ได้แก่ คำถามปลายเปิด เช่น อะไร อย่างไร คำตอบที่ได้จะทำให้ทราบรายละเอียดมากขึ้น คำถามปลายปิด เช่น ใช่หรือไม่ สามารถใช้คำตอบที่ได้ตรวจสอบความถูกต้องของสารที่ได้รับจากผู้พูด เมื่อผู้บริหารสั่งงานเลขานุการ แล้วเกิดความสงสัย ควรตรวจสอบความเข้าใจ ด้วยการตั้งคำถาม เพื่อแสดงออกถึงการเป็นผู้รับฟังที่ดี และยืนยันความเข้าใจในรายละเอียดของงานที่ได้รับมอบหมายอย่างถูกต้อง ครบถ้วน

5) ความเป็นมิตร ความเป็นมิตรจะแสดงออกผ่านทางน้ำเสียงและสีหน้า หากคู่สนทนารู้สึกถึงความ เป็นมิตร ย่อมจะเปิดใจที่จะรับฟัง และแสดงความคิดเห็น หรือตอบคำถามอย่างจริงใจ ไม่ปิดบัง เลขานุการผู้บริหารที่ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องแสดงความเป็นมิตร ให้บริการด้วยความ เต็มใจ ยินดีในการตอบข้อซักถาม ชี้แจงรายละเอียดเพิ่มเติมได้

6) ความมั่นใจ ความมั่นใจจะแสดงออกผ่านทางน้ำเสียง หากน้ำเสียงหนักแน่น มั่นใจ จะส่งผล ให้ผู้ฟังเชื่อมั่นในสิ่งที่เลขานุการสื่อสาร

7) การให้เกียรติคู่สนทนา เช่น สบตา ตั้งใจฟัง หลีกเลี่ยงการรับโทรศัพท์ในขณะที่อยู่กับคู่ สนทนา ไม่ทำกิจกรรมอื่นระหว่างการสนทนา เช่น พิมพ์ข้อความในโทรศัพท์เคลื่อนที่ เป็นต้น จะเป็นการ เสริมสร้างบุคลิกภาพให้กับเลขานุการได้ และทำให้คู่สนทนาสัมผัสได้ถึงการให้เกียรติต่อคู่สนทนา จะช่วย ให้งานสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ได้

8) การให้ feedback คือ การสะท้อนในสิ่งที่ดี หรือการกระทำที่ดีในตัวคู่สนทนา เป็นการ สะท้อนเพื่อให้มีการพัฒนาเพิ่มขึ้น หรือเป็นการชม เพื่อสร้างกำลังใจให้มากขึ้น หากเลขานุการนำการ สะท้อนในสิ่งที่ดีไปใช้ในการสื่อสารกับบุคลากร เช่น เมื่อผู้บริหารให้การสะท้อนในสิ่งที่ดีต่อกิจกรรม หรือ โครงการ และเลขานุการสื่อสารต่อไปที่ผู้ปฏิบัติงาน จะส่งผลต่อขวัญกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้ง สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับผู้บริหาร เป็นการสร้างความผูกพันในองค์กรอีกทางหนึ่งด้วย

6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าขอบเขต บทบาทและหน้าที่ของเลขานุการจะต้องใช้ทักษะ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพทั้ง 8 ทักษะ เข้ามาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติ และเมื่อมองไปถึงการประเมิน ตามสมรรถนะหลักและสมรรถนะตามสายอาชีพของเลขานุการ ผู้ที่จะปฏิบัติงานในตำแหน่งนี้จะต้องมี ระดับความสามารถในการสื่อสารในระดับที่สูง รวมถึงควรเข้าใจทิศทาง และช่องทางในการติดต่อสื่อสาร เป็นอย่างดี เพื่อสามารถสื่อสารได้ถูกช่องทาง และเหมาะสมตามกาลเทศะ และหากต้องการเพิ่ม ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาและยกระดับความสามารถในการสื่อสารให้ สูงขึ้น เพื่อให้มีศักยภาพเพียงพอตามบทบาทหน้าที่ของเลขานุการผู้บริหาร บทความนี้ชี้ให้เห็นถึงแนว ทางการพัฒนาประสิทธิภาพการสื่อสารในการปฏิบัติงานเลขานุการผู้บริหาร กองบริหารงานทั่วไป สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากกับบุคลากรโดยเฉพาะอย่าง ยิงบุคลากรในตำแหน่งเลขานุการผู้บริหาร ที่จะนำแนวคิด ประเด็นการวิเคราะห์ แนวทางการพัฒนา และ ข้อเสนอแนะไปปรับใช้กับการทำงาน นอกจากนี้บุคลากรในตำแหน่งอื่น ๆ สามารถนำประเด็นต่าง ๆ จากบทความนี้ที่เกี่ยวข้อง ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้

ด้วยเหตุนี้จึงนำมาสู่การนำเสนอแนวทางจากการศึกษาทักษะด้านการสื่อสาร และแนวคิดการ จัดการความรู้ มาเทียบเคียงเข้ากับบทบาทหน้าที่การทำงานของเลขานุการผู้บริหาร ซึ่งสามารถนำเสนอ เป็นแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการสื่อสารในการปฏิบัติงานเลขานุการผู้บริหาร กองบริหารงาน ทั่วไป สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล 3 แนวทาง

1) สร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องทักษะการสื่อสาร และการจัดการความรู้ให้แก่บุคลากรใน ตำแหน่งเลขานุการผู้บริหาร กองบริหารงานทั่วไป สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งบุคลากร ในตำแหน่งนี้มีการปฏิบัติงานในสถานศึกษาจึงจะต้องมีทักษะความรู้ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร เพื่อแก้ไขปัญหาและประสานงานให้กับผู้บริหาร อาจารย์ บุคลากรของมหาวิทยาลัย นักศึกษา ผู้ปกครอง รวมถึงบุคคลภายนอกที่มาติดต่อ เพื่อให้เลขานุการผู้บริหารมีความเข้าใจหลักสำคัญของการสื่อสาร และ

สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง ในการสร้างความรู้ความเข้าใจนี้ ทางมหาวิทยาลัยมหิดลควรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้เบื้องต้นแก่บุคลากร เมื่อบุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวบุคลากรและหน่วยงาน สนับสนุนให้การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2) พัฒนาศักยภาพของบุคลากรด้านทักษะการสื่อสาร หลังจากการอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องทักษะการสื่อสาร หน่วยงานต้องปรับปรุง พัฒนาแนวทางการปฏิบัติงาน เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความสามารถในทักษะการสื่อสาร นำเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงาน สร้างการมีส่วนร่วม การอภิปรายถึงปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน อย่างสม่ำเสมอ ดำเนินการโดยการจัดประชุมเพื่อติดตามผลการปฏิบัติงานในระดับหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอ และให้เชิญผู้บริหารเข้าร่วมในการประชุมเพื่อเป็นการหาแนวทางร่วมกันของผู้บริหารและบุคลากร

3) กำหนดให้มีการประเมินบุคลากรในด้านการสื่อสาร โดยกำหนดเป็นสมรรถนะตามสายอาชีพในด้านการสื่อสารของบุคลากรในตำแหน่งเลขานุการผู้บริหารเพิ่มเติม เพราะเดิมทักษะด้านการสื่อสารถูกรวมไว้ในสมรรถนะตามสายอาชีพด้านการประสานงาน และถูกนำเสนอเป็นภาพรวม ไม่สะท้อนระดับความสามารถในการสื่อสารที่แท้จริงของบุคลากร เมื่อประเมินระดับความสามารถในการสื่อสารของบุคลากร จะทำให้เห็นถึงศักยภาพและโอกาสในการพัฒนาทักษะการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม จึงควรจัดให้มีหัวข้อการประเมินในเรื่องความสามารถในการสื่อสารของบุคลากร รวมอยู่ในการประเมินผลการปฏิบัติประจำปีของบุคลากร และเสนอให้มีการทบทวนความรู้ประจำปีเรื่องทักษะการสื่อสาร 8 ทักษะ

4) นำแนวคิดการจัดการความรู้ (KM) มาปรับใช้ในหน่วยงาน เพื่อช่วยยกระดับความสามารถในการปฏิบัติงานของเลขานุการผู้บริหาร กองบริหารงานทั่วไป สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากปัจจุบันในหน่วยเลขานุการผู้บริหารยังไม่มี การนำแนวคิดการจัดการความรู้ ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม สาเหตุหนึ่งมาจากภาระงานของเลขานุการแต่ละท่าน ที่มีความแตกต่างกันไปตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหาร ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการตาม 6 ขั้นตอนสำคัญ คือ

(1) ปรับค่านิยมและพฤติกรรมการทำงาน ได้แก่ การสร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อม เพื่อการจัดการความรู้ การส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ของบุคลากรภายในหน่วยงานให้มากขึ้น

(2) สื่อสารให้เข้าใจว่าทำไมจึงต้องมีการจัดการความรู้ ด้วยการจัดทำระบบการสื่อสารที่เอื้อต่อการจัดการความรู้ให้เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เช่น การใช้ไลน์กลุ่มเลขานุการผู้บริหาร เพื่อให้ทุกคนในหน่วยได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ตรงกัน

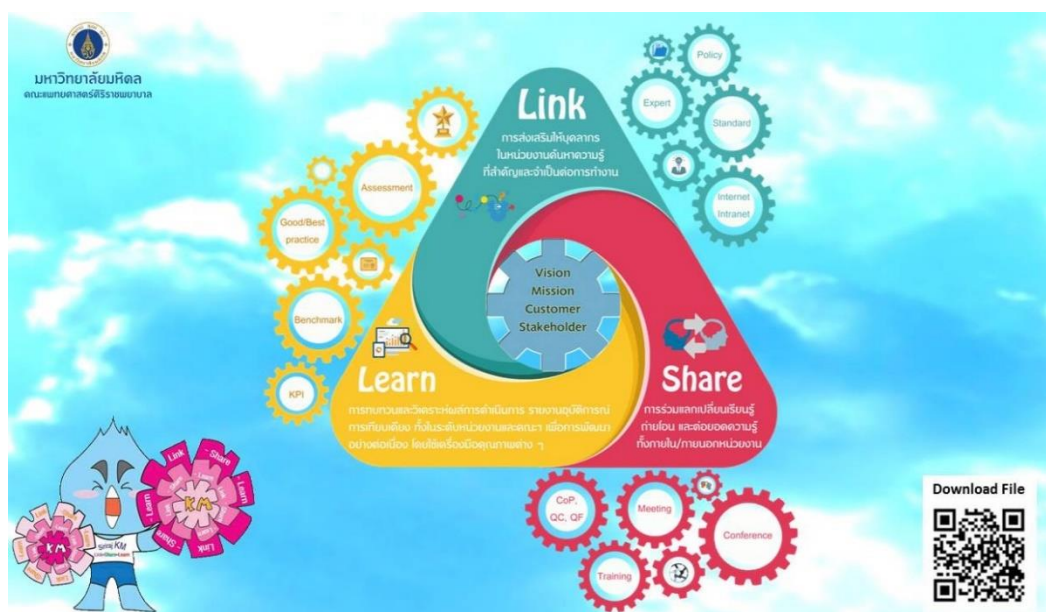
(3) เพิ่มกระบวนการและเครื่องมือในการจัดการความรู้ เช่น การแบ่งปันความรู้และข้อมูลการทำงาน โดยการพบปะพูดคุยแบบไม่เป็นทางการในช่วงเวลาพักกลางวันของทุกวัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ปัญหา อุปสรรค และวิธีแก้ไขปัญหาที่เผชิญในแต่ละวันของเลขานุการแต่ละท่าน แล้วนำมารวบรวมเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาของหน่วยงาน

(4) การเรียนรู้ ได้แก่ การสร้างและพัฒนาทีมจัดการความรู้ในหน่วยงาน ช่วยสนับสนุนให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบุคลากรในหน่วยงาน ทำให้เกิดรูปแบบการจัดการความรู้ด้านการสื่อสารที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับเลขานุการทุกท่านในหน่วยงานต่อไปได้

(5) การวัดผลการจัดการความรู้ ได้แก่ การตรวจสอบว่าการจัดการความรู้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ และมีปัญหา และอุปสรรคใดบ้างที่ทำให้การสื่อสารไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งจะช่วยให้สามารถทบทวนแก้ไขข้อบกพร่องในการสื่อสารของเลขานุการ และปรับปรุงให้การะบวนการประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

(6) การยกย่องชมเชย และให้รางวัล เพื่อเป็นแรงจูงใจในการจัดการความรู้ในหน่วยงาน เพื่อให้หน่วยเลขานุการผู้บริหาร สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นหน่วยงานที่เป็นเลิศด้านการจัดการความรู้ เปรียบเทียบเคียงกับคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ที่มีนโยบาย “สร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศ (Enhance Learning Organization towards Excellence)” โดยเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่ 5 (องค์กรที่บุคลากรมีความผูกพันและมีประสิทธิภาพสูง : High Engagement and High Performance Organization) และใช้ Si Link-Share-Learn เป็นกลยุทธ์การจัดการความรู้ (Siriraj KM Strategy) (ดังภาพที่ 2) เพื่อให้บุคลากรนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนางาน พัฒนาคณะ และพัฒนาองค์กร ให้เกิดประสิทธิภาพ

ภาพที่ 2 Siriraj KM Strategy

7. บรรณานุกรม

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2547). ความแตกต่างระหว่างการจัดการสารสนเทศกับการจัดการความรู้. สร้างสรรค์สื่อกลาง. วันที่ 16-31 ตุลาคม 2547.

คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล. สืบค้นเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2563. แหล่งที่มา: <https://www2.si.mahidol.ac.th/km/knowledgebase/article/kmarticle/2323/>

นันทรัตน์ เจริญกุล. (2552). การจัดการความรู้. วารสารศึกษาศาสตร์. ปีที่ 21 ฉบับที่ 1. ตุลาคม 2552 - มกราคม 2553.

บันทึกข้อตกลง (Performance Agreement) สมรรถนะสายอาชีพ (Functional Competency) งานเลขานุการผู้บริหาร สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

- บุญดี บุญญาภิจ. (2547). *การจัดการความรู้สู่ปัญญาปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ธัญพร จารุไพศาล, ภาณุ. *การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ*. สืบค้นเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2563. แหล่งที่มา:
<https://www.workwithpassiontraining.com/17252843/-effective-communication>.
- วิรัช สงวนวงศ์วาน. (2547). *การจัดการและพฤติกรรมองค์กร*. พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพฯ: เพียร์สันเอดดูเคชั่น อินโดไชน่า.
- ศุภามนต์ ศุภกานต์. (2547). *Biz Wisdom การจัดการความรู้แบบที่ถูกต้องนั้นเป็นอย่างไร*. Knowledge Today. กุมภาพันธ์ 2547.
- สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล. สืบค้นเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2563. แหล่งที่มา:
<https://op.mahidol.ac.th/pl/strategic-plan-for-mahidol-university-2019-2019>.
- สำนักบริหาร มหาวิทยาลัยเนชั่น. สืบค้นเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2563. แหล่งที่มา:
<http://it.nation.ac.th/download/km.pdf>.
- โสภภาพรรณ สุริยะมณี, ตรีเพ็ชร อ่ำเมือง. (2558). *การพัฒนาโมเดลนำร่องของสมรรถนะของหน่วย
เลขานุการผู้บริหาร : กรณีศึกษาหน่วยเลขานุการผู้บริหาร มหาวิทยาลัยมหิดล*. วารสาร
Mahidol R2R e-Journal. ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2559.
- อรอนงค์ สวัสดิ์บุรี. (2555). *พฤติกรรมและการสื่อสารในองค์กร*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Zaremba, A. J. (2003). *Organizational communication: Foundations for business & management*.
Mason, OH: Thomson South-Western.

การสอนสังคมศึกษาแบบบูรณาการ Teaching of Integrated-Social Studies

ณทิพรดา ไชยศิลป์

Natiprada Chaisin

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Education Mahamakut Buddhist University

E-mail: natiprada.cha@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

การสอนสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีการบูรณาการเนื้อหาวิชาเข้ากับสังคมในปัจจุบัน เนื่องจากมีเนื้อหาที่ครอบคลุมศาสตร์ในหลายสาขาวิชา เช่น เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นต้น การสอนแบบบูรณาการ (Integrated Instruction) คือการสอนโดยใช้เรื่องใดเรื่องหนึ่งที่นักศึกษาใช้ความรู้หรือประสบการณ์จากที่เคยเรียนมาเกินไปใช้ในการลงมือปฏิบัติหรือการแก้ไขปัญหา การจัดการ การคำนวณ การคาดคะเนเหตุการณ์ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21

กระบวนการจัดการเรียนการสอนในการสอนสังคมศึกษาแบบบูรณาการนั้นจะต้องมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเน้นการสอนที่เป็นบูรณาการ (Integrative Teaching Styles) ซึ่งต้องมีวิธีการที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การใช้เทคนิคการเรียนการสอนที่ผสมผสานกันฝึกให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบด้วยวิธีสืบสอบ (Inquiry) หรือใช้วิธีการแก้ปัญหา (Problem Solving) เน้นการทำงานร่วมกันมีงานกลุ่มหรืองานเดี่ยวผสมผสานกันไป เน้นการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในประสบการณ์จริง ประสบการณ์การเรียนรู้ควรอยู่ในขอบเขตสมรรถภาพในการเรียนของผู้เรียน จึงต้องพิจารณาขอบเขตการเรียงลำดับของเนื้อหาของลักษณะวิชารวมทั้งลักษณะของผู้เรียนด้วยและให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง

ในการสอนสังคมศึกษาแบบบูรณาการสหวิทยาการ (Multidisciplinary Instruction) กล่าวคือ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการนำศาสตร์สาขาต่าง ๆ มากกว่าหนึ่งเรื่องมาผสมผสานให้กลมกลืนกันภายใต้หัวข้อเดียวกันหรือเรื่องราวเดียวกันโดยเน้นความรู้ในลักษณะองค์รวมมากกว่าความรู้ที่แยกเป็นส่วน ๆ ทั้งยังสามารถบูรณาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการใช้สื่อหรือนวัตกรรมการเรียนการสอนได้อย่างไร้ขีดจำกัดซึ่งจะทำให้ครูผู้สอนสังคมศึกษา มีความกระตือรือร้นสนใจและพัฒนาตนเองในด้านการสอนอยู่เสมอ การสอนสังคมศึกษาเป็นศาสตร์แห่งการบูรณาการอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : การสอนสังคมศึกษา, แบบบูรณาการ, เศรษฐศาสตร์

Abstract

The teaching of social studies is the course which its contents are integrated with present society. Due to containing many teaching contents with various fields such as economics, geography, history, culture, and so on, integrated instruction is teaching method by using any topics the students can apply background knowledge or experiences

into implementation, problem solving, management, and circumstance speculation. This is important for the process of learning and teaching management in the 21st century.

The process of the teaching and learning management in an integrated-social studies course must be focused on learner-centered instruction and integrative teaching styles which must consist of various methods so that the students can learn and apply integrated learning and teaching techniques, training the students to seek answers with inquiry manners, using the problem solving, focusing on the blending of cooperation and individual work, and focusing on students' participation within authentic experiences. The learning experiences should be scoped with students' learning effectiveness. Therefore, the array of teaching content attributes must be considered, including student attributes as well as have the students practice in the real situation.

In teaching social studies, the multidisciplinary instruction is the integrated-learning management which various teaching and learning contents in many fields are harmoniously blended under the same course by emphasizing on knowledge in holistic manner rather than knowledge divided into parts. Moreover, it can unboundedly integrate the teaching and learning activity management with the use of teaching and learning media or innovation in order to make the teacher in social studies be enthusiastic and develop themselves always in teaching. Therefore, the teaching of social studies is truly-integrated science.

Keywords: teaching of social studies, integration, economics

1. บทนำ

การเรียนการสอนแบบบูรณาการ คือ การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีกระบวนการและวิธีที่หลากหลายผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกายและสติปัญญาวิธีการเรียนรู้ความสนใจและความสามารถของผู้เรียน ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้ควรใช้รูปแบบและวิธีการที่หลากหลายเน้นการเรียนการสอนตามสภาพจริง การปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากธรรมชาติและเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาและหลักสูตรที่ผสมผสานเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้อย่างบูรณาการและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่กล่าวว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในโมโนทัศน์ที่สอนได้ถูกต้องและลึกซึ้ง เกิดความคงทนถาวรผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ได้เป็นอย่างดีเกิดความสนุกสนานจากกิจกรรมที่จัดขึ้นในการเรียนการสอนสามารถบูรณาการความรู้ที่ได้จากการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้เป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (จิรากร อรรถพรและประกอบ กรณีกิจ, 2558)

2. การเรียนการสอนแบบบูรณาการ

กระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญกับการจัดเรียนรู้แบบบูรณาการโดยมีนโยบายสำคัญคือ กำหนดให้จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวทางสะเต็มศึกษา (STEM Education) มาใช้เป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถบูรณาการความรู้ทางวิทยาศาสตร์ (S) เทคโนโลยี (T) กระบวนการทางวิศวกรรม (E) และคณิตศาสตร์ (M) เข้าด้วยกันเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำ

ความรู้พื้นฐานไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริงพร้อมกับพัฒนาผู้เรียนให้สามารถคิดวิเคราะห์ พัฒนานวัตกรรม และสร้างผลผลิตใหม่ ๆ ควบคู่ไปกับทักษะการเรียนรู้ โดยผ่านการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning โครงการวิทยาศาสตร์ เชิงนวัตกรรมและกิจกรรมสร้างความตระหนัก ผู้เรียนจะได้บ่มเพาะคุณลักษณะ แห่งศตวรรษที่ 21 ให้พอกพูนมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) ในมาตรา 22 ถึงมาตรา 30 ได้ให้ความสำคัญ กับการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาบุคคลจากการได้รับการศึกษาหรือ ประสบการณ์การเรียนรู้หรือกิจกรรมในชีวิตที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนตายเพื่อพัฒนา คุณภาพชีวิตของตนเองครอบครัวชุมชนและสังคมโดยมุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีตั้งแต่วัยเด็กปลูกฝังความเป็น สมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษาขั้นพื้นฐานและพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อการทำงานที่มี คุณภาพโดยมีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาเพื่อให้เป็นไปตามหลักการจัดการศึกษาดังกล่าวนั้นให้ สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรและหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการเน้นให้จัดการเรียนรู้อยู่เน้นเด็กเป็น สำคัญและให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเกิดจากกิจกรรมที่เน้นกระบวนการเพราะจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จาก ประสบการณ์จริง

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจะช่วยส่งเสริมการ พัฒนาการศึกษาค้นคว้าให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่สำหรับการบูรณาการนี้เป็นวิธีการที่มีมานานแล้ว แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากต้องอาศัยความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่ายไม่ว่าจะเป็นผู้สอน ผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษาหรือชุมชน การบูรณาการเหมาะกับการนำไปใช้ในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจะช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรวบยอด ในศาสตร์ ต่าง ๆ หากนำมาบูรณาการสอดคล้องเข้า ด้วยกันแล้วผู้เรียนจะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่าง มีความหมายผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจ ถึงการเชื่อมโยงสัมพันธ์ความรู้จากสิ่งที่เรียนมากับ ชีวิตจริง การบูรณาการความรู้กับการปฏิบัติ อีกทั้งยังช่วยลดเนื้อหาที่ซ้ำซ้อนลดเวลาการเรียนรู้ของผู้เรียน (สิริพัชร เจริญวโรจน์, 2559)

1. การสอนแบบบูรณาการ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนโดยการเชื่อมโยงเนื้อหาความรู้ที่ เกี่ยวข้องจากศาสตร์ต่าง ๆ ของรายวิชาเดียวกันหรือรายวิชาต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ ผู้เรียนสามารถนำความคิดรวบยอดของศาสตร์ต่าง ๆ มาใช้ในชีวิตจริงได้

2. สำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ (Integrated Learning Management) หมายถึง กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามความสนใจ ความสามารถ โดยเชื่อมโยงเนื้อหา สารของศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สามารถนำความรู้ทักษะ และเจตคติไปสร้างงานแก้ปัญหาและใช้ในชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเอง

3. การเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นหนึ่งในรูปแบบของการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุ จุดประสงค์ของหลักสูตรและความต้องการของผู้เรียน โดยการจัดการเรียนการสอนตามแนวนี จะช่วยให้ ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของความเชื่อมโยงของแต่ละวิชาที่มีต่อกัน

นักวิชาการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการไว้ดัง ตัวอย่างต่อไปนี้

Lardizabal and Others. (1970: 141) กล่าวว่า การเรียนการสอนแบบบูรณาการ หมายถึง การสอนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้ด้วย ตนเองยังผลให้เกิดการพัฒนาในด้านบุคลิกภาพในทุกๆ ด้านผู้เรียนสามารถปรับตัวและตอบสนองต่อทุก

สถานการณ์ การแก้ปัญหาที่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความรู้พื้นฐาน การสอนแบบบูรณาการจะให้ความสำคัญกับครูและนักเรียนเท่าเทียมกัน ทำกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกันแบบประชาธิปไตย

ยูริดา คำปวน (2560) กล่าวว่า การบูรณาการ: เส้นทางแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การนำเสนอการวิเคราะห์ทักษะและความสามารถของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยบทความนี้เป็นการนำเสนอแนวคิดและแนวทางสำหรับผู้วิจัยและบุคลากรทางการศึกษาได้นำไปใช้เพื่อแนวทางในการจัดการเรียนรู้และเตรียมความพร้อมของเยาวชนในการพัฒนาทักษะสู่การเรียนรู้ในโลกแห่งอนาคต ได้แก่ ความสามารถพื้นฐาน การอ่าน (Reading) การเขียน (Writing) การคิดคำนวณ (Arithmetic) ความสามารถในการเรียนรู้ จัดการข้อมูลความรู้ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นใหม่ตลอดเวลาด้วย Learning Skills (ทักษะ การเรียนรู้) และ Leadership (ภาวะผู้นำ) ตลอดจนมีทักษะที่จำเป็น ได้แก่ ทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมและทักษะด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยีซึ่งทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นี้สามารถส่งเสริมด้วยรูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์ในการที่จะไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริงพร้อมยกตัวอย่างกิจกรรมบูรณาการที่สามารถนำมาปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการให้ผู้เรียนสามารถใช้ทักษะการคิดเชื่อมโยงบูรณาการผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือทำ (Learning by Doing)

โดยสรุป การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ หมายถึง กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนตามความสนใจความสามารถและความต้องการโดยการเชื่อมโยงในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงพฤติกรรมของผู้เรียน ทั้งทางด้านสติปัญญา จิตใจและสามารถนำความรู้ ทักษะที่ได้ไปแก้ไขปัญหาด้วยตนเองและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน

3. เหตุผลในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

1. สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันนั้นจะเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันกับศาสตร์ในสาขาต่าง ๆ ผสมผสานกันทำให้ผู้เรียนที่เรียนรู้ศาสตร์เดียว ๆ มาไม่สามารถนำความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหาได้ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจะช่วยให้สามารถนำความรู้ทักษะจากหลาย ๆ ศาสตร์มาแก้ปัญหาได้กับชีวิตจริง
2. การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ทำให้เกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยงความคิดรวบยอดของศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกันทำให้เกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of learning) ของศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกันทำให้ผู้เรียนมองเห็นประโยชน์ของสิ่งที่เรียนและนำไปใช้จริงได้
3. การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรจึงทำให้ลดเวลาในการเรียนรู้เนื้อหาบางอย่างลงได้แล้วไปเพิ่มเวลาให้เนื้อหาใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น
4. การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการจะตอบสนองต่อความสามารถในหลาย ๆ ด้านของผู้เรียนช่วยสร้างความรู้ทักษะและเจตคติ “แบบพหุปัญญา” (Multiple intelligence)
5. การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการจะสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างความรู้โดยผู้เรียน (Constructivism) ที่กำลังแพร่หลายในปัจจุบัน

4. ลักษณะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงลักษณะของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการไว้ว่าเป็นการเชื่อมโยงวิชาหรือศาสตร์ต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งมีลักษณะใกล้เคียงกับชีวิตจริงมากขึ้น ได้แก่

1. บูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้ ปัจจุบันเนื้อหาความรู้มีมากมายที่จะต้องเรียนรู้หากไม่ใช้วิธีการเรียนรู้ที่ทันสมัยมาใช้จะทำให้เรียนรู้ไม่ทันตามเวลาที่กำหนดได้ จึงต้องมีการนำวิธีการจัดการเรียนรู้ใหม่ ๆ มาใช้ เช่น การสอนโดยวิธีการบอกเล่า การท่องจำจะทำให้ได้ปริมาณความรู้หรือเนื้อหาสาระไม่เพียงพอกับสิ่งที่ต้องเรียนรู้ จึงต้องเลือกใช้กระบวนการเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่เหมาะสม
2. บูรณาการระหว่างพัฒนาการความรู้และทางจิตใจการเรียนรู้ที่ดีนั้นผู้เรียนต้องมีความอยากรู้อยากเรียนด้วย ดังนั้นการให้ความสำคัญแก่เจตคติ ค่านิยม ความสนใจและสุนทรียภาพแก่ผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ ก่อให้เกิดความซาบซึ้งก่อนลงมือศึกษาซึ่งเป็นการจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี
3. บูรณาการระหว่างความรู้และการกระทำ การเรียนรู้ที่สามารถนำความรู้สู่การปฏิบัติได้นั้นถือเป็นการดีมาก ดังนั้นการให้ความสำคัญระหว่างองค์ความรู้ที่ศึกษากับการนำไปปฏิบัติจริงโดยนำความรู้ไปแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง
4. บูรณาการระหว่างสิ่งที่เรียนรู้ในโรงเรียนและชีวิตประจำวันการตระหนักถึงความสำคัญแห่งคุณภาพชีวิต เมื่อผ่านการเรียนรู้แล้วต้องมีความหมายและคุณค่าต่อชีวิตของผู้เรียนอย่างแท้จริง
5. บูรณาการระหว่างวิชาต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ เจตคติและการกระทำที่เหมาะสมกับความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนอย่างแท้จริง ตอบสนองต่อคุณค่าในการดำรงชีวิตของผู้เรียน

5. รูปแบบของการบูรณาการ (Model of integration)

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่พบโดยทั่วไปมีอยู่ 4 แบบ

1. การบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion) การเรียนรู้แบบนี้ผู้สอนจะนำเนื้อหาของวิชาต่าง ๆ มาสอดแทรกในรายวิชาของตนเองเป็นการวางแผนการสอนและทำการสอนโดยผู้สอนเพียงคนเดียว

ข้อดี

1. ผู้สอนคนเดียวบริหารจัดการทั้งเนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนรู้และเวลาที่ใช้โดยสะดวก
2. ไม่มีผลกระทบกับผู้สอนผู้อื่นและการจัดตารางสอน

ข้อจำกัด

1. ผู้สอนคนเดียวอาจไม่มีความชำนาญในเนื้อหาวิชาบางเรื่อง
2. เนื้อหาวิชาและกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดอาจซ้ำซ้อนกับของวิชาอื่น
3. ผู้เรียนจะมีภาระงานมากเพราะทุกรายวิชาจะต้องมอบหมายงานให้

2. การบูรณาการแบบขนาน (Parallel) การเรียนรู้แบบนี้ผู้สอนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปต่างคนต่างสอนวิชาของตนเองแต่จะมาร่วมวางแผน ตัดสินใจร่วมกันว่าจะจัดแผนการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยมุ่งสอนในหัวเรื่อง (Theme) ความคิดรวบยอด (Concept) และปัญหา (Problem) เดียวกันในส่วนหนึ่ง

ข้อดี

1. ผู้สอนแต่ละคนยังคงบริหารทั้งเนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนรู้เวลาโดยสะดวก
2. ไม่มีผลกระทบกับผู้สอนผู้อื่นและการจัดตารางสอน
3. เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนรู้ลดการซ้ำซ้อนลง ช่วยให้เกิดการทำงานร่วมกัน

ข้อจำกัด

1. ผู้สอนยังคงต้องรับภาระเนื้อหาวิชาที่ไม่ชำนาญ
2. ผู้เรียนยังมีภาระงานมากเพราะทุกรายวิชาจะต้องมอบหมายงานให้

3. การบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Multidiscipline) การเรียนรู้แบบนี้คล้ายกับแบบคู่ขนานผู้สอนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปต่างคนต่างสอนวิชาของตนเองจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองเป็นส่วนใหญ่

มาวางแผนการสอนร่วมกันในการให้งานหรือโครงการที่มีหัวเรื่อง แนวคิดหรือความคิดรวบยอดและปัญหาเดียวกัน

ข้อดี

1. สนับสนุนการทำงานร่วมกันทั้งผู้สอนและผู้เรียนลดความซ้ำซ้อนของกิจกรรม
2. ผู้สอนทุกคนและผู้เรียนมีเป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจน
3. ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการนำความรู้ไปใช้กับงานอาชีพจริง

ข้อจำกัด

1. มีผลกระทบต่อการจัดตารางสอนและการจัดแผนการเรียน

4. การบูรณาการแบบข้ามวิชา (Transdisciplinary) การเรียนรู้แบบนี้ผู้สอนในรายวิชาต่าง ๆ

จะมาร่วมกันสอนเป็นคณะร่วมกันวางแผนกำหนดหัวเรื่อง ความคิดรวบยอดและปัญหาเดียวกัน

ข้อดี

1. สนับสนุนการทำงานร่วมกันทั้งผู้สอนและผู้เรียน ลดความซ้ำซ้อนของกิจกรรม
2. ผู้สอนทุกคนและผู้เรียนมีเป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจน
3. ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการนำความรู้ไปใช้กับงานอาชีพจริง

ข้อจำกัด

1. มีผลกระทบต่อการจัดตารางสอนและการจัดแผนการเรียน
2. ผู้สอนต้องควบคุมการเรียนรู้ให้ทันตามกำหนด

6. แนวคิดรูปแบบบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน

คำว่า บูรณาการ (Integration) หมายถึง การทำให้สมบูรณ์สมดุลในตัวเองจนนำไปใช้ประโยชน์ได้

Jacob (อ้างถึงใน FraZee and Rudnitski, 1998: 137-138) ได้เสนอรูปแบบของการบูรณาการ 5 ลักษณะซึ่งเรียกว่า Five option for integration ไว้ดังนี้

1. Discipline Based เน้นเนื้อหาของแต่ละรายวิชาสอนแยกกัน
2. Parallel เป็นการสอน 2 วิชาในเนื้อหาพร้อมกัน (Concurrent Event)
3. Multidisciplinary เป็นการสอนหลายวิชาแยกกันแต่สอนในหัวเรื่อง (Theme) เดียวกัน
4. Interdisciplinary เป็นการสอนหลายวิชาร่วมกันในหัวเรื่อง (Theme) เดียวกัน
5. Integrated เป็นการรวมระหว่างการผลิตผลงานเนื้อหาหลายวิชาเข้ากับกิจกรรมการเรียนการสอนเข้าด้วยกัน

จากรูปแบบแนวคิดของ Jacob นั้น ในข้อ 2 - 4 เป็นการบูรณาการที่แสดงถึงการจัดเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรแต่ถ้าเป็นการบูรณาการในแง่ของการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งความรู้ทักษะและทัศนคติ จะเป็นการบูรณาการแบบ Integrated Learning ในข้อ 5

ซึ่งก็สอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (อ้างใน นางสมใจ ตันติวัฒน์, 2560) ได้กล่าวว่า การบูรณาการคือ การทำให้หน่วยย่อย ๆ ทั้งหลายที่สัมพันธ์กันอาศัยซึ่งกันและกันเข้ามามีส่วนทำหน้าที่ประสานกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียวที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ในตัว เช่น

ประโยชน์การเรียนรู้แบบบูรณาการ ทำให้เกิดทักษะกับผู้เรียนอย่างเห็นได้ชัด เพื่อฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และลงมือปฏิบัติอย่างมีเหตุผลโดยใช้หลักการเรียนรู้แบบ Active Learning “การเรียนรู้อย่างมุ่งมั่น ในการแสวงหาความรู้” ซึ่งสอดคล้องกับ ญติพรดา ไชยศิลป์ (ED1146 วิชา

เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น, คัดสำเนา 2562) การบูรณาการในวิชาเศรษฐศาสตร์การจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงในวิชาการสอนสังคมศึกษา “โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง” เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์ ให้สอดคล้องกับศักยภาพผู้เรียน โดยเน้นเศรษฐศาสตร์แนวพุทธตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง “มีแนวทางแบบ สามห่วง สองเงื่อนไข” เช่น

- การเรียนรู้การจัดทำบัญชีครัวเรือนแบบออนไลน์
- การใช้จ่ายอย่างประหยัด
- การออมเงินไว้ใช้จ่ายยามจำเป็น

สรุป การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้วยกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการเป็นการจัดกิจกรรมที่เน้นทักษะการเรียนรู้มากกว่าความรู้เน้นให้ผู้เรียนนำความรู้ที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือทำ (Learning by Doing) เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถและทักษะที่จะเป็นในศตวรรษที่ 21 ไม่ว่าจะเป็นความสามารถพื้นฐานการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ความสามารถในการเรียนรู้ที่มีความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้นใหม่ตลอดเวลา ตลอดจนมีทักษะที่จำเป็นในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะการเรียนรู้นวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี ซึ่งทักษะเหล่านี้สามารถพัฒนาสร้างสถานการณ์ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้ด้วย การเรียนรู้แบบบูรณาการให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ เห็นคุณค่าของการเรียนรู้เกิดเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน

7. บรรณานุกรม

- จิรากร อรรถพรและประกอบ กรณีกิจ. (2558). *การพัฒนารูปแบบการสอนเชิงรุกออนไลน์เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตปริญญาบัณฑิต*. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา, ฉบับที่ 9: 122-136.
- ยุวธิดา คำปวน. (2560). *วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน*.
- สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์. (2559). *การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา = Development of school Curriculum*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นางสมใจ ตันติวัฒน์. (2560). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการให้การศึกษาแก่นักเรียนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. วารสารมหาจุฬาริชาการ ปีที่ 4 ฉบับที่ 2.
- ณทิพรดา ไชยศิลป์. (2562). *วิชาเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น ED1146*. เอกสารประกอบการสอน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (คัดสำเนา).
- Lardizabal, Amparo S. and others. (1970). *Methods and Principles of Teaching*. Quezzon City: Alemar-Phoenix.

แนวทางการสอนสังคมศึกษาสำหรับครูในไทยแลนด์ 4.0

Guidelines of Social Studies Teaching for Teachers in Thailand 4.0

พระสุวรรณ สุเมธบุณโย (ข้าโพธิ์ทัย)

Phra Suwan Sumatapunyo (Kumpothai)

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย

Faculty of Education Mahamakut Buddhist University

E-mail: suwan.sum@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

แนวทางการเรียนการสอนสังคมศึกษาสำหรับครู 4.0 จำเป็นต้องมีการเรียนรู้และส่งเสริมผู้เรียนให้มีความสามารถในด้านสังคม, ด้านความรู้, ด้านทักษะ, ด้านกระบวนการ, ด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมในสมัยปัจจุบัน โดยมีแนวทางการเรียนการสอนที่หลากหลายมาใช้ในการเรียนการสอนสังคมศึกษา ซึ่งธรรมชาติของเนื้อหาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษานั้นมีความหลากหลาย ครอบคลุมถึงแขนงวิชาต่าง ๆ ในสาขาเช่น ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม, หน้าที่พลเมือง, เศรษฐศาสตร์, ภูมิศาสตร์, ประวัติศาสตร์

ซึ่งเนื้อหาที่มีจำนวนมากของสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาทำให้ครูส่วนใหญ่ เน้นการบรรยาย ไม่มีกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน และไม่ชำนาญในเนื้อหาการสอนมาจัดการเรียนรู้ทำให้ไม่ตรงกับเป้าหมายของครูสังคมศึกษาส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาไม่บรรลุจุดมุ่งหมายที่แท้จริง การจัดการเรียนการสอนในยุคศตวรรษที่ 21 นั้นต้องเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้แบบเดิมไปสู่กระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาทักษะและทัศนคติ ทักษะการคิด, ทักษะการแก้ปัญหา, ทักษะการร่วมงานในองค์กร, ทัศนคติเชิงบวก, นวัตกรรม, ความคิดสร้างสรรค์, ทักษะการสร้างแรงจูงใจ, และมีความตระหนักในสภาพแวดล้อมภาพของขนาดห้องเรียนจะขยายกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ขึ้น การเรียนรู้จากตำราจะเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ความรู้จะไม่หมายถึงการจดจำข้อเท็จจริงหรือตัวเลขแต่จะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการวิจัยและการปฏิบัติโดยการเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์เก่าที่มีอยู่ ทักษะและเนื้อหาที่เกี่ยวข้องจะมีความจำเป็นเพื่อจะประเมินผลต่อการนำไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับพินิจา ติมิ และเอี่ยมพร หลินเจริญ, 2560 (บทคัดย่อ) การพัฒนาแนวทางการประเมินทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียน ตามแนวคิดการประเมินผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยภาคิเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skills, 2009) จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ การสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาการสื่อสารและการร่วมมือ

ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาในด้านความรู้ (Knowledge) เพื่อความเข้าใจการเรียนรู้สู่การปฏิบัติจริง การนำเสนอข้อมูลการวิเคราะห์และจำแนกข้อเท็จจริงในหลักการทฤษฎีตลอดจนกระบวนการต่าง ๆ ในด้านการสอนสังคมศึกษา

คำสำคัญ : สังคมศึกษา, Thailand 4.0, การสอนสังคมศึกษา, ศตวรรษที่ 21

Abstract

The guidelines for teachers in learning and teaching social studies in Thailand 4.0 need the learning and supporting students to be capable in terms of society, knowledge, skills, process, virtue, ethics, and values in the present day by applying various learning and teaching guidelines into social studies teaching. Usually, the nature of contents in social studies is various and includes other fields such as religion, morality, ethics, civics, economics, geography, and history.

Because of the number of enormous contents in social studies department, it persuades the most teachers emphasize on classroom lectures without learning activities outside the classroom and makes them unskillful in teaching contents. This is not matched with the social studies teachers' purposes and results in the non-achievement of the purpose of learning and teaching management. The learning and teaching management in the 21st century need to be changed from the old learning to the new one which emphasizes on the learner-centered approach in order to develop skills and attitudes; thinking skill, problem- solving skill, cooperative skill, positive attitude, innovation, creativity, and motivation skill. Moreover, the learning and teaching management in the 21st century is aware of learning environment. The classroom size will enlarge to be a huge community whereas the learning from textbooks will be only a part of this.

Knowledge is not the memorization of facts or number, but the occurrence from research and practice by associating knowledge and existing experiences. the skills and relevant contents will be necessary to the evaluation which affects the implementation. This is consistent with Phitchaya Deemee and Aumporn Lincharoen, 2017 (abstract). A Development Approach for Assessment Learning and Innovation Skills Using Assessment of Learners Method in 21st Century; there are three aspects, namely the creation and innovation, the investigation and the problem solution, and the communication and cooperation

The factors, for which are necessary to the development of teaching and learning social studies in order to develop the consistency with Thai Qualification Framework for Higher Education in term of knowledge an to understand the learning to implementation, are as followed; the presentation of information, the analyzation, the classification of the facts based on theory, including the processes of teaching social studies.

Keywords: social studies, Thailand 4.0, teaching of social studies, 21st century

1. บทนำ

ปัจจุบันโลกและสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เทคโนโลยีมีความสำคัญในชีวิตประจำวันจึงมีผลกระทบต่อสภาพของสังคมในปัจจุบัน การเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถเผชิญปัญหาภัยสมัยปัจจุบันซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่น การศึกษาจึงเป็นเรื่องสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ รูปแบบการจัดการศึกษาจึงเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2562 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562, 1 พฤษภาคม 2562) ที่มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนคิดเป็นการวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ได้ ดังนั้นการสอนวิชาสังคมศึกษาซึ่งเป็นวิชาที่เน้นทักษะทางวิชาการและมีเนื้อหาทางวิชาที่มาก ผู้สอนมักสอนโดยเน้นการท่องจำและการสอนแบบบรรยาย ทำให้งานเป็นผลทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายไม่อยากเรียน ไม่ตั้งใจเรียนทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่อนข้างต่ำ

จุดหมายแนวทางการสอนสังคมศึกษาที่เป็นเป้าหมายที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งเน้นการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุขในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติที่นำเสนอประกอบด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 5 วิธี คือ (แกน จันทรทอง, 2560)

- 1) การจัดการเรียนรู้แบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning)
- 2) การจัดการเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based learning)
- 3) การจัดการเรียนรู้แบบการใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-based learning)
- 4) การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (Stem education) และ
- 5) การศึกษาบทเรียนและวิธีการแบบเปิด (Lesson study & Open approach)

ผู้เขียนหวังว่าการเขียนบทความนี้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทยให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งครูและผู้เรียนสามารถเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองและร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น

ครูสังคมศึกษากับในการจัดการเรียนการสอน ในปัจจุบันสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้สังคมของเด็กในปัจจุบันมีความรู้สึกว่าตัวเองมีความพิเศษ มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง จะทำอะไรก็ต้องทำได้ในทันที มีเทคโนโลยีเป็นส่วนสำคัญในชีวิตและดำเนินชีวิตค่อนข้างติดสบาย การส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีจิตสำนึก การคำนึงถึงเรื่องนี้จะช่วยให้เขาเติบโตเป็นมนุษย์ที่ดีและมีคุณภาพอันจะนำมาซึ่งการสร้างสังคมที่ดีสงบร่มเย็นและพร้อมที่จะเผชิญสิ่งต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งถ้าเราทำได้สำเร็จสังคมสงบสุขในอนาคตนั้นก็จะจริงได้ไม่ช้าก็เร็ว

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560 - 2564) กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งเป็นกรอบในการพัฒนาประเทศให้บรรลุวิสัยทัศน์ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยใช้ยุทธศาสตร์หลัก 6 ประการ คือ 1) ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง 2) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน 4) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน在社会 5) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 6) ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ (นณริฎ พิศลยบุตร, 2559)

ดังนั้น แนวทางการสอนสังคมศึกษาสำหรับครูในไทยแลนด์ 4.0 ที่ต้องปรับปรุงตำราเรียนและเปลี่ยนระบบการประเมินให้สอดคล้องกับหลักสูตรเน้นการคิดวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การจัดการเรียนการสอนจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียน

ลงมือปฏิบัติจนเกิดทักษะการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตรพร้อมที่จะเป็นพลเมืองของประเทศในการก้าวสู่ประเทศไทย 4.0 ซึ่งครูสังคมศึกษาและผู้เรียนต้องร่วมมือกันจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้

2. การเรียนการสอนสังคมศึกษาในการเรียนรู้ไทยแลนด์ 4.0

2.1 ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา ถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกและทัศนะของตนเองหรือ “พูด บอกเล่า อธิบายอย่างมีเทคนิควิธี” เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้องตลอดจนการเลือกใช้ วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2.2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

2.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผลคุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมการแสวงหาความรู้ การประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาและมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเองสังคมและสิ่งแวดล้อม

2.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนากระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องการทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมสภาพแวดล้อมและการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์

2.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้การสื่อสารการทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ถูกต้องเหมาะสมและมีคุณธรรม

3. ปัญหาแนวทางการแนวทางการสอนสังคมศึกษาสำหรับครูในไทยแลนด์ 4.0 ในบ้านเรา คือ

ผู้สอนส่วนใหญ่สอนแบบบรรยายเนื้อหาตามหนังสือขาดเทคนิคและวิธีการสอนแบบ ใหม่ ๆ ทำให้เด็กนักเรียนไม่กล้าแสดงความคิดเห็นหรือฝึกแก้ปัญหาในห้องเรียน ทำให้ไม่มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนเพราะเบื่อหน่ายต้องท่องจำทั้งในเนื้อหาวิชาที่หลากหลายหมวดสาขาและเนื้อหาสาระบางอย่างก็ไม่ได้นำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน ผู้สอนจึงต้องปรับเปลี่ยน รูปแบบ เทคนิค วิธีการเรียนการสอนใหม่ให้ทันกับยุคสมัยและจัดกิจกรรมให้เด็กเกิดการพัฒนาทั้งความคิด ความถนัด ความสนใจของแต่ละคน ผู้สอนต้องสอนวิธีแสวงหาความรู้มากกว่าสอนตัวความรู้ สอนการคิดมากกว่าสอนให้ท่องจำ เน้นผู้เรียนมากกว่าเน้นเนื้อหาวิชา เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตอันเป็นทักษะสำคัญของบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21

4. แนวทางการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา

ความรู้ทักษะ/ ความสามารถที่ แสดงออกอย่างเด่นชัดถึงการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียน การสอนอย่างเป็นระบบที่มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งคุณลักษณะอื่น ๆ ของครูสังคมศึกษาในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งพิจารณาทั้งด้าน กระบวนการและผลผลิตในการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วย

4.1 ความรู้เรื่องการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา คือ

ผลการเรียนรู้หรือคะแนนที่ได้จากที่ได้จากการประยุกต์ใช้กระบวนการทางปัญญา ด้านพุทธิ พสัยของบลูม (Bloom) โดยกำหนดเป็นผลการเรียนรู้ที่วัดความรู้ ความเข้าใจ วิเคราะห์การนำไปใช้การ ประเมินค่าและสร้างสรรค์จากการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบเรื่องการออกแบบ กิจกรรมการ เรียนรู้สังคมศึกษาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามธรรมชาติของสาระวิชา และการนำความรู้ไป ใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยประเมินจากแบบทดสอบ วัดผลการเรียนรู้ซึ่งเป็นแบบทดสอบ แบบปรนัย 4 ตัวเลือก

4.2 ความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา คือ พฤติกรรมการ แสดงออกหรือทักษะการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักศึกษาในการนำความรู้เรื่อง การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา การเลือกรูปแบบยุทธวิธีและเทคนิควิธีสอน กิจกรรมการ เรียนรู้สื่อการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เนื้อหาสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษาโดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การร่วมมือปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน โดยนำไปวางแผนเพื่อจัด กิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบอาศัยความรู้จากทฤษฎีต่าง ๆ ได้แก่ ทฤษฎีสามศร ทฤษฎีการ สร้างความรู้ ทฤษฎีการสื่อสาร ทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูล แนวคิดการเรียนรู้ แบบร่วมมือ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับเป้าหมายที่ผู้สอนกำหนดไว้ โดยประเมินจากแบบประเมินความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา แบบประเมินแผน การจัดการเรียนรู้ของนักศึกษา แบบสังเกตและบันทึกพฤติกรรมจัดการเรียนรู้ของนักศึกษา

4.3 คุณลักษณะของครูสังคมศึกษาในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้มีรายละเอียดดังนี้ คือ พฤติกรรมการแสดงออกของนักศึกษาที่เกิดจากการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอน สามารถ สังเกตและวัดได้ประกอบด้วย

- 1) ใฝ่เรียนรู้ทันเหตุการณ์
- 2) มีความคิดสร้างสรรค์
- 3) รู้จักการแสวงหาสื่อวัฒนธรรมและแหล่งเรียนรู้

สรุปได้ว่าสังคมศึกษา เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เทคนิคกลยุทธ์การ จัดกิจกรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมบรรลุเป้าหมายและประสบผลสำเร็จทั้งยังสอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี (อึ้งใน เพ็ญพนา พ่วงแพ, 2557) ได้ให้ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอนว่า รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง สภาพหรือลักษณะการเรียนการสอนที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎีหลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ โดยมีการจัดกระบวนการหรือขั้นตอนในการเรียนการสอน โดยอาศัยวิธีสอน และเทคนิคการสอนต่าง ๆ เข้าไปช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ

5. ศรลํกมกบการบูรณางคความรูลและการจํการเรยนการสอนเชงรุก (Active Learning)

สํหรับผู้เรยนสํกมศกศกแห่งศตวรรษทํ 21 ภายใตการเปลยนแปลงไปอยางรวดเรวของสํกมยุคดจทล “ศร” จงตองเตรยมความพรอมในทุกๆ ดําน ใหท้นตองการเปลยนแปลงทางศรชฏกจ สํกมและวัฒนธรรมของประเทศ ในลกการศกศกยุค Thailand 4.0 วธการสอนทใหท้นลกจบบันครจจะเชอมโยงกบการใชเทคโนโลยีและสอการเรยนการสอนใหมากข้นยงสอจบบันหางายมาก ดงน้นเมอสอหางายมากโรงเรยนก็ควรจจะสนบสนุนใหศรไดใชสออยางสะดวกข้น จจะทใหศรจํการเรยนรูตาง ๆ ไดงายข้นและมีประสททภาพมากข้น

ส่วใหญ่การบูรณาการเป็นการบูรณาการเรองทมนกลต้วมากๆ เช่น ขาว อยางจบบันน้หาขาวหรือหาเหตุการณ์ทเกดข้นค่อนขางเยอะมาก การทนำเรองกลต้วมาสอนทใหการเรยนรูของเดกมีความหมายมากข้นเดกจจะเกดความเข้าใจ เดกจจะรูสูกว่าเรยนไปแลวมันคอเรองทกลต้วมาก ๆ อยางเวลาพุดถึงเรองศรชฏศาสตรทไมสนค้แพงและการทสนค้ถูกเกนไป สนค้แพงเกนไปสงผลอะไรบ้างสุดท้ยแลวมเดกจจะเห็นดงน้นเราตองพยายามศกษาว่ามอพออะไรใหม ๆ มอเกมอะไรใหม ๆ เกยวกับการศกศกทนำมาใชในหองเรยนแลวมทใหเดกเกดการอยากเรยน ถ้คาบแรกเราเรมจการใชสออะไรแปลกใหมเหล่าน้ เดกจจะรูสูกว่าคาบตอไปศรจจะมีอะไรใหม ๆ มาเลนกจจะทใหเดกเกดความอยากจะเรยนรูในคาบตอ ๆ ไปจรง ๆ การใชขาวใชเหตุผลเป็นสอกลางเป็นสอทตมมากเขาจะเห็นความสําคัญเพราะบางคร้งเราสอนทบทวนเนือหาไปเดกจจะคดว่าเรยนไปทองจําไปเพื่อสอบอยางเดยว แตถ้เมอไรเราลทกประเด้นทางสํกมลทกประเด้นทางชวตประจํวันของเขาข้นมา เขาจะเห็นท้นทว่าเรองทเขาเรยนเกยวข้องกบชวตประจํวันเขาดงน้นเขาจําเป็นตองรูอยาง เช่น เรองหน้ากากอนามย การแพร่ระบาดของเชอไวรัสควด 19 ทเกดข้นในขณะน้ ทําใหประชนมีความตองการใชหน้ากากอนามยพ่มข้นจํนวนมากทําใหหน้ากากอนามยไมเพียงพอตอความตองการ จงอาจเป็นชองทางใหผู้ประกอบกรบางส่ว มการกักตุนสนค้และจําหนายสนค้ในราคาสูงเกนสมควร เป็นเหตุใหประชนได้รับความเดอดรอนอยางมาก ถ้เรองกลทกลราคาเดกจเรมสงสยว่าทมตองกลทกลราคาหรือแม้แต่บอกว่ากฎของอุปสงค์กฎของอุปทานคออะไร เดกจจะคดแล่วว่าทมตองทองแต่ถ้เรยกต้วอยางใหเห็นภาพชดเจน แต่หน้งอยางทเราจะตองบอกเดกนกเรยนว่าในเมอมันมีขอมูลทหลากหลายมากมายการรูทท้นสอ การคดกรองขอมูลตาง ๆ เป็นสอทสําคัญและจําเป็น

ดงน้น ศรจยังเป็นคนทคอยใหคําแนะนำหรือว่าคอยกระตุน ธรรมชาติของเดกแต่ละคนไม่เหมือนกัน บรททของโรงเรยนก็ไม่เหมือนกัน โรงเรยนอยในเมอง โรงเรยนอยตางอำเภอ หรือโรงเรยนทอยตะเชบชายแดน บรททการจํการเรยนการสอนก็แตกตางกันไป ทสําคัญเรากจตองดูเดกนกเรยนว่าสามารถรับรู้ขอมูลได้แบบไหนน้เอง “ศร” จงตองเตรยมความพรอมในทุกๆ ดํานรวมถึงเทคโนโลยีเพื่อแสดงความเป็นมออาชีพ ใหท้นตองการเปลยนแปลงทางศรชฏกจ สํกมและวัฒนธรรมของประเทศและลกในการศกศกยุค Thailand 4.0 ภายใตการเปลยนแปลงไปอยางรวดเรวของสํกมยุคดจทล การเสริมทกษะการคดวเคราะห์ กบการพัฒนาทกษะการคดในชวตประจํวันของผู้เรยนจเป็นสอทสําคัญ

6. เทคนคแนวทางการสอนสํกมศกศกสํหรับศรในไทยแลนด์ 4.0

ทตองสร้างแรงจูงใจใหผู้เรยนมีความกระตือรือร้นในการเรยนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรยนเมอผู้สอนรูสูกสนุกผู้เรยนจจะรูสูกสนุกไปด้วย เมอผู้สอนสร้างแรงจูงใจใหแก่ตนเองผู้เรยนจจะเกดแรงจูงใจเช่นเดยวกันและยกระดบผลส่มฤทการเรยนใหสูงข้น เช่น

6.1 ต้องรู้เขา รู้เรา

- 1) ต้องรู้ว่าเราจะสอนอย่างไร เช่น
 - ย่อยเนื้อหาความรู้ลงให้แคบ
 - หากเนื้อหาเยอะ ก็แบ่งเป็นส่วนย่อย
 - ระบุสาระหรือจุดประสงค์ในการเรียนรู้ให้ชัดเจน
 - เรียบเรียงลำดับการสอนจากง่ายไปสู่ยาก (จากพื้นฐานไปสู่การบูรณาการ)
- 2) ต้องรู้นักเรียนคิดอะไร เช่น
 - ชอบคิดสิ่งที่ไร้สาระมากกว่าสาระ (อารมณ์มาก่อนเหตุผล)
 - ส่วนใหญ่เลือกเรียนตามเพื่อนส่วนน้อยเลือกเพราะอนาคต
 - แบบว่าอยากรู้แต่ไม่อยากเรียน
 - นักเรียนส่วนใหญ่เป็นพวกชอบสอดรู้สอดเห็น
 - ไม่ชอบคำว่าเรียน
 - คิดแต่จะมุ่งหาความสนุกสนานบันเทิง ฯลฯ
- 3) ต้องรู้นักเรียนต้องการอะไร เช่น
 - ชอบความสนุกสนานและบันเทิง
 - ชอบเป็นผู้สื่อสารมากกว่าผู้รับสาร
 - ต้องการที่จะรู้ในสิ่งที่คนอื่นไม่รู้และต้องการจะรู้ (ให้มากกว่า) ในสิ่งที่เพื่อนรู้
 - ชอบเลียนแบบ (ดารา ศิลปิน คนเก่ง)
- 4) ต้องรู้นักเรียนไม่ต้องการอะไร เช่น
 - ไม่ชอบให้ผู้ใหญ่ (ครู อาจารย์ ผู้สอน) ดูว่าอย่างไรเหตุผล
 - ไม่ชอบความจำเจ น่าเบื่อ เพราะมีสมาธิสั้น
 - ไม่ชอบติดกรอบระเบียบที่มากและบอปปี้เกินไป
 - ไม่ชอบการสอบวัดผล ฯลฯ

6.2 มีเคล็ดลับการสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนอยากเรียนรู้

การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในการเรียนรู้นั้นจำเป็นต้องมีปัจจัยหลายประการปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง คือ การสร้างแรงจูงใจในการเรียนให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาโดยผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นและหมั่นสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตนเองอย่างสม่ำเสมอด้วย

การสร้างแรงจูงใจในการเรียน 8 ประการ (ของเท็ด นัสโบล ครูผู้มีประสบการณ์สอนในระดับชั้นประถมศึกษาขึ้นมากว่า 10 ปี ในโรงเรียนไวเทเคอร์มลรัฐโอเรกอนในสหรัฐอเมริกา)

1) ใช้ความกระตือรือร้นและตื่นเต้น สิ่งหนึ่งที่ทำให้ผู้สอนรู้สึกตื่นเต้นคือ การได้เห็นนักศึกษาเรียนรู้และผู้สอนก็มักจะให้นักศึกษารู้ว่าผู้สอนตื่นเต้นด้วยและพยายามบอกนักศึกษาว่ามีเรื่องอีกมากมายที่พวกนักศึกษาต้องเรียนรู้และมีเป้าหมาย เป็นผู้เรียนที่ตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาเนื่อง จากท่าทีในการสอนและการเรียนรู้ของผู้สอนจะส่งผ่านไปยังนักศึกษาทำให้นักศึกษาอยากเรียนรู้ด้วย

2) การตั้งเป้าหมายให้สูง ผู้สอนต้องตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ของนักศึกษาทุกคนให้สูงไว้และพยายามจะสื่อไปถึงนักศึกษาว่าความคาดหวังคือ การที่นักศึกษาสามารถบรรลุเป้าหมายในการเรียนที่วางไว้ หากผู้สอนตั้งเป้าหมายไว้สูง นักศึกษามีแนวโน้มจะเรียนรู้ได้ดีในทางตรงข้าม ถ้านักศึกษาตั้งเป้าหมายต่ำ นักศึกษาจะลดระดับการแสดงออกทางการเรียนของตนเองให้ต่ำลงเท่ากับความคาดหวังของผู้สอน

3) **การสร้างทางเลือก** ผู้สอนต้องเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ฝึกฝนการเลือก เช่น เมื่อผู้สอนแจกกระดาษวิชาประวัติศาสตร์ในคำสั่งระบุว่านักศึกษาสามารถเลือกทำโจทย์ ที่มีการสร้างใบงานใหม่ ๆ หรือเลือกออกแบบสื่อการสอนต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง

4) **สร้างความรับผิดชอบ** นักศึกษาจะเกิดแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ย่างน่าทึ่งในแต่ละครั้งที่สอน อาจเลือกนักศึกษา 1 คนและมอบหมายให้รับผิดชอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อให้นักศึกษาเรียนรู้เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

5) **เน้นเสริมแรงด้านบวก** เวลาให้คะแนนเด็ก ผู้สอนควรบอกนักศึกษาเรื่องที่จะเน้นโจทย์ที่เด็กตอบถูก เช่น ทำได้ 43 จาก 50 ข้อ มากกว่าบอกว่าเด็กทำผิด 7 ข้อ เมื่อเด็กแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นได้สำเร็จ ครูจะเขียนคำว่า “ดี” ลงไป และเพิ่มคะแนนเป็น 50 ในกระดาษคำตอบนั้น ในกรณีที่เด็กบ่นว่า “หนูเหลืออีก 7 คะแนนเองก็จะได้เต็ม” ครูจะตอบเด็กว่า “หนูได้ตั้ง 43 เต็ม 50 แน่ หนูทำได้ดีแล้ว” หรือการใช้เบี้ยยอรรถกรในห้องเรียนสำหรับเด็กประถม เป็นต้น เพื่อฝึกให้นักศึกษาได้เรียนรู้เรื่องการเสริมแรงทางบวกเพื่อจะนำไปใช้ในห้องเรียนในอนาคต

6) **เน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ** นักศึกษาจะต้องมีสำนึกในเรื่องของความรับผิดชอบต่อคุณธรรมจริยธรรม โดยพยายามจัดให้นักศึกษาที่มีลักษณะเป็นผู้นำ 1 คนกระจายอยู่ในแต่ละกลุ่ม ซึ่งจะทำให้พบว่านักศึกษามีแนวโน้มที่จะสร้างแรงจูงใจซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่มโดยนักศึกษาแต่ละคนจะมีจุดแข็งหรือความรู้สึกท้าทายเฉพาะตัว ซึ่งหากไม่มีสิ่งนี้จะไม่มีทางบรรลุเป้าหมายของกลุ่มได้

7) **เน้นการให้กำลังใจ** เมื่อสังเกตเห็นว่านักศึกษาคนไหนกำลังประสบปัญหาหรือรู้สึกไม่สบายใจ ผู้สอนต้องพยายามมองหาจุดชมเชยจากการกระทำเป็นต้นเพื่อสร้างการเป็นผู้นำให้กับนักศึกษาได้เรียนรู้

8) **ยึด กฎและกติกา** เพื่อให้ห้องเรียนดำเนินไปอย่างราบรื่นผู้สอนจำเป็นต้องฝึกทักษะในการจัดการกับพฤติกรรมของนักศึกษาบางคน

7. สรุปการศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0

เราจำเป็นต้องสร้างสรรค์ให้นักเรียนรู้จักคิด สร้างสรรค์นวัตกรรม ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี และสามารถนำไปสู่การพัฒนาในเชิงพาณิชย์ได้ ซึ่งการที่จะส่งเสริมการศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาในจุดนั้น ตัวแปรที่สำคัญอย่างหนึ่ง นอกเหนือจากรูปแบบการเรียนรู้ที่จะต้องปรับเปลี่ยนไปจากเดิม คือ ครูผู้สอน ที่จะต้องมีลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาในยุคไทยแลนด์ 4.0 นี้ด้วย (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2553)

7.1 **ครุมี Growth Mindset** หมายถึง การคิดแบบเติบโต คือ ไม่ยึดติดกับความตายตัว มีการปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ครูในยุคไทยแลนด์ 4.0 นั้น จำเป็นต้องมีความคิดในลักษณะมากกว่าที่จะยึดติดอยู่กับความรู้เดิม ๆ ที่เคยรับรู้มาความคิดแบบนี้ทำให้ครูเชื่อว่าเด็กมีการเปลี่ยนแปลงได้ จากเด็กที่ไม่เก่งหรือมีปัญหาด้านการเรียน ถ้าสามารถปรับพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม เขาจะสามารถพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นได้ ผิดกับความคิดแบบเดิมที่มองว่าเด็กเก่งคือเด็กเก่ง เด็กไม่เก่งคือไม่เก่ง ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอะไรได้และนอกจากนี้ความคิดนี้ยังช่วยให้ครูไม่หยุดพัฒนาตัวเอง พยายามเพิ่มเติมความรู้ให้ทันสมัยอยู่เสมอซึ่งเป็นเรื่องที่ดีอย่างมาก

7.2 **ครูเปลี่ยนห้องแบบควบคุม** โดยครุมีหน้าที่ควบคุมนักเรียนมีหน้าที่รับฟังเพียงอย่างเดียวเหมือนสมัยก่อนนั้น อาจไม่ใช่แนวทางที่ดีสำหรับการเรียนการสอนในยุคใหม่เพราะไม่ช่วยสร้างให้นักเรียนมีองค์ความรู้ด้วยตัวเองห้องเรียนสมัยใหม่นั้น จำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนอยากเรียนรู้แสวงหาและสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง ซึ่งครุมีบทบาทสำคัญในการให้คำปรึกษาและชี้แนะเพื่อจูงใจให้นักเรียนและสร้างสรรค์ให้ห้องเรียนมีความน่าสนใจสำหรับนักเรียน

7.3 ครูเปลี่ยนการสอน ตลอดมาการสอนของครูจะเป็นแบบ Passive Learning คือ สอนนักเรียนผ่านการอ่าน การฟังและการดู ซึ่งแตกต่างจากยุคสมัยนี้ที่ครูจะต้องเน้นแบบ Active Learning คือเน้นให้นักเรียนศึกษาทดลองทำเพื่อสร้างประสบการณ์และเรียนรู้การแก้ปัญหาจากสภาพจริง เพื่อนำไปสู่การที่นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง ซึ่งทำให้การสอนแบบ Active Learning นี้คือคุณสมบัติอย่างหนึ่งที่ครูยุคนี้ต้องมี

7.4 ครูแสวงหาความรู้ใหม่ใช้ IT เป็นปัจจุบันนี้ทักษะในการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ คือทักษะสำคัญที่ทุกคนจะต้องมีติดตัวการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ จำพวกคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์สื่อสารและพจนานุกรมแบบต่าง ๆ ล้วนเป็นสิ่งจำเป็นและแทบจะเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตครูจำเป็นที่จะต้องมีความรู้และทักษะในเรื่องนี้เพื่อที่จะได้เปิดโลกกว้างผ่านการสื่อสารออนไลน์ ช่วยให้ครูสามารถค้นหาความรู้ต่าง ๆ ได้รวดเร็วและทันสมัยมากขึ้นแล้วสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนได้

7.5 ครูเข้าใจสถานการณ์สังคมและชุมชน หมดยุคแล้วที่นักเรียนจะต้องเป็นแบบที่ควรเป็นเหมือนสมัยยี่สิบหรือสามสิบปีก่อน หรือนักเรียนต่างชุมชนกัน เราต้องสร้างให้เขาเหมือนกัน สิ่งเหล่านี้คือการยึดติดกับอดีต ครูในยุคไทยแลนด์ 4.0 นั้นต้องรู้จักเรียนรู้สถานการณ์สังคม แล้วนำสิ่งนั้นมาดกผลึกเพื่อให้เด็ก Character building (สร้างตัวตน) และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและชุมชนที่เขาอยู่อาศัย

7.6 มีจิตวิญญาณความเป็นครู ในความว่าครูแม้โลกจะเปลี่ยนไปก็ยุคก็สมัย จิตวิญญาณของความเป็นครูนั้นก็ยังคงสถิตอยู่ในใจของครูทุกคนและทุกรุ่น คนที่จะมาเป็นครูได้นั้นไม่ใช่แต่เพียงมีความรู้มากแล้วจะสามารถเป็นครูที่ดีได้ยังจะต้องมีทักษะในการถ่ายทอดและจิตวิญญาณของความเป็นครูที่จะต้องรัก ห่วงใยและมีความเมตตากรุณาต่อบรรดาศิษย์ทั้งหลายด้วย จิตวิญญาณความเป็นครูจึงเป็นอีกข้อหนึ่งที่ครูในยุคไทยแลนด์ 4.0 ต้องมี และยังคงต้องมีต่อไปในอนาคต

คุณสมบัติของครูที่เหมาะสมในยุคไทยแลนด์ 4.0 ที่กล่าวมาขั้นต้นนี้จะเห็นได้ว่า นอกจากเรื่องของจิตวิญญาณความเป็นครูที่ต้องระลึกไว้เสมอแล้ว เรื่องของทักษะการใช้เทคโนโลยีและทักษะการสอนใหม่ ๆ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องที่สำคัญและเปลี่ยนแปลงไปจากยุคสมัยเก่า ค่อนข้างมากถึงเวลาแล้วที่คุณครูจะต้องปรับตัวให้ก้าวทันโลก ไม่ใช่ย่ำอยู่กับที่เพราะยิ่งโลกก้าวไปได้รวดเร็วเท่าไรผู้ที่ปรับตัวช้าก็ยิ่งล้าหลังเท่านั้น

8. บรรณานุกรม

- กนก จันทรทอง. (2560). *การสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21*. วารสารวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปีที่ 28 ฉบับที่ 2, พฤษภาคม-สิงหาคม, ISSN: 2351-0420, <https://journal.oas.psu.ac.th/index.php/asj/article/view/1139>.
- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2553). *สอนให้เป็นอัจฉริยะตามแนวনীโอฮิวแมนนิส*. กรุงเทพฯ: บริษัท ที.พี.พี. จำกัด.
- นณริฏ พิศลยบุตร. (2559). *โครงการศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนาธรรมาภิบาลในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4. (2562, 1 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก.

พิชญา ดีมี และเอี่ยมพร หลินเจริญ. (2560). การพัฒนาแนวทางการประเมินทักษะการเรียนรู้และ
นวัตกรรมของผู้เรียน ตามแนวคิดการประเมินผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. วารสารมหาวิทยาลัย
นเรศวร, ISSN 2539-5521.

เพ็ญพนอ พ่วงแพ. (2557). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการออกแบบ
กิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู. หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต,
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ครูกับการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยในศตวรรษที่ 21 Teacher and Thai Language Learning Management in the 21st Century

ชญญรัตน์ ชื่นแสงจันทร์

Thanyarat Chuensangjan

สาขาวิชาการสอนภาษาไทย

Program in Teaching Thai

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Education Mahamakut Buddhist University

E-mail: chuensangjanthanyarat@gmail.com

บทคัดย่อ

ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่นานาประเทศเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วและมีการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ โดยเฉพาะด้านการศึกษาที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ประชากรในศตวรรษใหม่จึงต้องเป็นผู้ที่สามารถปรับวิถีชีวิตให้เข้ากับการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยของครูในปัจจุบันจึงควรปรับเปลี่ยนจากเดิมที่ครูเป็นศูนย์กลางกำหนดให้เรียนรู้สิ่งต่างๆ มาสู่การเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่ขึ้นอยู่กับตัวผู้เรียนเอง เพราะผู้เรียนแต่ละคนมีความชอบ ความถนัดและความสามารถแตกต่างกันโดยครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทางเพื่อฝึกนิสัยให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ ปรับเปลี่ยนความคิดได้ง่าย มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสอนวิธีเรียนมากกว่าสอนเนื้อหา เนื่องจากเนื้อหาในยุคสมัยนี้จะมากกว่าที่จะเรียนรู้ได้อย่างพอเพียง ทั้งข้อมูลและเนื้อหาที่เปลี่ยนแปลงเร็วทำให้การจดจำเนื้อหาความรู้เป็นสิ่งที่ใช้ได้และมีประโยชน์น้อย ดังนั้นครูจึงทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือ สนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตนได้เต็มตามศักยภาพของเขาโดยสอดคล้องกับความจำเป็นเพื่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคใหม่และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำสำคัญ : ครู, การจัดการเรียนรู้ภาษาไทย, ศตวรรษที่ 21

Abstract

21st Century is a globalization era in the rapidly growing countries and developed countries. The social economy, especially education, is a major force in the development of the country. People in the new century must be able to adjust their lifestyle to learning. The teacher's current management of Thai language should be changed from the teacher-centered to learn things. To be a learner-centered learning that depends on the learner. Because each student has a preference. Different skills and talents are taught by the teacher as a guideline to practice the habit of learning to change the mind. Continuously learning and teaching methods rather than teaching content. Because content in this age is too much to learn enough. And the information and content is changing quickly, so knowledge content is more useful and useful. Teachers thus act as facilitators,

encouraging them to develop their potential according to the needs of living in modern society and promoting lifelong learning.

Keywords : teacher, learning management, Thai language, 21st century

1. บทนำ

ครูอาจารย์เป็นผู้จัดการเรียน การสอน การวัดผลแนวใหม่ของสถานศึกษาในเขตพื้นที่ให้สามารถบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ ผลผลิตเมืองที่มีความรู้ ทักษะที่พร้อมใช้งานได้ในศตวรรษที่ 21 ได้มีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญ เช่น เรื่องการเลี้ยงดูเด็กและการศึกษาปฐมวัย การส่งเสริมการรัก การอ่านและการใช้ภาษาไทยได้ดี การพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางให้มีคุณภาพสูงขึ้น แก้ไขปัญหานักเรียนไม่ได้เรียนและออกกลางคันอย่างถึงรากเหง้าของปัญหาและอย่างเป็นระบบครบวงจร ปฏิรูปการศึกษาอาชีวศึกษา วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีให้มีความสนใจเรียนด้านนี้เพิ่มขึ้น ปฏิรูปอุดมศึกษา และการวิจัย และพัฒนาเพื่อสนองตอบโจทย์การพัฒนาประเทศอย่างเป็นธรรมและยั่งยืนเพิ่มขึ้น ปฏิรูป การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่องให้สนองตอบตลาดแรงงานและการพัฒนาทางเศรษฐกิจสังคม เพิ่มขึ้น

การจัดการศึกษาให้ก้าวทันโลกในศตวรรษที่ 21 การจัดการศึกษาไทยที่มุ่งผลิตคนที่มีความรู้ ทักษะจำนวนหนึ่งไปทำงานในโรงงานและหน่วยธุรกิจในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมอุตสาหกรรมแบบ ศตวรรษที่ผ่านมาเป็นเรื่องล้าสมัย เพราะโลกได้เปลี่ยนแปลง ไปอย่างมาก และคงเปลี่ยนอยู่เรื่อยๆ ทั้งใน ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการบริหาร จัดการทางเศรษฐกิจและสังคม โลกเศรษฐกิจสมัยศตวรรษที่ 21 เน้นการใช้แรงงานที่มี ความรู้ทักษะแนวคิดวิเคราะห์เป็น มีจินตนาการ และเรียนรู้อะไรใหม่ๆ ได้ดี ปรับตัว ได้เก่ง แก้ปัญหาได้เก่ง การจัดการศึกษาจึงต้องเปลี่ยนแปลงอย่างขนาดใหญ่ เพื่อพัฒนา พลเมือง ที่ฉลาด รับผิดชอบ คิดวิเคราะห์สังเคราะห์ประยุกต์ใช้เป็น มีความสามารถในการทำงาน แก้ไขปัญหา และแข่งขันทางเศรษฐกิจได้มากขึ้น ประเทศที่ไม่สามารถจัดการศึกษาของตนให้ก้าวตามทันได้จะถูก ทอดทิ้งให้ล้าหลังตกต่ำลง ประชากรจะตกงานเพิ่มขึ้น ประเทศไทยจำเป็นต้องปฏิรูปการจัดการศึกษาใน เชิงโครงสร้างทั้งระบบ เข้าใจสภาพปัญหา เป้าหมายแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมอย่างมี ประสิทธิภาพ เห็นการณ์ไกลเพื่อประโยชน์คนส่วนใหญ่เน้นที่ผลลัพธ์หรือสมรรถนะเพื่อสร้างให้ผู้เรียนมี ความรู้ทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 เช่น การอยากรู้อยากเห็น รักการอ่าน การเรียนรู้ เรียนด้วย ตนเอง มีความคิดริเริ่ม มีความเป็นผู้รับผิดชอบ มีความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว มีองค์กร และบุคลากรการติดตามสนับสนุนฝึกอบรมให้ครูอาจารย์เข้าใจ มีความรู้ทักษะ ที่สามารถทำตามหลักสูตร ได้จริง ซึ่งรวมทั้งวิธีการเรียนการสอน และการประเมินผลผู้เรียนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ ประยุกต์ใช้และแก้ปัญหาเป็น เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรใหม่

2. ครูและการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ผ่านมา

Belliance, James and Brandt, Ron (2011) กล่าวว่า การจัดการศึกษาของไทยที่ยังเป็น แบบศตวรรษที่ 19-20 คือ มุ่งฝึกฝนคนตามความชำนาญเฉพาะทางเพื่อผลิตแรงงานไปป้อนโรงงาน อุตสาหกรรมที่ใช้ระบบการผลิตแบบสายพาน จึงเป็นการจัดการศึกษาที่ล้าหลัง และทำให้เศรษฐกิจและ สังคมของไทยในยุค ปัจจุบันพัฒนาได้ช้ากว่าประเทศอื่นๆ หรือมีปัญหาในหลายด้าน จำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูประบบการศึกษาและการฝึกอบรมแรงงานใหม่ทั้งหมด โลกสมัยใหม่ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ชนิดที่การจัดการศึกษาแบบโรงงาน เพื่อผลิตคนที่มีความรู้ ทักษะบางอย่าง และการท่องจำข้อมูลไป

ทำงาน ชุดหนึ่งในระบบ แบ่งงานกันทำ เพื่อผลิตสินค้าและบริการเพื่อการส่งออกส่วนใหญ่และขายในประเทศ ส่วนหนึ่งแบบที่ไทยทำอยู่ เป็นเรื่องล้าสมัย การศึกษาไทยจึงล้าหลังประเทศอื่นๆ ที่ปฏิรูปการศึกษาอย่างได้ผลมากกว่าไทย การพัฒนาทางเศรษฐกิจการเมืองของไทยก็ล้าหลัง ตามไปด้วย

วิทย์ วิศุทธิ์ (2553) กล่าวว่า ชนชั้นนำไทยนำเข้าการศึกษาจากประเทศตะวันตกเข้ามาในศตวรรษที่แล้ว ปรัชญาหรือเป้าหมายในการจัดการศึกษาของชนชั้นนำ ไทยจึงผสมผสานแนวคิดแบบศักดินากับทุนนิยมกึ่งเมืองขึ้น มุ่งจัดการศึกษาแบบแบ่งชนชั้นเพื่อคัดเลือกคนจำนวนหนึ่งไปทำงานรับใช้ระบบเศรษฐกิจในระดับที่แตกต่างกัน คนที่อธิบายเรื่องนี้ได้อย่างตรงไปตรงมาและชัดเจนที่สุดคือ หม่อมเจ้าประยุฤทธิ์สมุหเทศภิบาลราชบุรี ในยุคราชาธิปไตย “การค้าและราชการงานเต็มแล้ว คนที่ได้รับการศึกษาว่างงานมากขึ้น ทางแก้ก็คือ ต้องปันคนให้ได้รับการศึกษาเป็น 2 พวกคือ จำพวกที่ความประสงค์จะไว้สำหรับใช้รับราชการและประโยชน์แก่การค้าขายขนาดใหญ่พวกหนึ่ง สำหรับจะให้ไปพลเมืองดีพวกหนึ่ง พวกแรกจะรับจากผู้มีกำลังทรัพย์และตระกูล และในต่างจังหวัดนั้นให้มีการ คัดเลือก “ช่างเผือก” ส่งเข้ามากรุงเทพฯ เรียนทุนของรัฐบาล พวกที่ 2 คือราษฎรทั่วไป ควรให้การศึกษาอย่างน้อยที่สุด แต่ฝึกหัดให้ถือเป็นเกียรติยศของลูกผู้ชายผู้ดีที่จะเปลี่ยนแปลง สรรณะ 3 ประการคือ ตระกูล ชชาติ ศาสนา นั้นไม่ได้ หนังสือนั้นให้พออ่านออกเขียนได้ แต่ปลูกฝังให้เป็นคนเชื่อในรัฐบาลอย่างแน่นแฟ้น และรู้เพียงสาทางการเมือง การที่ต้องแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 กลุ่มก็เพราะต้องการจะปันตระกูลผู้ดีออกจากไพร่มาให้ปะปนกันอยู่ที่เป็นอยู่ในเวลานี้ โรงเรียนประจำตำบลสำหรับคนทั่วไป คือ โรงเรียนประจำตำบลที่มีได้หลายโรง ส่วนโรงเรียนประจำอำเภอ จังหวัด และมณฑลนั้นมีที่ละแห่งสำหรับคัดช่างเผือก...”

นอกจากชนชั้นนำไทยจะมีเป้าหมายการจัดการศึกษาที่เน้นระบบแพ้คัดออกแล้ว พวกเขายังมีองค์ความรู้ที่จำกัดและสอนให้คนส่วนใหญ่เชื่อว่าการศึกษา คือ “การไปเรียนหนังสือกับผู้สอนตามหลักสูตรต่างๆ ในสถาบันการศึกษา” เพื่อให้ได้ความรู้ ทักษะ และประกาศนียบัตรสำหรับไปหางานทำได้ดีขึ้น ทำให้คนไทยส่วนใหญ่มักไม่สนใจที่จะอ่านหนังสือหรือเรียนรู้ด้วยตนเองต่อ ทั้งที่การเรียนรู้ด้วยตนเองคือวิธีการ และกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ ซึ่งหมายรวมถึงการรับรู้ ทัศนะ จดจำ เชื่อมโยง รวบรวม ทำความเข้าใจ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ด้วยตัวของเราเอง และการรู้จักประยุกต์สิ่งที่เราได้เรียนรู้มาไปใช้ในการใช้ชีวิต การทำงาน การแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อตัวเราและสังคม

คนไทยส่วนใหญ่ถูกชนชั้นนำกล่อมเกลามาให้มองแบบแค่ว่า ความรู้ คือ ข้อมูลที่อยู่ในตำรา ดังนั้น การจัดการศึกษาในประเทศไทยส่วนใหญ่จึงเน้นการจัดให้ครูอาจารย์บรรยายให้นักเรียนฟังในห้องเรียน และนักเรียนกลับไปอ่านสมุดจดคำบรรยายเอกสารประกอบการสอนตำราเพื่อจดจำไปตอบข้อสอบให้ตรงกับตำรา ครูอาจารย์ไทยส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในแนวนี (ฟังบรรยาย-ท่องจำ-สอบ) มาก่อน และมีความเป็นนักวิชาการ นักอ่าน นักวิจัยน้อย พวกเขายังถนัดในการบรรยายตามตำราตามหลักสูตรให้นักเรียนท่องจำไปสอบตามที่พวกเขาเองได้รับการศึกษาวิธีนี้มาการจัดการศึกษาที่ครูอาจารย์ไทยส่วนใหญ่ทำอยู่จึงเป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ล้าหลัง ผู้เรียนไม่ได้รับการพัฒนาศักยภาพสมองในการเรียนรู้ คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประยุกต์ใช้เป็นการจัดการศึกษาไทยยังมีแนวคิดแบบจารีตนิยม คิดว่าจะสามารถสอนให้ผู้เรียนเป็นคนดีได้ด้วยการสั่งสอนอบรมให้เชื่อฟังโดยใช้วิธีลงโทษ ขาดความเข้าใจเรื่องจิตวิทยา เรียนรู้ของคน การสอนให้ท่องจำ เชื่อฟัง กฎเกณฑ์ ระเบียบประเพณีต่างๆ เป็นการมุ่งยึดยึดให้ผู้เรียนเชื่อตามโดยไม่ฝึกการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และไม่ได้ฝึกฝนผู้เรียน เกิดจิตสำนึกที่จะเรียนรู้เรื่องวินัย จริยธรรม ค่านิยมที่ดี ด้วยตัวของเขาเองในฐานะที่เป็นสิ่งที่มีเหตุผล มีประโยชน์ทั้งสำหรับตัวเขา ชุมชน และประเทศ เป้าหมายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการในยุคปัจจุบันอ้างว่า มุ่ง

สอนให้ ผู้เรียนเก่ง ดี มีความสุข มีความรู้/ทักษะที่จะใช้ประโยชน์ได้ และเป็นพลเมืองดี แต่เป็นการเขียนเป้าหมายแบบกว้างๆ ครอบจักรวาล ไม่ได้เน้นลำดับความสำคัญและไม่มีการวางแผนกำหนดนโยบายมาตรการ ดัชนีชี้วัด การประเมินผลว่าจะบรรลุเป้าหมายได้มากน้อยแค่ไหนอย่างไรเหมือนกับจะสรุปอย่างง่าย ๆ ว่า ถ้าจัดการสอนการเรียนรู้ไปตามหลักสูตรและแนวทางการบริหารต่างๆ ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้แล้ว จะบรรลุเป้าหมายกว้างๆ เหล่านั้นได้เอง ซึ่งต่างจากประเทศที่ประสบความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษา เขาจะกำหนดอุดมการณ์ เป้าหมาย ที่เป็นรูปธรรมชัดเจนกว่า

Maxwell, Daniel and Peerasit Kamnuansilpa (2016) กล่าวว่า ปัญหาที่สำคัญที่สุดของระบบการศึกษาของไทยคือ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ส่วนใหญ่ได้รับการฝึกอบรมมาแบบล้าหลังทั้งเรื่องอุดมการณ์และแนวทางการศึกษาเรียนรู้ มีกรอบ คิดแบบจารีตนิยม (CONSERVATIVE) มุ่งรักษาสถานะภาพเดิมที่พวกตนเคยชินและได้รับประโยชน์ เน้นเรื่องการเชื่อฟัง การเคารพค่านิยมขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม และสอนความรู้สามัญ และทางอาชีพที่เน้นการท่องจำและวัดผลในเรื่องเนื้อหาไม่ได้ฝึกการ คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัย อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ ขาดความเข้าใจและละเลยการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางสังคมของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมยอมจำนนนั่งเรียนเฉยๆ เชื่อตามๆ กัน ไม่คิด ไม่ซักถาม โต้แย้ง ไม่ได้แสดงออกความเป็นตัว ของตัวเองหรือคิดสร้างสรรค์ซึ่งต่างจากประเทศ เช่น ไต้หวัน ญี่ปุ่น ซึ่งตระหนักว่าการพัฒนาให้ผู้เรียนคิดสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเองกล้าคิดแตกต่างเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างผู้ประกอบการและนวัตกรรม

วิทยากร เชียงกุล (2553) กล่าวว่า การที่ประเทศไทยยังคงมีปัญหาความขัดแย้งและความด้อยพัฒนาทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในระดับที่รุนแรง ส่วนหนึ่งเพราะการบริหารจัดการการศึกษาของไทย ผลิตได้แต่ผู้สำเร็จการศึกษาชนิดที่มีความรู้/ทักษะที่พอจะไปทำงานการผลิตในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมที่พึ่งเครื่องจักรกลมากได้ในระดับหนึ่ง แต่ไม่ได้พัฒนาเป็นพลเมืองที่ฉลาดทั้ง 3 ด้าน และมีวุฒิภาวะเป็นพลเมืองที่คิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลตามหลักวิทยาศาสตร์ มีวินัยความรับผิดชอบสูงในระดับเดียวกับประเทศพัฒนาอุตสาหกรรม และประเทศตลาดเกิดใหม่ที่เน้นการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาพลเมืองให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

ครูเปรียบเสมือนน้ำทิพย์ที่คอยหล่อเลี้ยงการศึกษาของชาติให้มีมั่นคงทางด้านจิตใจระหว่างครูกับศิษย์ในการพัฒนาร่วมกัน แม้ว่าจะมีการล่าอาณานิคมทางการศึกษาที่มาจากประเทศต่าง ๆ นั้น ทำให้วิธีคิดของครูบางคน บางกลุ่ม อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ความศรัทธาในวิชาชีพที่ถูกเฝ้ามองจากบุคคลภายนอกจึงเกิดข้อคำถามขึ้นกับครู คือ จิตวิญญาณของความเป็นครูยังหลงเหลืออยู่หรือไม่ ซึ่งทั้งนี้ อาจมองได้เป็นสองขั้ว (binary) ทั้งที่เป็นภาพเชิงบวกและเป็นภาพเชิงลบ เหตุการณ์บางอย่างที่เกี่ยวกับการกระทำของครูบางคน ทั้งที่ปรากฏในสื่อหรือยังซ่อนเร้นอยู่ สิ่งนี้ล้วนสร้าง “ตราบาปหรือรอยสัก” ให้กับวิชาชีพครู ความเป็นอยู่ของครูในวิชาชีพนี้บางครั้งมีความถดถอยลง ซึ่งมีสาเหตุจากความไม่เข้าใจอย่างชัดเจนในแก่นแกนปรัชญาการศึกษาของชาติที่ถูกกำหนดจากผู้ที่มีอำนาจ โดยที่ไม่มีการประสานกันทางด้านการจัดการศึกษาเลย เมื่อเป็นเช่นนี้ สภาพแห่งการทำงานที่เป็นอยู่เพียงคาดหวังว่าอนาคตอันใกล้นี้กับ “ผู้มีอำนาจใหม่” คงจะจัดการศึกษาหรือวางนโยบายการศึกษาให้ดีขึ้นกว่าเดิม ฉะนั้นจึงไม่แปลกอะไรเลยที่ครูผู้สอนจะเพียงรักษา สถานะภาพเดิม (status quo) ของตนเองให้คงอยู่ไว้จากสภาพจริงที่เป็นอิทธิพลหลักหนึ่งที่ครูจะต้องสมยอมใน “อำนาจของหลักฐานและเอกสาร” การจัดเตรียมกิจกรรมที่แปลกใหม่เพื่อเพิ่มสมรรถนะ เพิ่มความรู้ เพิ่มคุณลักษณะ และการแสดงออกของผู้เรียน (CKAP = Competency, Knowledge, Attributes and Performances) จึงค่อนข้างน้อย เพราะกฎเกณฑ์บางอย่างในการประเมินความเป็นครูถูกอำนาจทับซ้อนด้วยเอกสารที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง

การเป็นอยู่และดำรงอยู่ของครูอีกประการหนึ่ง คือ ภาพรวมในเรื่องเงินเดือนหรือค่าตอบแทนของครูยังถือว่าน้อยเมื่อเทียบกับประเทศที่ให้ความสำคัญในวิชาชีพนี้ว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูง (Profession) เช่น ประเทศสิงคโปร์ ประเทศฟินแลนด์ ประเทศสหพันธรัฐเยอรมนี เป็นต้น ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการ หรือผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อวิถีครู ไทยจำเป็นต้องกอบกู้สภาพทางเศรษฐกิจของครูให้สามารถเป็นอยู่และดำรงอยู่ได้ดีกว่าเดิม อาจจะมีการเพิ่มพูนแรงจูงใจในลักษณะ “รางวัล” กับความมุ่งมั่นและความเชี่ยวชาญในแต่ละระดับ สถาปนาความศักดิ์สิทธิ์ให้มากขึ้น จะเป็นแรงกระตุ้นให้ครูดำเนินการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ในศตวรรษที่ผ่านมาสามารถสรุปได้ว่า ครูและการจัดการเรียนรู้ได้นำการศึกษาแบบตะวันตกมาปรับใช้ในประเทศไทย ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อผลิตแรงงานสำหรับการค้าและการรับราชการ โดยให้ผู้เรียนได้เรียนหนังสือกับครูสอนตามหลักสูตรต่างๆ ในโรงเรียน ทำให้คนไทยส่วนใหญ่ไม่สนใจที่จะอ่านหนังสือหรือเรียนรู้ด้วยตนเอง เน้นการจัดให้ครูอาจารย์บรรยายให้นักเรียนฟังในห้องเรียน และนักเรียนกลับไปอ่านสมุดจดคำบรรยายเอกสารประกอบการสอนตำราเพื่อจดจำไปตอบข้อสอบให้ตรงกับตำราเรียน ดังนั้นครูเป็นแหล่งความรู้เดียวของผู้เรียนมากมาย จึงทำให้การเรียนรู้ในอดีตไม่ประสบผลสำเร็จ เป็นสาเหตุเกิดการปฏิรูปครั้งใหญ่ในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้เกิดการเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ ประยุกต์ใช้และแก้ปัญหาได้

3. ศตวรรษที่ 21

ธงชัย สมบูรณ์ (2555) ได้กล่าวว่า การศึกษาไทยจำเป็นต้องทำให้ครูมีความผูกพันในพันธสัญญาและเป้าหมายทางการศึกษาโดยรวม กล่าวคือ การสร้างคนเก่ง สร้างคนดีและที่สำคัญต้องสามารถบอกกล่าว อบรมและขัดเกลาให้ผู้เรียน ใช้ชีวิตอย่างปกติสุขภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกได้เป็นอย่างดี ครูจะต้องเป็นผู้ให้ “ส่วนผสม” นี้ เพื่อก่อให้เกิดเป็นเนื้อเดียวกันแต่อย่างใดก็ตาม การเป็นอยู่ และดำรงอยู่ ของครูจะดีขึ้น จำเป็นต้องอิงแอบกับบริบทของชาติด้วย ทั้งนี้ผู้เขียนขอเสนอรูปแบบ “SMART” ดังนี้ 1. S = Social skill ทักษะเชิงสังคม ครูไทยจะต้องมีวิถีชีวิตที่ไม่ตกเป็นทาสและสมยอมกับสภาพการณ์ของสังคมที่มีลักษณะแบบบริโภคนิยม เงินตรานิยม และวัตถุนิยม ต้องเข้าถึงและนำแนวเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) มาเป็นแก่นแกนในการดำรงชีวิต นอกจากนี้ ครูไทยต้องเข้าใจถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมในองค์กรร่วมกันทำงานเพื่อส่วนรวม (togetherness) มากขึ้น เข้าใจใน “ความต่าง” ทั้งผู้เรียนและเพื่อนร่วมงานมากขึ้นด้วย 2. M = Managerial skill ทักษะเชิงบริหารจัดการ ทั้งทักษะการจัดการเวลา การบริหารจัดการคน เพราะคนถือว่าเป็นทรัพยากรอันมีค่าของชาติ แต่บางครั้งครูก็ต้องทำหน้าที่สอนผู้เรียนให้เข้าใจถึงแก่นของการพัฒนาชาติแบบองค์รวม ว่าบางครั้งการให้อภัย การยกโทษ การไม่เป็นไร ก็มีผลทำให้ชาติระเบียบวินัยไป 3. A = Academic skill ทักษะเชิงวิชาการ ครูไทยต้องถนัดลึกในวิชาชีพ เข้าถึงการจัดการเรียนรู้ (pedagogy) ที่ชัดเจน มีทักษะการส่งผ่านข้อความรู้ถึงผู้เรียนในลักษณะทั้งที่เป็นศาสตร์และศิลป์ สร้างฐานคติ ทางการเรียนรู้ที่ทันสมัย (Reimers, E.V.,2003) “ผู้ที่เป็ครูผู้สอนนั้น ต้องมีความหุรหราบทางความคิด จัดกิจกรรมที่แปลกใหม่ และที่สำคัญ ทุกครั้งที่แนะนำลูกศิษย์ต้องแนะนำด้วยเสียงที่ออกจากหัวใจ มิใช่เสียงที่ ออกจากช่องปาก” 4. R= Researching skill ทักษะการเฝ้ารู้ ค้นคว้าอยู่เสมอ มีการสร้างข้อความรู้ใหม่และทันสมัยอยู่เป็นประจำ ผึกทักษะการต่อยอดให้กับผู้เรียนตลอดเวลาที่มีการจัดการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน (Yates,S.M.,2007) ครูไทยในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นคนที่มีมหาความรู้ที่ใหม่ๆเสมอ จึงจะทำให้ชีวิตในความเป็นครู ของตนเองไม่น่า

เป้าหมาย 5. T=Technological skill ทักษะเชิงเทคโนโลยี ซึ่งจะรวมถึงทักษะการเข้าถึงและกลั่นกรองข้อมูลและข่าวสาร รู้การนำมาใช้เพื่อจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอย่างชาญฉลาด มีการใช้สื่อทางด้านเทคโนโลยีเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้และสร้างบรรยากาศที่ตื่นตัว สิ่งที่สำคัญที่สุดของเทคโนโลยี คือ เทคโนโลยีทางด้านความคิด (Technology of Thinking) ที่ครูพึงมีในกาลปัจจุบัน นี่เป็นเพียงรูปแบบหนึ่งที่ผู้เขียนพยายามสะท้อน (Reflection)

UNESCO (2016) กล่าวว่า การจะสร้างพลเมืองที่มีความคิดอ่าน อุปนิสัยใจคอ ทักษะ และความรู้แบบใหม่ ที่จะใช้งานในโลกศตวรรษที่ 21 ได้ดี เรื่องที่สำคัญคือ ต้องเปลี่ยนแปลงครู อาจารย์ การบริหารจัดการ หลักสูตร วิธีการเรียน การสอน การวัดผล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการผลิต คนที่มีความรู้ ทักษะ ชนิดที่เป็นที่ต้องการในศตวรรษที่ 21 ซึ่งแตกต่างไปจากศตวรรษ ก่อนหน้านั้น ต้องปฏิรูปครู อาจารย์ใหม่ให้มีความรู้ ทักษะ คุณสมบัติ แบบใหม่ก่อน พวกเขาจึงจะสามารถสอนแบบใหม่ได้ หลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนต้องเปลี่ยนแปลง อย่างพลิกโฉม จากการที่ครูสอนแบบบรรยายให้นักเรียน จำประมวลความรู้ เป็นการเรียนรู้ แบบสัมมนา ทดลองทำโครงการ ทำวิจัย ทำความเข้าใจปัญหาและวิธีการแก้ปัญหา ที่ผู้เรียนจะต้องอ่าน ค้นคว้า เรียนรู้ด้วยตัวเองมากขึ้น ครูเปลี่ยนจากผู้บรรยายเป็นโค้ช เป็นผู้เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนต้องฝึกการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประยุกต์ใช้เป็น ฝึกภาคปฏิบัติ วิจัย ทำโครงการแก้ปัญหา การฝึกทำงานเป็นทีม แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน การประเมินผลต้องเปลี่ยนตามให้สอดคล้องกับหลักสูตร และวิธีการสอนการเรียนรู้แบบใหม่ด้วย ผู้เรียนควรประเมินตนเองได้ เพื่อนควรช่วยกันประเมินได้ ครูช่วยกันประเมินนักเรียนในโรงเรียนของตน ในชั้น ประถม มัธยม ครูประจำชั้นควรติดตามเด็กกลุ่มเดิมที่เลื่อนชั้นไปอย่างต่อเนื่อง ครูผู้นั้นจะได้รู้พัฒนาการ ความก้าวหน้าของผู้เรียน รวบรวม 30 คนได้อย่างใกล้ชิด แทนการสอนแต่วิชาการและสอบแบบมาตรฐานที่เน้นการ วัดว่าใครเก่งกว่าใครแค่ไหน ควรสอบหรือประเมินผลโดยครูในโรงเรียนเองแบบวัดความก้าวหน้า ของนักเรียนแต่ละคนเรียนรู้อะไรเพิ่มขึ้นแค่ไหนอย่างไร เพื่อที่จะหาทางช่วยให้พวกเขาได้เรียนรู้ได้ดีขึ้น แต่ทั้งนี้ต้องเร่งรัดพัฒนาครูอาจารย์ไทยให้มีความรู้ ทักษะ เรื่องการประเมินผล ซึ่งนักการศึกษา ต่างประเทศมองว่าครูอาจารย์ไทยมีความรู้เรื่องนี้น้อยมาก หลักสูตรวิชาพื้นฐานที่สำคัญ เช่น การอ่าน ภาษาไทยตั้งแต่ชั้นประถมควรปรับให้เน้นการเข้าใจประเด็นสำคัญเพื่อไปใช้งานในโลกจริงต่อไปได้

ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาสมรรถนะและทักษะด้านความรู้ การคิดและการปฏิบัติงานได้ระยะหนึ่งแล้ว ครูก็ควรที่จะส่งเสริมให้พัฒนาทักษะที่จะเกิดขึ้นได้ เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลแวดล้อม ทั้งที่เป็นรูปแบบการปฏิสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว หรือปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นผ่านการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ นั่นก็คือทักษะการสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ผู้เรียนควรจะได้รับฝึกหัดฟัง พูด อ่าน เขียน และนำเสนออย่างเป็นกระบวนการโดยพัฒนาหลายๆ ทักษะย่อยควบคู่กันไป และในการส่งเสริมและฝึกหัด ครูผู้สอนพึงให้นักเรียนใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะเหล่านั้น ร่วมกับบุคคลแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนและครู การส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานเป็นทีม สืบค้น วิเคราะห์ เรียบเรียง นำเสนอ และสื่อสารต่อสาธารณะในรูปแบบต่างๆ คือหลักการสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะ ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งระหว่างการทำงานหรือเรียนรู้แลกเปลี่ยนกับผู้อื่น ผู้เรียนก็จะมีโอกาสได้พัฒนาสมรรถนะในด้านการทำงานกับผู้อื่น สามารถที่จะปรับตัว และอยู่ในสังคมที่มีความแตกต่างจากความคิด ความเชื่อของตนเองได้ นอกจากนี้ ยังมีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความ “รู้เท่าทัน” ต่อภัยอันตรายต่างๆ ที่จะเข้ามาสู่ตนเองในลักษณะต่างๆ มีทักษะในการปฏิเสธอบายมุข การควบคุมพฤติกรรม ด้านเพศ การใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมและมีความกล้าหาญทางจริยธรรม หักห้ามใจตนเองมิให้ทุจริตคอร์รัปชัน เป็นต้น (พัชรภา ตันติชูเวช และ จุญศรี มาติลกโกวิท, 2559)

ตามแนวคิดโครงการ PISA ของ OECD หลักสูตรการศึกษาในระดับมัธยมปลายถึงมหาวิทยาลัย ควรรวมสาขาวิชาปรัชญา ประวัติศาสตร์ การบริหารจัดการ การเมือง สังคมวิทยาแนววิพากษ์ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม เข้าใจ บริบทสังคมจริง โดยศึกษาสังคมไทยในระบบโลกทั้งมิติทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ระบบนิเวศ (รวมวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี) อย่างสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจมิติทั้ง 4 ด้านของสังคมอย่างเป็นองค์รวมเพิ่มขึ้น แทนที่จะเรียนแต่ละวิชาแบบแยกเป็นส่วนๆ อย่างกลไก ซึ่งทำให้ผู้เรียนเข้าใจและเห็นวิธีแก้ปัญหาได้เพียงบางส่วน แต่ไม่เห็นภาพใหญ่ทั้งระบบการศึกษาต้องรวมถึงการสัมผัส สังเกต วิจัย เรียนรู้กรณีศึกษา ท้องถิ่น และประเทศไทยในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจสังคมโลก เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ ทั้งภาพย่อย ภาพใหญ่ อย่างเชื่อมโยงเป็นองค์รวมทั้งผู้เรียนและครูอาจารย์ต้องศึกษา วิเคราะห์จากปัญหาต่างๆ ในสังคมจริง ระดับสังคมหมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด โรงเรียน มหาวิทยาลัย อย่างเข้าใจความเชื่อมโยงกับปัญหาระดับประเทศ ระดับโลก การสอนแบบเน้นการจดจำข้อมูลแบบยุคก่อนจำเป็นลดลง เพราะในยุคนี้ผู้เรียน สามารถค้นหาข้อมูลจากเว็บไซต์ค้นหา เช่น Google และเว็บไซต์ค้นหาอื่นๆ ได้ไม่ยาก เรื่องที่ยากกว่าคือการสอนให้ผู้เรียนรักในเรื่องการอ่าน การค้นคว้าหาความรู้ รู้ว่าจะค้นหา ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง น่าเชื่อถือและรู้จักการประเมิน ตีความ วิเคราะห์ข้อมูลมาใช้ประโยชน์ได้อย่างไร ปัจจุบันถึงประเทศไทยจะมีสถิติการใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์ค่อนข้างสูงโดยเฉพาะในหมู่เด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่ยังใช้เพื่อเรื่องการสื่อสารส่วนตัวและเรื่องความบันเทิงมากกว่าเรื่องการหาความรู้ แนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด คือ การทำให้เด็ก เยาวชน พลเมือง สนใจการอ่าน การค้นคว้าเรียนรู้ และรู้จักวิธีการค้นหาข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลศึกษาด้วยตนเองได้เพิ่มขึ้น รู้จักคัดเลือก ประเมิน วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้ความรู้ ความเข้าใจที่เราสามารถอธิบาย ถ่ายโอนใช้งานได้ เป้าหมายของการเรียนรู้ นอกจากเพื่อจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหาต่างๆ ในโลกสมัยใหม่แล้ว ผู้เรียนควรได้เรียนรู้จักวิธีวิเคราะห์ว่า อะไรคือปัญหา และคิดหาวิธีแก้ปัญหา และการมีส่วนร่วมสร้างสังคมให้ดีขึ้นด้วยการส่งเสริมให้ผู้เรียนเน้นการเรียนรู้แบบเพื่อแก้ปัญหา (Problem Based Learning) ทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรศึกษาทำความเข้าใจด้วยว่าปัญหาต่างๆ ในสังคมนั้นมีทั้ง 1) ปัญหาเชิงเทคนิคที่มักเห็นได้ชัด ซึ่งแก้ได้ด้วยการลงทุน และการบริหารจัดการ และ 2) ปัญหาเชิงโครงสร้างที่ทางเศรษฐกิจ การเมือง ที่ต้องการการวิเคราะห์ภาพรวมอย่างวิพากษ์ คิดและทำเชิงปฏิรูปโครงสร้างอย่างจริงจัง จึงจะแก้ปัญหา/พัฒนาประเทศอย่างได้ผล

เรื่องที่กล่าวมาทั้งหมด มีองค์ความรู้อยู่ในโลกนี้รวมทั้งในประเทศไทยด้วยมากพอที่เราจะศึกษาค้นคว้า แปร ดัดแปลงจากต่างประเทศ และเรียนรู้จากครู อาจารย์ นักวิชาการ ไทยที่เก่งๆ จากงานวิจัยและหนังสือต่างๆ ได้ประเด็นสำคัญ คือ ต้องฝึกฝนให้ผู้เรียนเป็นคนรักการอ่าน รักการเรียนรู้แบบนักวิชาการที่สนใจค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัยปัญหาและหาทางออกอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ มีเหตุผล มีหลักฐานพยาน มีการทดลองยืนยันได้ โดยจะต้องปฏิรูปเริ่มต้นจากการฝึกผู้ที่จะไปทำหน้าที่ครูอาจารย์ที่มีคุณภาพสูงพอที่จะเป็นผู้นำและถ่ายทอดให้ผู้เรียนได้

จากข้อความที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า ครูในศตวรรษที่ 21 จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ ทักษะเชิงสังคม ทักษะเชิงบริหารจัดการ ทักษะเชิงวิชาการ ทักษะการใฝ่รู้ และทักษะเชิงเทคโนโลยี เพื่อให้ครูเข้าใจความแตกต่างทั้งผู้เรียนและเพื่อนร่วมงาน มีการจัดสรรเวลาที่เหมาะสม สร้างกระบวนการเรียนที่น่าสนใจ ค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ และมีความรู้ในด้านเทคโนโลยีสามารถนำความรู้ต่างๆ ไปอบรมและขัดเกลาให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ ประยุกต์ใช้และแก้ปัญหาได้

4. การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยในศตวรรษที่ 21

เฉลิมลาภ ทองอาจ (2555) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ในวิชาภาษาไทย สมรรถนะเป็นหลักที่สำคัญของการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษใหม่ เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายสามารถที่จะกล่าวสรุปสมรรถนะสำคัญต่างๆ ให้เหลือเพียง 4 สมรรถนะ ซึ่งเรียกว่า “Four Cs” ทำให้สะดวกต่อการจดจำและนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตร และกำหนดเป็นเป้าหมายของการเรียนการสอน สำคัญของแต่ละสมรรถนะสามารถกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

4.1 การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหา (critical thinking and problem solving) หมายถึง การที่บุคคลสามารถให้เหตุผลในประเด็นต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถที่จะคิดอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์ได้ว่า องค์ประกอบย่อยของสิ่งต่างๆ นั้นทำงานสัมพันธ์กันในภาพรวมอย่างไร สามารถที่จะตัดสินใจ พิจารณาและวิเคราะห์ข้อเสนอมุมมอง ความคิด หรือประเด็นโน้มน้าวต่างๆ โดยประเมินจากประจักษ์หลักฐานที่เชื่อถือได้ นอกจากนี้ ยังจะต้องสามารถแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ และระบุหรือตั้งคำถามที่สำคัญ ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

4.2 การสื่อสาร (communication) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการที่จะจัดการความคิด ด้วยการเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ แล้วใช้การพูด เขียน (วจนภาษา) และการสื่อสารโดยใช้ท่าทาง (อวจนภาษา) ในหลากหลายรูปแบบ และได้ในหลายบริบทเพื่อสื่อความคิดเหล่านั้นให้ปรากฏสามารถที่จะฟังอย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจสารหรือความหมายที่แท้จริง รวมถึงเข้าใจค่านิยม เจตคติ และเจตนาของผู้พูด ที่ซ่อนแฝงอยู่ในเนื้อหาของสิ่งที่ฟังได้ รวมทั้งสามารถสื่อสารได้หลากหลายตามวัตถุประสงค์ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารเพื่อให้ความรู้ เพื่ออธิบาย เพื่อโน้มน้าวหรือชักชวน และสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างหลากหลาย เพื่อที่จะเสริมสร้างประสิทธิภาพให้แก่การสื่อสารของตนเอง

4.3 การร่วมมือร่วมใจ (collaboration) หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงให้เห็นความสามารถในการที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้วยการมีจิตใจที่เปิดกว้างเป็นผู้รับฟังที่ดี มีจิตใจที่เคารพความแตกต่างของบุคคลอื่น สามารถที่จะยืดหยุ่นและเต็มใจที่จะประนีประนอม เพื่อที่จะทำให้งานบรรลุตามเป้าหมาย มีความรับผิดชอบและมีค่านิยมส่วนตัวที่จะอุทิศและเสียสละแก่ส่วนร่วม โดยถือว่า ตนเองเป็นสมาชิกของกลุ่มและต้องรับผิดชอบ ที่จะทำให้อำนาจหรือทีมทำภารกิจให้สำเร็จตามที่ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ แม้ว่าตนเองอาจจะต้องได้รับความยากลำบากบ้างก็ตาม

4.4 การคิดสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรม (creativity and innovation) หมายถึง ความสามารถของบุคคล ที่จะสร้างความคิดใหม่ ซึ่งเป็นนวัตกรรม เพื่อนำไปใช้ในวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ในการแก้ไขหรือพัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถที่จะสร้างความคิดใหม่ ๆ ที่มีคุณประโยชน์ ซึ่งสามารถนำไปวิเคราะห์ ปรับปรุง แก้ไข และประเมินความคิดเดิมที่ได้เคยคิดขึ้นมา เพื่อพัฒนาให้เป็นความคิดสร้างสรรค์ขั้นสูงสุด มีใจเปิดกว้าง ยอมรับและตอบสนองต่อมุมมองความคิดอื่น ๆ ที่อาจจะแตกต่างไปจากตน นอกจากนี้ ยังจะต้องสามารถทำความเข้าใจกับสถานการณ์หรือประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบริบทจริง รวมถึงข้อจำกัดที่อาจจะส่งผลต่อความคิดใหม่ รวมทั้งมองความล้มเหลวว่าเป็นโอกาสของการเรียนรู้และการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ อาจจะต้องใช้เวลายาวนาน และอาจจะต้องเผชิญอุปสรรคหรือความล้มเหลวในบางครั้ง

สมรรถนะข้างต้น เป็นสมรรถนะหลักที่สำคัญของการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษใหม่ซึ่งสามารถที่จะกล่าวสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ในวิชาภาษาไทย มีพันธกิจที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้มี “ความเก่ง” ใน 4 ประการ คือ เก่งสื่อสาร เก่งคิด เก่งคน และเก่งชีวิต กล่าวคือ ผู้เรียนจะต้องสามารถใช้ภาษาเพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนาคูณภาพชีวิตได้ รู้จักวิธีการคิดอย่างเป็นระบบ คิดด้วยเหตุด้วยผล มีวิจารณญาณ

และสามารถที่จะสร้างองค์ความรู้ใหม่ สามารถอยู่ร่วมและช่วยเหลือสังคม รวมถึงมีความเห็นชอบ ว่าอะไรคือเป้าหมายของชีวิตและการไปสู่เป้าหมายนั้นโดยการรับผิดชอบต่อสังคม และไม่สร้างปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น

วิวัฒน์ คติธรรมนิธย์ และ ชื่นขวัญ บุญทวี (2551) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการทำงานของสมองของเด็กวัยต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพและนำไปใช้งานได้ รวมทั้งส่งเสริมให้เด็กใฝ่รู้รักการอ่านรู้วิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต่อไปได้ เช่น การสอนภาษาควรสอนแบบธรรมชาติ (WHOLE LANGUAGE) การสอนทุกเรื่องใช้สื่อหลายชนิด สอนแบบเชื่อมโยงความหมายเรื่องที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงและความรู้เดิมของนักเรียน การทดลอง และฝึกภาคปฏิบัติเพิ่มขึ้น ฝึกการจำแบบเชื่อมโยง (ไม่ใช่จำเป็นส่วนๆ แบบนกแก้วนกขุนทอง) เรียนรู้คิดวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ ในชีวิตและสังคมมากขึ้น เรียนรู้จักธรรมชาติของตนเอง เรื่องชุมชน สังคม รวมทั้งธรรมชาติสิ่งแวดล้อม หลักสูตรควรจัดให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละขั้นตอน และเน้นให้นักเรียนเข้าใจแนวคิดรวบยอดที่สำคัญ รู้ว่าปัญหาสำคัญคืออะไร เรียนไปเพื่อใช้ประโยชน์อะไร ไม่ใช่ครอบงำวิชาจำนวนมากและมีแต่ข้อมูลรายละเอียดที่นักเรียนต้องเรียนแบบท่องจำเพื่อไปสอบระดับปฐมวัยเป็นพื้นฐานที่สำคัญ และเด็กวัยนี้สมองกำลังเรียนรู้ได้เร็วต้องพัฒนาครูที่เก่งและเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของเด็ก สอนแบบเตรียมความพร้อมเรื่องความฉลาดในทุกด้านโดยเน้นการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 การเล่น ทำกิจกรรมต่างๆ ดนตรี ศิลปะ กีฬา การเรียนภาษาไทยแบบธรรมชาติ ฯลฯ ระดับประถมศึกษาตอนต้นก็สำคัญเช่นกัน ควรเน้นภาษาไทยให้ใช้งานได้ โดยเฉพาะการอ่านแบบจับใจความได้ เพราะนี่คือพื้นฐานสำคัญที่จะไปเข้าใจแนวคิดรวบยอดของคำต่างๆ และเรียนวิชาต่างๆ ต่อไปได้ดี การเรียนภาษาไทยควรสอนให้นักเรียนเรียนรู้จักการอ่านนิทาน นิยายได้อย่างเพลิดเพลิน และฝึกทักษะการจับใจความ ไม่ใช่การสอนท่องจำกฎไวยากรณ์ที่น่าเบื่อ ต้องฝึกครูภาษาไทยใหม่ให้รู้จักวิธีการสอนภาษาแบบธรรมชาติที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น การปฏิรูปเรื่องการเรียนการสอนภาษาไทยให้เด็กอ่านได้รักการอ่านเป็นเรื่องสำคัญ เพราะมีการพบว่านักเรียนระดับชั้นประถม 3-4 ที่ยังอ่านไม่ค่อยได้จำนวนมาก แม้แต่นักเรียนชั้นมัธยมต้นสายอาชีพศึกษาก็ยังอ่านหนังสือไม่ค่อยได้ดี

สำหรับการประเมินผลระดับชาติของประเทศไทยในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 6 น่าจะศึกษาจากการทดสอบนักเรียนระหว่างชาติในโครงการ PISA ขององค์กร OECD ซึ่งออกแบบการวัดผลแบบเน้นความเข้าใจ คิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาในชีวิตจริงของนักเรียนมากกว่าวัดการท่องจำตามตำรา การปฏิรูประบบประเมินผลที่ทันสมัยกว่านี้จะต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดวิธีการสอนของครู ต้องจัดสัมมนาฝึกอบรมครูอาจารย์ที่ยังเคยชินกับการสอนแบบเก่าให้เข้าใจใหม่ว่า การศึกษาเป็นเรื่องกระบวนการเรียนรู้เพื่อตีความข้อมูล คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ แก้ไขปัญหา ไม่ใช่การท่องจำข้อมูล เราจึงจะปฏิรูปการศึกษาให้มีคุณภาพใช้งานได้ และสร้างพลเมืองที่ฉลาดรับผิดชอบไปแก้ไขปัญหาและแข่งขัน และร่วมมือกับประเทศอื่นๆ ได้อย่างแท้จริง

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้กำกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง (SELF DIRECTED LEARNING) การจะปฏิรูปการศึกษาให้ได้ผลขึ้นอยู่กับตัวผู้เรียนเองอย่างมากด้วย ผู้เรียนแต่ละคนมีจังหวะการเรียนรู้ ท่วงทำนองการเรียนรู้ ความชอบ ความถนัดแตกต่างกัน ถ้ามีการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน การวัดผลแบบยืดหยุ่นจะช่วยให้เด็กรักการเรียนรู้และเรียนได้ดีขึ้น ผู้ใหญ่ควรช่วยกันทำให้เด็กเป็นคนรักการอ่าน การเรียนรู้ โดยเริ่มจากการอ่าน หนังสือนิทาน นิยาย วรรณกรรม เพื่อความเพลิดเพลิน และส่งเสริมสนองความต้องการอยากรู้อยากเห็นของเด็กๆ ส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุขทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน โดยถือเป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุด การวิจัยพบว่าเด็กที่มีความสุขจะเรียนและสอบได้ดีกว่าเด็กที่ไม่ค่อยมีความสุข พวกเขาจะกระตือรือร้นมากกว่า มีความมานะอดทน

มากกว่า มีความคิดสร้างสรรค์มากกว่า มีสมาธิมากกว่า และเข้ากับทั้งเพื่อนและครูได้ดีกว่า ดังนั้น ควรตั้งเป้าหมายให้เด็กได้เรียนอย่างมีความสุขเป็นอันดับแรก จะช่วยให้เป้าหมายการส่งเสริมให้เด็กเรียนเก่งและเป็นคนดีมีความเป็นไปได้มากขึ้น

การศึกษาที่ยึดถือเป้าหมายทำให้ผู้เรียนได้กำกับการเรียนรู้ด้วยตนเองเพิ่มขึ้น มีความสนุกในการเรียนและรักการเรียนด้วยตนเอง ควรจะมีแนวทางดังต่อไปนี้ 1. ส่งเสริมความรักในการอ่าน การอยากรู้ อยากเห็นอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้โดยไม่ต้องไปเน้นจุดมุ่งหมายอื่นใด นอกจากเพื่อความรักในการเรียนรู้โดยตัวของมันเอง เด็กที่รักการอ่าน อ่านหนังสือเป็นจะสนุกกับการอ่านโดยไม่รู้สึกรว่าการอ่านหนังสือคือการ ทำงานภาคบังคับที่น่าเบื่อ 2. เปลี่ยนแปลงวิธีการประเมินผลโดยไม่เน้นการจัดลำดับในห้องเรียน การประเมินผลที่ดีควรวัดพัฒนาการในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน เน้นการแข่งขันกับตัวเองมากกว่า เน้นการแข่งขันกับคนอื่น และให้ผู้เรียนตระหนัก รู้จักการประเมินผลด้วยตัวของเขาเองได้ด้วย เขาจะารู้ตัวว่าเขาเรียนได้แค่ไหน ต้องปรับปรุงตัวเองอย่างไร 3. เน้นการพัฒนาความสามารถหรือความฉลาดทางด้านสังคมและอารมณ์ของผู้เรียนควบคู่ไปกับความฉลาดทางปัญญาหรือความรู้/ทักษะทางวิชาชีพอย่างถือเป็นเรื่อง สำคัญ 4. เปิดกว้างให้เด็กมีโอกาสเล่นและทำกิจกรรมที่เขาพอใจโดยการรู้จักแบ่งเวลาอย่างเหมาะสม 5. เลิกการสนับสนุนให้เด็กต้องเรียนพิเศษตอนเย็น/เสาร์-อาทิตย์ เพื่อมุ่งแข่งขันให้เรียนเก่งกว่าคนอื่นหรือเรียนได้เร็วกว่าเด็กอื่นตั้งแต่อายุยังน้อย เพราะถึงเด็กบางคนจะมีความฉลาดทางปัญญาที่จะทำได้ แต่ถ้าพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเขายังไม่พร้อมหรือต้องใช้เวลาเรียนหนักไป เครียดไปอย่างไม่สมดุลกับความต้องการของชีวิตที่ต้องการพัฒนาด้านอื่นๆ ด้วย จะทำให้เขาเรียนไปอย่างไม่มีความสุข ถึงตอนต้นๆ เขาจะเรียนได้ แต่ก็อาจมีปัญหาตามมาในภายหลังได้ ทั้งนี้รวมทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ไม่ควรคะยั้นคะยอให้ลูกหลานเลือกเรียนสาขาวิชาในระดับอุดมศึกษา พ่อแม่ ผู้ปกครองชอบแต่ผู้เรียนไม่ได้ชอบอย่างแท้จริงด้วย 6. ส่งเสริมให้เด็กตั้งคำถาม คิด วิเคราะห์ รู้วิธีที่จะเรียนรู้ต่อด้วยตนเอง เช่น การอ่านแบบจับใจความได้ดี รู้วิธีเลือกหนังสือ ค้นคว้าหาข้อมูล เปิดใจกว้าง ลดอคติ มองทั้งด้านบวก ด้านลบอย่างรอบด้าน วิเคราะห์วิเคราะห์ความเชื่อถือของข้อมูล วิเคราะห์ ติความ ข้อมูลแบบรู้จักเชื่อมโยงนำไปใช้ในชีวิตจริงได้

จากข้อความที่กล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จะต้องจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสมรรถนะทั้ง 4 คือ 1.การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา 2.การสื่อสาร 3.การร่วมมือร่วมใจ 4.การคิดสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรม โดยให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และเป็นการจัดการเรียนที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้ตามธรรมชาติหรือการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น การต่อเลโก้ตามจินตนาการร่วมกันของเด็กอนุบาล ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย สอดคล้องกับสมรรถนะทั้ง 4 และที่สำคัญเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

5. การพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากลในศตวรรษที่ 21

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2545). ได้กล่าวของการพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากลในศตวรรษที่ 21 ไว้ว่า ปัจจุบัน ในประเทศและสังคมโลกที่มีการพัฒนาก้าวหน้าไปแล้ว ไม่ว่าจะเป็นด้านความเจริญทางเทคโนโลยี การคมนาคม หรือการขนส่งต่างๆ นั้น ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคมมนุษย์ได้ แม้กระทั่งการศึกษาในยุคปัจจุบันก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยอยู่ตลอดเวลาตามวิถีทางสังคมมนุษย์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ไร้ขีดจำกัด การศึกษาไทยแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคตามสมัย และวิถีความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก โดยเฉพาะประเทศที่มีการพัฒนาแล้วก็ตาม หลักสูตรและวิธีการจัดการเรียนรู้ใหม่ ๆ ยังไม่สามารถบ่งชี้ให้ครูผู้สอนเห็นว่า

ผู้เรียนเกิดความเปลี่ยนแปลงในการเรียนรู้และยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้นทั้งหมดทั่วประเทศได้ ซึ่งขณะเดียวกันครูผู้สอนก็ได้พยายามอย่างเต็มที่เพื่อหาวิธีที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสม และนำมาเพื่อการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น

สำหรับการสอนภาษาไทยนั้น ไม่ว่าสังคมโลกจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางอย่างไรก็ตาม กระบวนการในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาไทยก็ยังคงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่จำเป็นในด้านของการสื่อสาร การฟัง พูด อ่าน เขียน ให้มีประสิทธิภาพ โดยทั้งหมดจะต้องให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจหลักภาษาและวรรณคดีไทยอย่างเห็นคุณค่า ในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม โดยครูผู้สอนจำเป็นที่จะต้องหาเทคนิควิธีที่จะให้นักเรียนได้เกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชามากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้เขียนจะได้นำเสนอรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยในสาระการเรียนรู้ต่างๆ โดยใช้บันได 5 ขั้น ของการพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากลในศตวรรษที่ 21 ดังต่อไปนี้

การพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากลในศตวรรษที่ 21 นั้น หมายความว่า เป็นวิธีที่ครูผู้สอนภาษาไทยจะต้องสามารถบูรณาการ จัดการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างความรู้ ความสามารถของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 ให้สอดคล้องกับปฏิญญาว่าด้วยการจัดการศึกษาของ UNESCO ประการแรก คือการเรียนรู้เพื่อให้มีความรู้ในสิ่งต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อไป เช่น การรู้จักแสวงหาความรู้ การต่อยอดความรู้ที่มีอยู่ การสร้างความรู้ขึ้นใหม่ (Learning to know) ประการที่สอง คือการเรียนรู้เพื่อปฏิบัติลงมือทำ นำไปสู่การประกอบอาชีพจากความรู้ที่ได้มา และการสร้างประโยชน์แก่สังคม (Learning to do) ประการที่สาม คือการเรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข เช่น การเรียน ครอบครัว สังคมและการทำงาน (Learning to live together) ประการสุดท้าย คือ การเรียนรู้เพื่อรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ รู้ถึงศักยภาพ ความถนัดและความสนใจของตนเอง และสามารถวางแผนชีวิตให้แก่ตนเองได้ (Learning to be)

วิธีวิทยาการจัดการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยโดยใช้บันได 5 ขั้น ของการพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากลในศตวรรษที่ 21 (Five Steps for Student Development) เป็นแนวทางของวิธีสอนที่มีความสัมพันธ์กันอย่างลงตัวกับทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้ (Constructivism) โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงกระบวนการเรียนรู้ และสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง อันมาจากข้อสงสัยและการตั้งคำถาม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการหาคำตอบ ทั้งนี้ครูผู้สอนเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่จัดประสบการณ์ในการเรียนรู้คอยกระตุ้น ประคับประคอง ให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียนอย่างใกล้ชิด แต่อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดความทันสมัยและความเปลี่ยนแปลงสังคมโลก ผู้เขียนจึงขอยกตัวอย่างนำเสนอแนวทางวิธีวิทยาการจัดการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยโดยใช้บันได 5 ขั้นของการพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากลบางสาระดังนี้

วิธีการสอนหลักภาษาไทยที่เหมาะสมนั้น จำเป็นมากที่ครูจะต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าประโยชน์จากการเรียนหลักภาษา สอนให้ผู้เรียนได้ทราบกฎเกณฑ์ทางภาษาเฉพาะที่จำเป็น เช่น ประโยคและโครงสร้างของประโยคในภาษาไทย คำและหน้าที่ของคำในภาษาไทย รูปลักษณคำไทย เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียนได้นำความรู้เหล่านั้นไปใช้ในการสื่อสาร ฟัง พูด อ่าน เขียน โดยให้หลักภาษาไทยได้เกิดความสัมพันธ์กับการใช้ภาษาไทย ครูจะต้องสอนหลักภาษาไทยโดยการฝึกทักษะทั้งสี่ให้แก่ผู้เรียนในชั้นเรียนโดยให้มีการซักถาม พูดอธิบาย แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ต่อประเด็นของเนื้อหาหลักภาษาไทยที่ครูกำลังสอน ซึ่งครูสามารถนำบันได 5 ขั้นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน นำขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นมากำหนดกิจกรรมลงสู่แผนการจัดการเรียนรู้ และนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ และสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนตามขั้นตอน คือ

ขั้นแรก ครูคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการตั้งคำถาม ให้รู้จักการสังเกต ในประเด็นและกฎเกณฑ์ของหลักภาษาไทย จากนั้นครูและนักเรียนช่วยกันเลือกประเด็นคำถามที่มีประโยชน์ต่อการเรียนรู้มาใช้เป็นประเด็นในการค้นคว้าหาคำตอบร่วมกัน ยกตัวอย่างการสอนเรื่องภาษาต่างประเทศในภาษาไทย อาจกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เกิดข้อคำถาม ซึ่งข้อคำถามของผู้เรียนอาจถามว่า ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย มีภาษาอะไรบ้าง วิธีสังเกตภาษาต่างประเทศแต่ละภาษามีวิธีการสังเกตอย่างไร เพราะเหตุใดภาษาไทยจึงต้องมีภาษาต่างประเทศเข้ามาปะปนในภาษาไทย ซึ่งคำถามของผู้เรียนทั้งหมดนี้จะนำไปสู่การค้นหาคำตอบในขั้นที่สอง

ขั้นที่สอง คือ การสืบค้นความรู้และสารสนเทศ ซึ่งครูจะต้องมีบทบาทในการแนะนำแหล่งวิทยาการต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยนำเอาข้อคำถามต่างๆที่เป็นประเด็นในชั้นเรียนมาสืบค้นหาข้อมูล ครูจะต้องทำหน้าที่ประทับประคองให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำเอาข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้ามาจัดกิจกรรมในชั้นเรียนอีกครั้งหนึ่งในขั้นที่สาม

ขั้นที่สาม คือ การสร้างองค์ความรู้ โดยให้ผู้เรียนนำเอาข้อมูลความรู้ที่ได้มานั้นนำมาเสนอและช่วยกันอภิปรายเพิ่มเติม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีการถกประเด็นร่วมกัน เช่น เพราะเหตุใดภาษาไทยจึงต้องมีภาษาต่างประเทศเข้ามาปะปนในภาษาไทย ประเด็นคำตอบของผู้เรียนแต่ละคนนั้นอาจมีความแตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์และการเรียนรู้เป็นสำคัญ โดยครูจะต้องคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนแต่ละคนได้อภิปรายความรู้มีการวิพากษ์วิจารณ์ความรู้ ที่ได้มาร่วมกันเพื่อเป็นการสรุปและสร้างองค์ความรู้จากนั้นในขั้นที่สี่

ขั้นที่สี่ เป็นการสื่อสารและนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ เป็นขั้นตอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีการนำเอาความรู้จากการค้นคว้าด้วยตนเองมาใช้ในการบวนการของการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ เช่น กำหนดให้ผู้เรียนนำเนื้อหาสาระที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาใช้ในการสื่อสาร เช่น เขียนสื่อสารความรู้ในรูปแบบการเขียนเรียงความ การเขียนบทความ การเขียนวิเคราะห์วิจารณ์ ตลอดจนการพูดหน้าชั้นเรียนในรูปแบบต่างๆ อาจเป็นการพูดนำเสนอข้อมูล การพูดวิเคราะห์วิจารณ์และการพูดแสดงความคิดเห็น ซึ่งการนำเสนอทักษะการสื่อสารด้วยการพูด หากจะให้เกิดรูปธรรมและชิ้นงานของผู้เรียน ครูอาจกำหนดให้ผู้เรียนได้อัดคลิปวิดีโอมาส่ง โดยใช้เครื่องมือสื่อสารในชีวิตประจำวันที่มีอยู่หรือหาได้ง่าย ๆ เช่น โทรศัพท์มือถือ หรือกล้องดิจิทัล เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมในชั้นเรียนลักษณะนี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการตื่นตัวสนใจในวิธีการนำเสนอและการสื่อสารรูปแบบต่างๆได้

ขั้นที่ห้า เป็นขั้นของการบริการสังคมและจิตสาธารณะ หลังจากที่ได้มีการสื่อสารด้วยวิธีต่าง ๆ แล้ว ข้อมูลความรู้ที่ผู้เรียนได้มีการสื่อสารโดยการบันทึกไว้ในลักษณะต่างๆ ในขั้นที่สี่ เช่น คลิปวิดีโอการพูดสื่อสารลักษณะต่างๆ เรียงความ บทความ เกี่ยวกับภาษาต่างประเทศในภาษาไทย ที่เป็นผลงานนักเรียน ครูอาจจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้มีการเผยแพร่องค์ความรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักและเห็นคุณค่าในผลงานของตน แล้วนำผลงานของตนมาเผยแพร่ในกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดนิทรรศการผลงานคลิปวิดีโอ งานเขียน เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้แก่คนอื่นในโรงเรียน เป็นต้น

การสอนวรรณคดีไทย แม้ว่าครูผู้สอนจะสอนวรรณคดีไทยในระดับชั้นประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษาก็ตาม การเรียนการสอนวรรณคดีไทยยังคงประสบปัญหาหลายอย่าง เช่น ผู้เรียนไม่เห็นคุณค่าของวรรณคดีไทยอย่างแท้จริง ครูมักจะมุ่งเน้นในการสอนคำศัพท์และเนื้อหาของวรรณคดีมากกว่าการพัฒนาความคิดของผู้เรียน ให้รู้จักสังเกต แยกแยะ วิเคราะห์ วิจารณ์ ฉะนั้น เพื่อให้การสอนวรรณคดีเป็นไปตามหลักการที่เหมาะสม ครูจะต้องสอนเนื้อหาวรรณคดีให้มีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์จากการเรียนรู้ สามารถดึงแง่คิด วิเคราะห์วิจารณ์สังคม ตัวละครได้

อย่างมีเหตุผล และมีวิจารณ์ญาณได้ นอกจากนี้ครูจะต้องสามารถสอนวรรณคดีในฐานะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมได้ จะต้องสอนวรรณคดีในฐานะเป็นศิลปะภาษา จะต้องสอนวรรณคดีในฐานะเป็นประสบการณ์ชีวิต โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งเน้นการพัฒนาความคิดของผู้เรียน ให้อิสระทางความคิดของผู้เรียน ครูจะต้องชี้แนะแนวทางวิธีการคิดที่ถูกต้องและหลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสนใจและเรียนรู้วรรณคดีอย่างเห็นคุณค่า ตลอดจนความงามของวรรณคดี

พัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากล เป็นแนวคิดที่ต้องการนำเสนอให้ครูผู้สอนภาษาไทยได้เห็นภาพว่าการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีดังกล่าวสามารถที่จะนำมาบูรณาการการจัดการเรียนรู้ให้เข้ากับตัวชีวิตของสาระวิชาตามหลักสูตรได้ทั้งสิ้น หากเพียงแต่ครูได้กำหนดวิธีการที่เหมาะสมโดยใช้วิธีการกระตุ้นการตั้งคำถามของผู้เรียนให้สอดคล้องกับเรื่องที่กำลังจะสอนให้ได้มากที่สุด ก็จะสามารถเป็นบันไดสู่การเรียนรู้ของผู้เรียนได้ อย่างไรก็ตามแม้ว่าในศตวรรษที่ 21 จะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเป็นสำคัญของการพัฒนาการเรียนรู้มากขึ้นเพียงใดก็ตาม กระบวนการที่กล่าวมาก็ไม่ได้ถือว่าเป็นแนวคิดใหม่แต่อย่างใด หากจะมองในเรื่องของทฤษฎีการจัดการเรียนรู้แล้วบันได 5 ขั้นล้วนสัมพันธ์กับทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ใหม่ หรือที่เรียกว่า คอนสตรัคติวิซึม (Constructivism) ซึ่งเป็นแนวคิดทางจิตวิทยา โดยมุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้จากประเด็นข้อสงสัยและการหาคำตอบ เป็นทฤษฎีพหุปัญญา ซึ่งผู้สอนต้องเข้าใจและเห็นถึงคุณค่าความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน โดยมองว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความรู้และประสบการณ์ที่ต่างกันไป ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านเห็นว่าผู้เรียนทุกคนมีศักยภาพและสามารถที่จะเรียนรู้ได้ในประสบการณ์และแนวคิดที่ต่างกันไป ถ้าผู้เรียนมีความรู้เดิมอยู่บ้างจะสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้โดยการเชื่อมโยงประสบการณ์ใหม่เข้ากับความรู้เดิมที่มีอยู่ ดังนั้น บทบาทผู้สอนเป็นเพียงผู้ค้นหาคำตอบความรู้เดิมผู้เรียนแล้วจัดสถานการณ์ใหม่เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ขึ้นเองได้ และการเรียนรู้ตามแนวคิดนี้เป็นกระบวนการที่ไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ในการสร้าง การรวบรวม และการตกแต่งความรู้ของผู้เรียนเอง ดังนั้นจะเห็นว่าแนวทางทั้งสองมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างมาก ฉะนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่า การนำบันได 5 ขั้น มาใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นมากสำหรับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แต่อย่างไรก็ตามหากครูสามารถที่จะปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการเรียนรู้ เห็นคุณค่าและประโยชน์ในการเรียนรู้ มีนิสัยในการเรียนรู้ให้มากขึ้นได้ บันได 5 ขั้นของการพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากลก็จะไม่ใช่เรื่องยากในการสอนของครูอีกต่อไป

6. บทสรุป

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เน้นให้ทั้งครูและผู้เรียนต้องเรียนรู้ไปพร้อมกัน ผู้ที่ต้องพัฒนาไม่ใช่เพียงผู้เรียนเท่านั้น แต่รวมถึงครูด้วยที่ต้องปรับบทบาทเป็นครูในศตวรรษที่ 21 โดยการที่ไม่ตัวเป็นผู้รู้ที่ให้ความรู้ฝ่ายเดียว แต่เป็นผู้ให้คำปรึกษาและเรียนรู้ไปพร้อมกัน ปรับกระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นการสอนน้อย แต่เรียนด้วยตนเองมาก โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติ ประสบการณ์ชีวิตจริง ความซับซ้อนของโลกและสังคม ครูต้องพัฒนาและปรับเปลี่ยนมาเป็น “โค้ช” และออกแบบการเรียนรู้เพื่อผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่สอดคล้องกับการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การร่วมมือร่วมใจ การคิดสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรม

7. บรรณานุกรม

- เฉลิมลาภ ทองอาจ. (2555). การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยโดยใช้สมรรถนะในศตวรรษที่ 21 เป็นฐาน : ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. วารสารครูศาสตร์, 46 (1), 179-180.
- ธงชัย สมบูรณ์. (2555). การศึกษาสร้างชาติ : ศีลศาสตร์สร้างครู. มติชน. ปีที่ 35 ฉบับที่ 12494, (25 พฤษภาคม): 7.
- พัชรภา ตันติชูเวท และ จริญญา มาติลโกวิท. (2559). คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเจเนอเรชันแอลฟาที่เหมาะสมกับสังคมไทยในอนาคต. วารสารครูศาสตร์, 44(1), 129-142.
- วิทย์ วิศว์เวย์. (2553). การศึกษา: มายาการความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม. ใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. ความรุนแรงซ่อน/หาในสังคมไทย. มติชน.
- วิทยากร เชียงกุล. (2553). จะเลือกการปฏิวัติทางการศึกษาหรือจะเลือกความพินาศ. กรุงเทพฯ : สสส.
- วิวัฒน์ คติธรรมนิทย์ และ ชื่นขวัญ บุญทวี. (2551). เรื่องดี ๆ ในวงการการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: สสส.
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2545). วิธีการจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนากระบวนการคิด. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์
- Belliance, James and Brandt, Ron. (2011). *21st Century Skills: Rethinking How Students Learn*. วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอชิป จิตกฤกษ์ แปล. ทักษะแห่งอนาคตใหม่ การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21.
- Maxwell, Daniel and Peerasit Kamnuansilpa. (2016). *Noplace For Timidity in Education*. Reform Bangkok Post.
- UNESCO. (2016). *Education in Thailand: An OECD-UNESCO Perspective*. Reviews of National Policies for Education, OECD Publishing, Paris.

แนวคิดทางการเมืองในมุมมองของพุทธปรัชญาเถรวาท Political Concept in the Viewpoint of Theravada Buddhist Philosophy.

นาวาเอกนพดล บงกชกาญจน์

Capt. Noppadon Bongkochkarn, R.T.N

ฝ่ายวิชาการ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ

Division of Academic Affairs Naval Education Department

E-mail: bongkochkan81@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นว่า แนวคิดทางการเมืองปัจจุบันรูปแบบการปกครองประชาธิปไตย เป็นการปกครองให้อำนาจแก่หมู่ชนที่ได้รับประโยชน์สูงสุดต่อภาครัฐมีสิทธิที่ได้จากภาครัฐจะยึดถือหลักสิทธิเสรีภาพเป็นสำคัญ ขจัดการแบ่งแยกทางชนชั้น เพื่อให้เกิดความทัดเทียมกันในสังคม มุ่งเน้นเรื่องการปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วยการใช้หลักความเสมอภาคของบุคคลให้อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน มุ่งเน้นการยึดถือเจตนารมณ์ของปวงชนและการยึดถือหลักการปกครองโดยเสียงข้างมาก ส่วนแนวคิดทางการเมืองรูปแบบการปกครองเผด็จการเป็นการปกครองที่รัฐบาลมีอำนาจสั่งการทั้งหมดในการควบคุม ดูแลทรัพยากรของประเทศและเป็นผู้กำหนดการผลิตของสังคม มากกว่าจะให้เป็นหน้าที่ของกลไกตลาด ตลอดจนเป็นผู้กำหนดค่านิยมของสังคม อุดมการณ์ที่ให้ประชาชนยึดถือกฎหมายต่างๆ ออกโดยผู้นำรัฐบาลและมีอำนาจในการตัดสินใจถูกจำกัดอยู่ในบุคคลเพียงไม่กี่คนเป็นการมอบอำนาจในการปกครองสูงสุดทั้งหมดให้แก่ผู้ปกครอง สำหรับแนวคิดทางการเมืองในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น จะเน้นที่ผู้นำหรือผู้ปกครองที่มีหน้าที่บริหารบ้านเมืองและปกครองประชาชนจะต้องที่มีคุณธรรม ด้วยการยึดหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้นำมาปรับประยุกต์ใช้กับการปกครอง เพื่อให้ผู้ปกครองจะต้องมีหลักคุณธรรมสูงกว่าประชาชนธรรมดาและใช้กฎหมายเท่าที่จำเป็น โดยเน้นหลักธรรมที่เป็นแนวทางของความถูกต้องเป็นใหญ่ในการปกครอง และแนวคิด รูปแบบ หลักการ และเป้าหมายของการเมืองปัจจุบันในมุมมองของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นบางส่วนมีความขัดแย้งกัน แต่ไม่มากจนไม่สามารถไปด้วยกันได้ เพียงแต่แนวคิดทางการเมืองปัจจุบันนั้นจะมุ่งเน้นใช้เพื่อแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ในโลกนี้เท่านั้น ในขณะที่แนวคิดทางการเมืองในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นใช้เพื่อประโยชน์สุขในโลกนี้และโลกหน้าพร้อมกับประโยชน์สูงสุดที่ไม่ต้องอยู่ทั้งโลกนี้และโลกหน้ามีความหมายกว้างกว่าและจะยึดหลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้กับแนวคิดการเมืองเป็นสำคัญ

คำสำคัญ: แนวคิดทางการเมือง, พุทธปรัชญาเถรวาท

Abstract

This article is intended to illustrate that the current political concept, “the form of democracy” is the power given to the people who have the most benefit to the government obtained from the government, adhere to the principle of freedom and rights. Eliminate class discrimination to achieve equality in society. Focusing on the protection of rights and freedoms and ensuring the rights and freedoms of people by

using equality principles, to the sovereignty of the people. Focusing on the spirit of the people and the principle of governing by majority. As for the political concept, “the form of dictatorship” is the rule that the government has all the power to control on taking care of the resources of the country. And is responsible for the production of society more than to be the duty of the market mechanism as well as responsible for setting social values. Ideals that allow people to adhere to various laws issued by the government leaders and having the power to make decisions are limited to only a handful of people, giving all leaders the power to govern. For the political direction in Theravada Buddhist philosophy focuses on leaders or leaders who are responsible for the administration of the country and ruling the people must have morality by adhering to the principles that the Lord Buddha had teach to be apply to government, to allow leaders to have moral principles higher than ordinary people and use the law as necessary, by emphasizing the principle that is the guideline of the correctness of the government. And it was found that the concepts, principles and goals of politics at present, in the view of Theravada Buddhist philosophy, there are some conflicts but not so much that they cannot go together, only the current political concept will focus only on seeking power and benefits in this world. While political concepts in Theravada Buddhist philosophy is used for happiness in this world and the next world. With the greatest benefit that does not have to be in this world and the next world. It has a broader meaning and will adhere to the principles applied to political concepts.

Keyword: Political Concept, Theravada Buddhist Philosophy.

1. บทนำ

แนวคิดทางการเมืองที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันส่วนมากมีจุดเริ่มต้นมาจากนักคิดคนสำคัญของทางตะวันตก นับตั้งแต่อริสโตเติลนักปรัชญาเมธีชาวกรีกที่ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับรัฐในอุดมคติ เพื่อเป็นแบบอย่างของนครรัฐที่พึงปรารถนา โดยกำหนดโครงสร้างของรัฐไว้ว่า รัฐที่ดีจะต้องแสดงถึงชีวิตที่ดี โดยมีปัจจัยที่แสดงถึงชีวิตที่ดี 3 ประการ คือ ความสุขภายนอก (external) ความสุขทางร่างกาย (physical) และความสุขทางจิตใจ (spiritual) และประการสำคัญนั้นรัฐที่ดีจะต้องปลูกฝังคุณธรรมในจิตใจของประชาชน (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2553 : 83) แต่แนวคิดการเมืองของอริสโตเติลนั้นเป็นไปในเชิงอุดมคติมากเกินไปที่จะนำมาปฏิบัติให้ได้ผลจริง ในโลกของความเป็นจริงไม่ว่าการเมืองการปกครองในรูปแบบใด ล้วนมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องแทบทั้งสิ้น ซึ่งผลประโยชน์นี้เองเป็นเหตุให้การเมืองนั้นมีความซับซ้อนเกิดเป็นปัญหาขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งในเรื่องแนวคิดทางการเมืองที่แตกต่างกัน ปัญหาความขัดแย้งเรื่องดินแดนระหว่างประเทศ ปัญหาความขัดแย้งเรื่องเชื้อชาติและปัญหาความขัดแย้งเรื่องศาสนา ปัญหาดังกล่าวมานี้ล้วนสามารถเชื่อมโยงถึงการเมืองได้ทั้งสิ้นและการแก้ปัญหา ก็จำเป็นต้องใช้วิธีการทางการเมืองเข้ามาช่วยเพื่อให้ปัญหานั้นเบาบางลงหรือหมดไปในที่สุด

ในสมัยพุทธกาลนั้น ปัญหาทางการเมืองนั้นก็เช่นกัน แต่อาจจะเกิดขึ้นในบริบทที่แตกต่างจากปัจจุบัน เพราะในสมัยนั้นการปกครองได้แบ่งออกเป็นรัฐ ซึ่งบางรัฐนั้นจะมีการปกครองแบบราชาธิปไตย บางรัฐปกครองแบบคณาธิปไตย และบางรัฐก็ปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งในสมัยนั้นมีรัฐใหญ่ๆ อยู่ 16 รัฐ

คือ อังคะ มคธ กาสี โกศล วัชชี มัลละ เจติ วังสะ กุรุ ปัญจาละ มัจฉะ สุรเสนะ อัสสกะ อวันตี คันธาระ กัมโพชะ รัฐที่นี้มีชื่อเสียงมากที่สุดในสมัยพุทธกาล ก็คือรัฐมคธและโกศล ซึ่งปกครองแบบราชาธิปไตย และรัฐวัชชีซึ่งปกครองแบบเสรีประชาธิปไตย โดยเฉพาะรัฐมคธที่ขณะเวลานั้นอยู่ภายใต้การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของพระเจ้าพิมพิสารนับเป็นรัฐที่ใหญ่โตและเกรียงไกรที่สุดในด้านกำลังทหารและเศรษฐกิจมีกรุงราชคฤห์เป็นพระนครหลวงของรัฐ ซึ่งเป็นศูนย์กลางแห่งการเผยแผ่ลัทธิศาสนาต่างๆ ในสมัยนั้นและลัทธิศาสนาที่กำลังเจริญรุ่งเรืองที่สุดในขณะนั้นคือ ศาสนापราหมณ์ (จันงค์ ทองประเสริฐ, 2550 : 243) ด้วยเหตุนี้ การเมืองในสมัยนั้นจึงได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของศาสนาพราหมณ์ก่อให้เกิดแนวคิดทางการเมืองมีรูปแบบเฉพาะของสมัยนั้น

อย่างไรก็ตาม การเมืองตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นจะมีปรากฏอยู่ในอรรถกถาอรรถกถา (ที.ปา. 11/11-140/83-102) ซึ่งได้กล่าวถึงการเกิดขึ้นของโลกการเกิดขึ้นของมนุษย์และได้รวมตัวกันเป็นชุมชนเริ่มต้นนั้นมนุษย์ทั้งหลายก็อยู่ด้วยกันอย่างสงบสันติร่มเย็นในคุณภาพอันสมบูรณ์ของธรรมชาติและต่างก็มีความรู้จักรู้พอที่จะบริโภคทรัพยากรที่มีอยู่อย่างพอเหมาะพอเหมาะพอดีไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไปไม่มีการสะสมส่วนเกิน ต่อมามนุษย์เริ่มมีความกำหนัด มีความโลภ และความเกียจคร้าน เกิดการสะสมส่วนเกิน ความสมบูรณ์ในธรรมชาติค่อยๆ หดไปผลผลิตที่จะตอบสนองความต้องการมีน้อยกว่าปริมาณความต้องการของมนุษย์ หลังจากนั้น ก็เริ่มมีการแบ่งแยกและมีแย่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เกิดขึ้นและเกิดการละเมิดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินดังกล่าวตามมา เกิดการขโมย การตีเตียนทะเลาะกัน การกล่าวเท็จ และการทำร้ายถึงฆ่ากันตามลำดับ ท้ายที่สุดก็เกิดความจำเป็นต้องมีสถาบันปกครองและชนชั้นปกครองเพื่อควบคุมและจัดระเบียบการอยู่ร่วมกันในสังคม (สุนัย เศรษฐบุญสร้าง, 2533 : 30-35) อันนำไปสู่การมีอำนาจในการปกครอง และมีการตั้งเป็นทฤษฎีการปกครองต่างๆ และต่างก็พยายามโน้มน้าวให้เชื่อว่าทฤษฎีการปกครองของตนนั้นถูกต้องและสามารถนำประชาชนไปสู่จุดหมายสูงสุดของสังคมได้ ซึ่งเป็นเหตุก่อให้เกิดความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงตลอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ (เดือน คำดี, 2534 : 51)

ตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นได้แสดงอำนาจไว้ 3 ประการด้วยกัน ประการแรก ได้แก่ อัตตาธิปไตย นับเป็นอำนาจที่ได้มาจากการกระทำที่ปรารถนาเองไม่ว่าจะเป็นฐานะ ศักดิ์ศรี เกียรติภูมิ ตลอดจนผลประโยชน์ของตนเป็นใหญ่ ประการที่สอง ได้แก่ โลกาธิปไตย เป็นอำนาจที่ได้มาจากการปฏิบัติที่ปรารถนาสังคม ในเรื่องความนิยมของสังคม ประเพณีของสังคมเป็นใหญ่กล่าวคือสังคมมนุษย์นั่นเองและประการที่สาม ได้แก่ ธรรมาธิปไตย อำนาจที่มาจากกระทำที่ถูกต้องเป็นธรรมเป็นความจริงเป็นใหญ่ ซึ่งหมายถึงเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นอย่างเป็นธรรม (ที.ปา. 11/228/231)

ปัญหาสำคัญของแนวคิดทางการเมืองนั้น ก็คือความขัดแย้งในเรื่องแนวคิดทางการเมืองที่แตกต่างกัน ความขัดแย้งเรื่องดินแดนระหว่างประเทศ ความขัดแย้งเรื่องเชื้อชาติ และความขัดแย้งเรื่องศาสนา ปัญหาดังกล่าวนี้นับวันจะมีเกิดมากขึ้นและมีความซับซ้อนขึ้นตามลำดับ จึงจำเป็นที่ผู้มีอำนาจทางการเมืองจะต้องแสวงหาวิธีในการแก้ปัญหาให้ได้โดยเร็วที่สุด ดังนั้น ในบทความนี้ผู้เขียนต้องแสดงให้เห็นว่า “แนวคิดทางการเมืองที่มีอยู่ในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้และแก้ปัญหาของการเมืองที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้”

2. แนวคิดทางการเมืองปัจจุบัน

แนวคิดทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นนักคิดทางตะวันตกและตะวันออกนั้นมีความหมายมากมายหลากหลายทัศนะในมุมมองด้านแนวคิดทางปรัชญาการเมือง ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะได้นำเอาเนื้อหาที่เกี่ยวกับข้อกับการให้ความหมายของคำว่า การเมืองมาถ้อยถนอด้วยมีรายละเอียดต่อไปนี้

คำนิยามของคำว่า “การเมือง” (Politics) มีนักวิชาการได้ให้ความหมายในหลายแง่มุมที่แตกต่างกันดังนี้

พจนานุกรมศัพท์การเมือง พ.ศ 2537 ได้ให้ความหมายของคำว่า “การเมือง” ไว้ดังนี้

1. งานที่เกี่ยวกับรัฐหรือแผ่นดิน เช่น วิชาการเมือง ได้แก่ วิชาว่าด้วยรัฐการจัดส่วนแห่งรัฐ และการดำเนินการแห่งรัฐ
 2. การบริหารประเทศ เฉพาะที่เกี่ยวกับนโยบายในการบริหารประเทศ เช่น การเมืองระหว่างประเทศ ได้แก่ การดำเนินนโยบายระหว่างประเทศ
 3. กิจกรรมอำนาจหรือควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน เช่น ตำแหน่งการเมือง ได้แก่ ตำแหน่งซึ่งมีหน้าที่อำนาจการ (คณะรัฐมนตรี) หรือควบคุม (สภาผู้แทนราษฎร) การบริหารแผ่นดิน
 4. ศิลปศาสตร์ในการบริหารหรือการปกครองบ้านเมือง (เดโช สนวนานนท์, 2545 : 41)
- สำหรับพุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ว่า “การเมือง” นั้นหมายถึง “การทำหน้าที่ให้สังคมเป็นอยู่อย่างผาสุกโดยไม่ต้องใช้อำนาจ” (พุทธทาสภิกขุ, ม.ป.ป. : 80-81)

สิทธิพันธุ์ พุทธหนู (2526 : 29) กล่าวว่า “เกี่ยวกับเรื่องการเมืองนั้น มีผู้ให้นิยามไว้หลายประการ เช่น การเมืองเป็นเรื่องราวของรัฐ, เรื่องที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่, เรื่องของการแจกแจงสิ่งที่มีคุณค่าในสังคมให้แก่ทรัพยากรทางการเมือง เช่น ความมั่นคง ข้าวสาร คำสั่งฯ และเรื่องของพฤติกรรมต่างๆ ที่เป็นประเด็นสำคัญๆ ทางการเมือง”

ชัยอนันต์ สมุทวนิช (2523 : 15-16) กล่าวว่า “การเมือง หมายถึง กิจกรรมซึ่งผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน รวมอยู่ในหน่วยการปกครองหนึ่งๆ ได้รับการประสานประโยชน์ โดยได้รับโอกาสที่จะร่วมมืออำนาจ ตามสัดส่วนของความต้องการของกลุ่ม ทั้งนี้เป็นไปเพื่อสวัสดิภาพและการคงอยู่ของสังคม”

สมบุญ สุธสาธิต (2527 : 1) กล่าวว่า “การเมือง หมายถึง ความคิดกิจกรรม และการกระทำต่างๆ ที่เกี่ยวกับการได้มาซึ่งอำนาจ การให้ได้มาซึ่งอิทธิพล การใช้อำนาจ เพื่อบริหารรัฐกิจ การจัดระเบียบสังคม หรือการจัดสรรคุณค่าในสังคมและกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมและเศรษฐกิจ”

จากความหมายดังกล่าวของการเมืองพอสรุปความหมายรวมได้ว่า การเมืองนั้นจะมีความหมายถึงหลักความคิดในการใช้อำนาจและกิจกรรมในการใช้อำนาจของรัฐ เพื่อให้สังคมโดยรวมอยู่อย่างสุขสงบ และการปกครองจะมีความหมายถึง แนวทางที่กำหนดในการดูแล ปกป้อง คุ้มครอง บุคคลที่ถูกปกครองให้มีคุณธรรม จริยธรรม โดยมีเป้าหมายการปกครองเพื่อความผาสุก โดยไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เมื่อเมื่อนำคำทั้งสองมาจะได้อีกว่า “การเมืองและการปกครอง” ที่มีหมายว่าการศึกษาเกี่ยวกับการใช้อำนาจรัฐ เพื่อนำมาควบคุมพฤติกรรมทางสังคมอยู่ในระเบียบกฎเกณฑ์เดียวกันเพื่อให้เกิดสันติสุขของมหาชน

ถ้ามองย้อนไปในอดีตจะเห็นถึงแนวคิดการเมืองแต่เดิมที่เกิดขึ้น เมื่อสมัยกรีกโบราณนั้น โดยเฉพาะแนวคิดของอริสโตเติล นักปรัชญาเมธีชาวกรีก ท่านได้กำหนดโครงสร้างของรัฐไว้ว่า รัฐที่ดีนั้นจะต้องแสดงถึงชีวิตที่ดี โดยมีปัจจัยที่แสดงถึงชีวิตที่ดี 3 ประการ คือ 1) ความสุขภายนอก (external) 2) ความสุขทางร่างกาย (physical) และ 3) ความสุขทางจิตใจ (spiritual) ซึ่งรัฐที่ดีนั้นจะต้องปลูกฝังคุณธรรมในจิตใจของประชาชนการมีทหารของรัฐมีเพียง เพื่อป้องกันรัฐไม่ใช่เพื่อการสงคราม (สมบัติ อารังญวงศ์, 2553 : 83)

จากหลักการเบื้องต้นนี้ ทำให้เกิดรูปแบบการปกครองตามแนวคิดของอริสโตเติลอันเป็นผลที่เขาได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบการปกครองของนครรัฐต่าง ๆ และสรุปให้เห็นว่า ถ้าใช้จำนวนของผู้ปกครอง และวัตถุประสงค์ของการปกครองจะสามารถจำแนกลักษณะและรูปแบบการปกครองจะสามารถแบ่งออกได้เป็น 6 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่

1. ทหาราชาธิปไตย (Tyranny) เป็นการปกครองโดยคนเดียวมีรูปแบบการปกครองที่มุ่งใช้อำนาจในการปกครองประชาชนและการกดขี่ข่มเหงประชาชนโดยใช้อำนาจแต่เพียงผู้เดียวมิได้รับฟังความคิดเห็นของประชาชน

2. ราชาธิปไตย (Monarchy) เป็นการปกครองโดยคนเดียว เป็นรัฐที่มุ่งคุณธรรมสูงสุดเป็นสิ่งสำคัญ โดยกษัตริย์มีอำนาจสูงสุดแต่เพียงผู้เดียวและเป็นผู้ทรงคุณธรรม รูปแบบนี้จะเป็นรูปแบบการปกครองที่มีประสิทธิภาพสูงสุดเพราะกษัตริย์สามารถใช้อำนาจได้โดยเด็ดขาดและเมื่อกษัตริย์เป็นผู้ทรงคุณธรรม การกระทำของกษัตริย์ย่อมรวดเร็วและเที่ยงตรงกว่ากฎหมาย ในโลกแห่งความเป็นจริง ยากที่จะกระทำได้ ดังเช่นความคิดเรื่องราชาธิปไตยในอุทมรัฐของเพลโต

3. คณาธิปไตย (Oligachy) เป็นการปกครองโดยกลุ่มคน มีรูปแบบการปกครองโดยผู้มั่งคั่งร่ำรวยมีทรัพย์สินสมบัติมากเท่านั้น โดยชนชั้นผู้ปกครอง คือ ชนชั้นที่มั่งคั่งที่สุดของสังคม ในที่สุดผู้ปกครองจะหลงอำนาจจะแสวงหาแต่ทรัพย์สินเงินทอง อริสโตเติลเห็นว่ารูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่เลว

4. อภิชนาธิปไตย (Aristocracy) เป็นการปกครองโดยกลุ่มคน มีรูปแบบการปกครองที่มุ่งเน้นเพียงวัฒนธรรมและคุณธรรมของชนชั้นสูงเป็นสิ่งสำคัญ เป็นการกำหนดให้ผู้ปกครองมีวัฒนธรรมและคุณธรรม แต่การมอบอำนาจไว้กับคนคนเดียวในเบื้องต้นอาจเป็นสิ่งที่ดี แต่เมื่อได้อำนาจแล้วอาจสูญเสียคุณธรรมไปได้

5. ประชาธิปไตย (Democracy) เป็นการปกครองโดยคนจำนวนมากมีรูปแบบที่มุ่งเสรีภาพเป็นที่ยึดโดยกำหนดว่าชนชั้นปกครอง คือ มหาชนที่เป็นคนจน รูปแบบประชาธิปไตยตามความคิดของอริสโตเติล คือ รูปแบบประชาธิปไตยที่อริสโตเติลพบเห็นอยู่ในนครรัฐเอเธนส์ ด้วยเหตุนี้อริสโตเติลจึงจัดว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นแบบที่เลว แต่ก็ยังมีระดับความเลวน้อยกว่าแบบคณาธิปไตยและทหาราชาธิปไตย

6. มัชฌิมชนาธิปไตย (Polity) เป็นการปกครองโดยคนจำนวนมาก เป็นการปกครองโดยรัฐธรรมนูญเพื่อประชาชนทั้งหมด ผู้ปกครองใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน ประชาชนทั้งหมดมีสิทธิเลือกผู้ปกครอง ผู้มีสิทธิรับเลือกตั้งต้องเป็นคนมีทรัพย์สินสมบัติจำนวนหนึ่ง นับเป็นรูปแบบการปกครองที่มุ่งระบียบวินัยยึดมั่นหลักกฎหมายและหลักคุณธรรมตามรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดให้ชนชั้นปกครองมาจากชนชั้นกลาง (มัชฌิมชน) ที่ได้รับการเลือกตั้งจากชนชั้นคนรวยและคนจน รูปแบบนี้อริสโตเติลมองว่ามีความสอดคล้องกับมนุษย์และโลกแห่งความเป็นจริง (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2553 : 87)

อริสโตเติล กล่าวว่ารูปแบบการปกครองใดก็ตาม ถ้าผู้ปกครองใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ของประชาชน ส่งเสริมให้ผู้ปกครองใช้อำนาจเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม รูปแบบนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ดี โดยเฉพาะราชาธิปไตย อภิชนาธิปไตย และมัชฌิมชนาธิปไตย ในขณะที่รูปแบบการปกครองที่ส่งเสริมให้ผู้มีอำนาจใช้ปกครองเพื่อประโยชน์ส่วนตนและพรรคพวกถือว่าเป็นรูปแบบการปกครองที่ไม่ดี โดยเฉพาะรูปแบบทหาราชาธิปไตย คณาธิปไตย และประชาธิปไตย

อย่างไรก็ตาม อริสโตเติลยังเชื่อว่ารูปแบบมัชฌิมชนาธิปไตย (Polity) นั้น จัดเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุดและมีเสถียรภาพมากที่สุด เพราะเป็นการปกครองโดยรัฐธรรมนูญ (Constitutional Government) เป็นรัฐที่ราษฎรส่วนใหญ่เป็นผู้เลือกนักบริหาร ซึ่งมีหน้าที่ในการปกป้องผลประโยชน์ส่วนรวม การปกครองแบบนี้จะเป็นหลักการประนีประนอมระหว่างหลักการสองอย่าง คือ เสรีภาพ และทรัพย์สิน เป็นการเชื่อมเสรีภาพของคนจนกับทรัพย์สินของคนรวย เพื่อที่อำนาจสูงสุดจะได้ไม่อยู่ที่ชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นคนจนหรือคนรวย อริสโตเติลยอมรับว่า อำนาจเป็นของประชาชนดีกว่าที่จะเป็นของคนเพียงไม่กี่คนที่มั่งคั่ง

ด้วยเหตุนี้ อริสโตเติล จึงมองว่าคนแต่ละชนชั้นในสังคมนั้น จะมีลักษณะเฉพาะของตนเอง กล่าวคือคนร่ำรวยมีความรู้ว่าจะปกครองอย่างไร แต่จะไม่ยอมรับในระเบียบข้อบังคับอีกทั้งยังมีความได้เปรียบกว่าชนชั้นอื่น และ ยังมีความละโมภในเรื่องทรัพย์สิน ในขณะที่คนจนมีความเข้าใจยอมรับและเชื่อฟังในระเบียบข้อบังคับ หากแต่ขาดน้ำใจ อัจฉาในทรัพย์สินสมบัติของคนรวย และยอมฟังการปลุกระดมที่สัญญาว่าจะมีการแบ่งทรัพย์สิน คนสองชนชั้นนี้มักจะแตกแยกและขัดแย้งกันอย่างรุนแรง ด้วยเหตุผลดังกล่าว อริสโตเติล จึงเชื่อว่าชนชั้นกลางจะรับฟังเหตุผลมากที่สุด เป็นกลุ่มที่มีความสุขุมเยือกเย็น มีความอดทนอดกลั้นและเป็นผู้คอยเฝ้าดูการบริหารของรัฐ อริสโตเติลใช้ชนชั้นกลางเป็นแกนของโครงสร้างชนชั้นทางสังคม

จะเห็นได้ว่าอริสโตเติลได้เสนอแนวคิดทางการเมืองให้กับชาวโลกในการปกครองเพื่อประโยชน์ของมหาชน โดยเฉพาะราชาธิปไตย อภิชนาธิปไตย และมีชนิมนชาธิปไตยและรูปแบบการปกครองใด ก็ตามถ้าผู้มีอำนาจใช้เพื่อประโยชน์ของประชาชนและประชาชนได้รับประโยชน์ รูปแบบการปกครองนั้น จึงเป็นสิ่งที่ดี โดยโลกของความเป็นจริงไม่ว่าการเมืองการปกครองในรูปแบบใดล้วนมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องแทบทั้งสิ้น

ส่วนรูปแบบแนวคิดทางการเมืองปัจจุบันนั้น จะทราบได้ว่า ทฤษฎีรูปแบบการปกครองทั่วไปนั้นเป็นการกล่าวถึงรูปแบบการปกครองที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาในการปกครองในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

เพลโต (Plato) ประมาจารย์ทางทฤษฎีการเมืองชาวกรีก ได้แบ่งรูปแบบการปกครองโดยพิจารณาจากจำนวนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ดังนี้

1. การปกครองโดยคนๆ เดียว หมายถึง อำนาจอธิปไตยอยู่กับคนเพียงคนเดียวจัดว่าเป็นระบบการปกครองที่เก่าแก่ที่สุดในประวัติศาสตร์ ถือว่าพระมหากษัตริย์เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย เป็นผู้ใช้อำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจตุลาการถือว่าเจตนารมณ์ของพระมหากษัตริย์เป็นกฎหมายสูงสุด กฎหมายสูงสุดที่ประชาชนต้องให้ความเคารพและถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด จุดมุ่งหมายการปกครองอยู่ที่ความอุดมสมบูรณ์ของประชากรราษฎร การปกครองแบบนี้เป็นการปกครองแบบเผด็จการ เพราะมีรูปแบบปกครองเพียงผู้เดียว ได้แก่ กษัตริย์ เพลโตกล่าวว่าป็นรูปปกครองที่ดีที่สุด ผู้นำใช้อำนาจบริหารเพียงผู้เดียวแต่ต้องประกอบด้วยคุณธรรมในการปกครอง ซึ่งการปกครองในรูปแบบนี้เรียกว่า “ราชาธิปไตย” โดยคุณธรรมและความยุติธรรม (เชาวน์วิศ เสนพงษ์, 2547 : 17)

2. การปกครองโดยคณะบุคคล เป็นการปกครองของคณะบุคคลชั้นสูงซึ่งเป็นพวกอภิสิทธิ์ชน บรรดาประชาชนจะให้การยอมรับโดยถือว่าผู้ปกครองเป็นชนชั้นที่มีการศึกษามีประสบการณ์ทางการเมืองและมีฐานะอันสูงส่งกว่า มีลักษณะเป็นแบบเผด็จการ ซึ่งจุดมุ่งหมายในการปกครอง ก็เพื่อบำบัดทุกข์สุขให้แก่ราษฎร เพลโตให้การยกย่องการปกครองแบบนี้เป็นอันดับสองรองลงมาจากปกครองแบบราชาธิปไตย ซึ่งการปกครองในรูปแบบนี้เรียกว่า “อภิชนาธิปไตย” ในทางตรงกันข้ามถ้าคณะผู้ปกครองที่วุ่นวายนี้มุ่งที่จะใช้อำนาจเพื่อแสวงความพอใจและประโยชน์สุขให้แก่กลุ่มพวกพ้องของตนเองเท่านั้น และที่สำคัญเน้นเรื่องทรัพย์สินสมบัติมากกว่าความรักชาติและความเฉลียวฉลาด เพลโตเรียกการปกครองโดยคนกลุ่มนี้ว่า “คนาธิปไตย” ซึ่งเป็นการปกครองที่เลวร้ายรองลงมาจากทรราชย์ (กมลสมวิเชียร, 2525 : 21-27)

3. การปกครองโดยประชาชนส่วนใหญ่ การปกครองแบบนี้ได้รับการยกย่องมากที่สุด กล่าวคือ ถือว่าเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยสายกลาง โดยมีชนชั้นกลางเป็นผู้ปกครองมีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง แต่เพลโตกล่าวว่า อำนาจอธิปไตยนั้นจะบันดาลความสุขให้เกิดได้ก็ต่อเมื่อสังคมนั้นๆ มีชนชั้นกลางจำนวนมากที่สุด เพราะชนชั้นกลางมีผลประโยชน์อยู่มากนัก ย่อมมี

ความคิดและการกระทำพอประมาณ ไม่กระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ของ ชนชั้นที่ร่ำรวยและชนชั้นต่ำที่ยากจน การปกครองโดยชนชั้นกลางนี้จะเป็นการสร้างความสมานฉันท์และกลมกลืนในสังคมได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามรัฐบาลที่ดีนั้นจะต้องเป็นรัฐบาลที่ปกครองเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนส่วนรวมโดยยึดกฎหมายเป็นหลักในการใช้อำนาจ ตามแนวคิดของเพลโตให้การยกย่องการปกครองแบบนี้ดีน้อยที่สุด ซึ่งการปกครองในรูปแบบนี้เรียกว่า ประชาธิปไตยสายกลาง (สุขุม นวลสกุล, 2542 : 2)

กล่าวโดยสรุป แนวคิดรูปแบบการปกครองตามทัศนะของเพลโต จะมีรูปแบบการปกครองแบ่งออกเป็นสามประการดังกล่าว เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดแล้วจะเห็นว่า เป็นเรื่องของใช้อำนาจในการบริหารประเทศ โดยมีรูปแบบการปกครองที่แตกต่างกัน เช่น ประการแรกเน้นจุดมุ่งหมายไปที่อำนาจปกครองเพียงผู้เดียว ได้แก่ กษัตริย์หรือราชาปราชญ์เป็นเผด็จการในปัจจุบัน ส่วนประการที่สองเน้นจุดมุ่งหมายไปที่อำนาจการบริหารจากหมู่คณะหรืออำมาตยาธิปไตยในปัจจุบัน ประการที่สามเน้นจุดมุ่งหมายไปที่อำนาจส่วนใหญ่เป็นประชาธิปไตยในปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่า การแบ่งประเภทของการปกครองของเพลโตนั้นจะแตกต่างจากของอริสโตเติล โดยเฉพาะในส่วนของการปกครองในแบบที่สามที่เป็นการปกครองโดยประชาชนส่วนใหญ่ตามทัศนะของอริสโตเติลนั้นมองว่า แต่เดิมนั้นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย (Democracy) เป็นการปกครองโดยคนจน ซึ่งเป็นเสียงส่วนใหญ่ในสังคม เพื่อประโยชน์ของคนจนเท่านั้น อริสโตเติลใช้คำว่าประชาธิปไตยในความหมายที่ว่า เป็นการปกครองโดยคนจน เพื่อคนจน และตามปกติคนจนเป็นเสียงส่วนใหญ่ในรัฐดังที่อริสโตเติลกล่าวว่า “มีประชาธิปไตยเมื่อคนจนเป็นผู้ปกครองหาใช่คนมั่งมีเป็นผู้ปกครองไม่” (Adler, M.J., 1985 : pp. 1-4) ประชาธิปไตยจึงเป็นระบอบการปกครองที่เลวน้อยที่สุด

อย่างไรก็ตาม ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นรูปแบบการปกครองที่เน้นในเรื่องสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันของคนในรัฐเป็นสำคัญ ผู้ปกครองมาจากชนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งหมายถึงมหาชนที่เป็นคนจน อำนาจตกอยู่ในมือของคนจนซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศเพราะถือว่ามนุษย์มีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันตั้งแต่เกิดและการใช้อำนาจก็เกินไปเพื่อผลประโยชน์ของคนจนเท่านั้น อริสโตเติลจัดรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยนี้ว่าเป็นการปกครองที่มีความเลวในระดับที่สาม เมื่อเปรียบเทียบกับกรปกครองที่เลวทั้งสามรูปแบบ

ด้วยเหตุนี้ รูปแบบการปกครองต่างๆ ที่เกิดจากระบบการปกครองของแต่ละรัฐที่สมควร โดยเฉพาะผู้ปกครองจะต้องให้ความสำคัญเพื่อผลประโยชน์โดยส่วนรวมเป็นหลักผู้ปกครองต้องเป็นผู้ทรงธรรม เป็นธรรมิกราชา ยึดถือประโยชน์ของประชาชน ไม่ใช่ใช้อำนาจตามอำเภอใจ เพื่อผลประโยชน์ของตัวเองเป็นหลักในการปกครอง ตามทัศนะของอริสโตเติลที่กล่าวว่า การใช้อำนาจเกินไปเพื่อประโยชน์ของใคร ก็หมายความว่าผู้ปกครองต้องใช้อำนาจให้เหมาะสมกับสถานที่ บุคคล ชุมชน จึงจะเป็นนักปกครองที่ดีได้ ดังนั้น รูปแบบการปกครองที่ส่งเสริมให้ผู้ปกครองใช้อำนาจเกินไปเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม จัดเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีส่วนรูปแบบการปกครองที่ส่งเสริมให้ผู้ปกครองใช้อำนาจเกินไปเพื่อผลประโยชน์ของส่วนตนและพรรคพวกจัดเป็นการปกครองที่เลว ส่วนรูปแบบการปกครองที่พิจารณาเฉพาะแต่ผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้ปกครองนับเป็นการปกครองที่ผิดไปจากรูปแบบการปกครองที่ดีที่ต้องการ

ผู้เขียนมองว่า การที่อริสโตเติลได้จัดให้มีรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่เลวนั้น ก็เพราะท่านไม่เห็นด้วยที่จะให้คนจน ที่ไม่มีความรู้ซึ่งเป็นคนส่วนมากเข้ามาทำหน้าที่ในการปกครอง และจะเป็นปัญหาต่อการถูกชักจูงต่อผู้มีความรู้ มีปัญญา และคนจนเหล่านั้นหลงเชื่อ ทำ

ให้ระบบการปกครองในสังคมเสื่อมเสียประชาชนเหล่านั้น ขาดสิทธิ เสรีภาพ และถูกเอารัด เอาเปรียบ ก็อาจจะถูกชักจูงไปในทางที่ผิดและตกเป็นเหยื่อของผู้แสวงหาอำนาจได้ง่าย

3. แนวคิดทางการเมืองในพุทธปรัชญาเถรวาท

ในสมัยนี้เป็นระยะที่อารยธรรมอินเดียได้เจริญรุ่งเรืองในสังคม วรรณะพราหมณ์ได้มีบทบาทและมีอำนาจในสังคมมากขึ้น ระบบวรรณะจะเข้มงวดและรัดกุมมากขึ้น คนชั้นต่ำได้รับการกดขี่ข่มเหง เอารัดเอาเปรียบ สภาพเช่นนี้ทำให้วรรณะอื่นๆ เช่น วรรณะกษัตริย์รู้สึกไม่พอใจ วรรณะพราหมณ์ และพยายามที่จะหาแนวทางปรับปรุงสภาพของสังคมอินเดีย ในด้านการเมืองแคว้นต่างๆ ได้ถือกำเนิดเป็นรัฐขึ้นเพราะมีอาณาเขตที่แน่นอนและมีการปกครองที่เป็นระเบียบมีระบบการจัดการเก็บภาษีซึ่งแสดงให้เห็นว่าเศรษฐกิจแบบเมืองได้เจริญขึ้นแล้ว ภาษีต่างๆ เหล่านี้ทำให้ รัฐมั่งคั่งและมีความมั่นคง รัฐในสมัยพุทธกาลนี้ตามที่มีปรากฏหลักฐานในอุโบสถสูตร (อง.ติก. 20/510/210) มีด้วยกัน 16 รัฐ คือ 1) แคว้นกัมโปชะ ปัจจุบันอยู่ในเขตประเทศอัฟกานิสถาน 2) แคว้นกาสิ ปัจจุบัน เรียกว่า วารานสี (กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย, 2539 : 41) 3) แคว้นกุรุ ปัจจุบันเป็นดินแดนแคว้นปัญจาบและเมืองเดลีนครหลวงของประเทศอินเดีย 4) แคว้นโกศล ตั้งอยู่ระหว่างเทือกเขาหิมาลัยกับแม่น้ำคงคาตอนกลาง ปัจจุบัน คือ อุตรประเทศ 5) แคว้นคันธาระ ตั้งอยู่ทางลุ่มแม่น้ำสินธุตอนบน ปัจจุบันเป็นดินแดนนี้อยู่ราวพรมแดนทิศตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศอินเดีย ตรงกับแคว้นปัญจาบภาคเหนืออยู่ติดกับแคว้นกัษมีระหรือแคชเมียร์ นครหลวงชื่อตักสิลาอยู่ในดินแดนประเทศปากีสถาน 6) แคว้นเจติ ตั้งอยู่ลุ่มแม่น้ำคงคา ติดต่อกับแคว้นวัชชีและทางทิศตะวันตกมีแคว้นวันตียู่ทางทิศตะวันตก นครหลวงชื่อโสถถิวัตติ 7) แคว้นปัญจาละ ตั้งอยู่ลุ่มแม่น้ำคงคาตอนบน ปัจจุบันดินแดนแห่งนี้ อยู่เมืองอัคราของประเทศอินเดีย 8) แคว้นมคธ ตั้งอยู่ที่แม่น้ำคงคาตอนกลางมีแม่น้ำคงคาอยู่ทางทิศเหนือ ปัจจุบันดินแดนแห่งนี้ คือ แคว้นพิหารของประเทศอินเดีย 9) แคว้นมัจฉะ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำสินธุกับยมนาตอนบนมีแคว้นโกศลอยู่ทางทิศตะวันออก มีแคว้นกุรุอยู่ทางทิศเหนือ มีแคว้นสุรเสนะ อยู่ทางทิศใต้ นครหลวงชื่อ วิราฎ (ผศ. บุญมี แทนแก้ว, 2548 : 34) 10) แคว้นมัลละ ตั้งอยู่ถัดจากแคว้นโกศลไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ทางเหนือของแคว้นวัชชีและทางทิศตะวันออกของแคว้นสักระ นครหลวงชื่อกุสาวดี แต่ภายหลังแยกเป็นนครกุสินาราบัดนี้เรียกว่าเมืองกาเซีย และนครปาวา บัดนี้เรียกว่า เมืองปัทรโณนะ 11) แคว้นวัชชี ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของลำนํายมนา ทิศใต้ของแคว้นโกศล และทางทิศตะวันตกของแคว้นกาสิ นครหลวงชื่อโกสุมพิ ตั้งอยู่เหนือฝั่งแม่น้ำยมนา ปัจจุบันนครโกสุมพิเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ชื่อว่า โกสุมอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองอัลลาฮาบัด 12) แคว้นวัชชี ตั้งอยู่บนฝั่งทิศตะวันออกของแม่น้ำคันธกะอยู่ทางทิศตะวันออก ปัจจุบันดินแดนแห่งนี้อยู่ราวแคว้นราชสถานของประเทศอินเดีย 14) แคว้นอวันตี หรือแคว้นมัลวะ ตั้งอยู่เหนือภูเขาอินธียทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของแคว้นอัสสกะ ทางตะวันตกเฉียงใต้ของแคว้นวัชชี นครหลวงชื่ออุชเชนี บัดนี้ คือ เมืองอุเทนในประเทศอินเดีย 15) แคว้นอังคะ ตั้งอยู่ปลายแม่น้ำคงคา ทางทิศตะวันออกของแคว้นมคธ มีแม่น้ำจัมปากันแดน ปัจจุบันดินแดนแห่งนี้อยู่ราวรัฐเบงกอลของประเทศอินเดีย และ 16) แคว้นอัสสกะ ตั้งอยู่ลุ่มแม่น้ำโคธาวรีทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของแคว้นอวันตี อยู่ติดแนวของดินแดนทักขิณาบถ คือ เมืองแถบใต้มีนครหลวงชื่อโปตลิหรือโปตละ (รศ.ดร.วิชรี ทรงประทุม, 2447 : 8-9)

จากเนื้อหาที่นำมากล่าวเบื้องต้นสรุปได้ว่า การเมืองในช่วงแรกมีพื้นที่ในชมพูทวีปและมีอาณาเขตที่กว้างใหญ่ สภาพความเป็นอยู่ของสังคมมนุษย์ มีความเป็นอยู่เลื่อมล้ำสูงต่ำต่างกัน ลักษณะการเมืองจึงขาดเอกภาพการปกครองยังไม่ได้แบ่งออกเป็นสัดส่วนอย่างชัดเจนจนมีรัฐกระจายกระจายเป็นแคว้นใหญ่ 16 แคว้น ดังที่กล่าวมา และนอกจากนี้ยังมีรัฐเล็กๆ ที่กระจายกระจายกันออก 5 แคว้น ได้แก่ สักระ

โกลิยะ ภัคคะ วิเทหะ และอังคตตราปะ รัฐเหล่านี้ปกครองโดยกษัตริย์ (ราชา) ได้อำนาจโดยการคัดเลือกจากนักรบบ้าง โดยพระราชที่ทรงอำนาจสูงสุดบ้าง รัฐเหล่านี้มีทั้งที่เป็นรัฐอิสระ หรือไม่เป็นอิสระตกเป็นเมืองขึ้นของรัฐที่มีอำนาจหรือที่แพ้การจากทำสงครามแล้วมาเป็นเมืองขึ้นของรัฐที่ชนะ รัฐไหนที่มีกำลังน้อยก็ตกเป็นเมืองขึ้นของรัฐใหญ่ ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงถูกลดจำนวนลง เพราะถูกผนวกดินแดนเข้าเรื่อยๆ รัฐที่ชนะสงครามก็ขยายอำนาจทางการเมืองการปกครองโดยลำดับ ดังเห็นได้จากในช่วงพุทธกาลเหลือรัฐที่เป็นมหาอำนาจเพียง 4 รัฐ คือ รัฐวังสะ อวันตี โกศล และมคธเท่านั้น

สำหรับรูปแบบการเมืองที่ใช้ปกครองบ้านเมืองในสมัยพุทธกาลนั้น ปรีชา ช่างขวัญยืน ได้ให้ทัศนะไว้ว่า การเมืองในอินเดียในช่วงพุทธกาลมีรูปแบบการปกครอง 2 ประการ ได้แก่

1. ราชาธิปไตย คือ กษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจในการปกครอง และมีผู้มีอำนาจหรือตำแหน่งรองๆ ลงมา คือ บุโรหิต เสนาบดี เสนา และแบ่งเป็นรัฐเล็กลงมาคือ คาม นิคม ชนบท ได้มีสภาของจุดย่อยระดับชนบท มีผู้ปกครองเป็นอิสระคล้ายเจ้าประเทศราช ซึ่งเป็นรัฐใหญ่และมักจะรุกรานรัฐเล็กๆ ทำให้เกิดความเดือดร้อนอยู่เนืองๆ เพราะสิทธิขาดอำนาจการปกครองรัฐโดยบุคคลเพียงคนเดียว คือ มีอำนาจสูงสุดผู้ทำหน้าที่ปกครองสูงสุดเรียกว่า “กษัตริย์” หรือพระราช โดยที่พระมหากษัตริย์จะทรงใช้อำนาจในด้านบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการด้วยพระองค์เอง ซึ่งมีการปกครองที่มีมาตั้งแต่เดิม อาณาจักรที่ปกครองในรูปแบบนี้ทำให้ประชาชนรักและศรัทธาตัวผู้นำ เช่น แคว้นมคธ ได้แก่ พระเจ้าพิมพิสาร แคว้นโกศล ได้แก่ พระเจ้าปเสนทิโกศล ส่วน แคว้นอวันตี ได้แก่ พระเจ้าจันทปโชต และแคว้นวังสะ ได้แก่ พระเจ้าอุเทน เป็นต้น ส่วนการสืบทอดอำนาจการปกครองด้วยระบบนี้ โดยมากมักจะเป็นการสืบทอดโดยสายเลือดจากพ่อไปสู่ลูกหรือหลานให้แก่บุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่จะสามารถปกครองราษฎรให้ได้รับความผาสุก ส่วนวิธีการปกครอง เพื่อให้ประชาชนได้รับความผาสุกโดยยึดหลักธรรมเข้ามาบริหาร เช่น หลักของทศพิธราชธรรม หรือจักรวรรดิวัตร เป็นต้น (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2540 : 4)

2. สามัคคีธรรม คือ เป็นการปกครองแบบไม่มีกษัตริย์เป็นประมุข แต่มีบุคคลที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้นำแห่งรัฐ มีบริหารงานโดยการปรึกษากันหรือกับสภา ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกแห่งเจ้าวงศ์ต่างๆ ซึ่งรวมกันเป็นคณะผู้ครองแคว้น ดังนั้น การปกครองแบบนี้จึงเป็นการถ่วงดุลอำนาจมากเป็นเกณฑ์ หรือในบางแห่งก็เรียกว่า “ประชาธิปไตย” เพราะเวลาเมื่อเรื่องราวก่อเกิดขึ้นในรัฐ พวกชนชั้นที่มีหน้าที่ในการปกครองก็จะประชุมพิจารณาในสถานที่ที่เรียกว่า “สันฐาคาร” มีลักษณะคล้ายกับสภาผู้แทนราษฎรในปัจจุบัน ที่สมาชิกสภาต้องประชุมพิจารณาเรื่องราวต่างร่วมกัน เพื่อการออกกฎหมาย การตัดสินใจในกิจการเกี่ยวข้องกับรัฐในสภา ในการใช้สันฐาคารก็เช่นเดียวกันเป็นสถานที่ใช้ประชุมพิจารณาเรื่องราวต่างๆ ของผู้ปกครอง เช่น ตอนที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน พวกกษัตริย์มัลลก็เข้าไปประชุมกันในสันฐาคาร เพื่อพิจารณาว่าจะจัดการกับพระสรีระศพอย่างไรและตอนที่พระอนนทไปแจ้งข่าวการเสด็จดับขันธปรินิพพานของพระพุทธเจ้าแก่เจ้ามัลลก็ได้แจ้งที่สันฐาคาร ในขณะที่เจ้ามัลลกำลังประชุมกับอยู่ระบบสามัคคีธรรมนี้เป็นหลักการที่คล้ายคลึงกันกับรูปแบบประชาธิปไตยในปัจจุบันนี้อาจถือได้ว่ารูปแบบประชาธิปไตยอาจมีมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้วหลักการของระบบนี้ที่สำคัญที่สุด คือ ความสามัคคี (กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย, 2539 : 50)

ด้วยเหตุนี้ รูปแบบการปกครองโดยสามัคคีธรรม เป็นรูปแบบปกครองที่ยึดเสียงส่วนมากในการพิจารณาคดีความหรือการบริหารบ้านเมืองรัฐในยุคนั้น และยังมีรูปแบบคล้ายกับประชาธิปไตยในยุคปัจจุบันนี้ ที่ถ่วงดุลอำนาจมากเหมือนกัน ส่วนวิธีการปกครองในรูปแบบสามัคคีนี้ประชาชนจะเลือกผู้ขึ้นมาบริหารปกครองอาจใช้กฎหมายและหลักธรรม เป็นต้น

เมื่อเปรียบเทียบกับการทำสังฆกรรมของพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาแล้วจะเห็นได้ว่าต่างมีหลักการและวิธีการเช่นเดียวกับการบริหารกิจการระบบสามัคคีธรรม เริ่มตั้งแต่พระองค์ทรงมอบความเป็นใหญ่แก่สงฆ์ การกำหนดจำนวนของสงฆ์ในการทำสังฆกรรมต่างๆ เช่น 4 รูป 5 รูป หรือ 20 รูป ซึ่งได้แก่องค์ประชุมของสงฆ์เอง การกำหนดสถานที่ประชุมหรือสภา ภิกษุผู้เข้าประชุมมีสิทธิแสดงความคิดเห็นและคัดค้านได้และที่ประชุมมีการคลี่คลายปัญหาโดยการลงมติเป็นเอกฉันท์ โดยการใช้วิธีจับฉลากเป็นการลงคะแนนเพื่อใช้เสียงข้างมาก เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เญยยสิกขา (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2536 : 205) เช่น วิธีอุปสมบท เมื่อมีการประชุมสงฆ์เพื่อการอุปสมบท มีการเสนอญัตติ 1 ครั้ง และประกาศความเห็นชอบ 1 ครั้ง เรียกว่า ญัตติทุติยกรรม หรือเสนอญัตติ 1 ครั้ง และการประกาศความเห็นชอบ 3 ครั้ง เรียกว่า ญัตติตติยกรรม สำหรับการสวดเสนอญัตติเป็นการเล่าเรื่องราวผู้บวชมีคุณสมบัติครบถ้วนหรือไม่และสวดประกาศขอความเห็นชอบโดยเปิดโอกาสให้ทักท้วงได้ 3 ครั้ง ถ้าไม่ทักท้วงโดยนัยอยู่ถือว่าให้ความเห็นชอบ แต่มีข้อสังเกตว่า รายละเอียดปลีกย่อยของการปกครองคณะสงฆ์ย่อมมีลักษณะเฉพาะของตนเองซึ่งบางอย่างอาจจะไม่มีปรากฏในระบบการปกครองแบบของบ้านเมือง (พระมหากฤษฎิ์ อธิภูจโน (สนธิสุข), 2548 : 14)

นอกจากนี้แล้ว ยังมีหลักการสำคัญที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในพุทธปรัชญาเถรวาทก็คือ หลักการของอธิปไตยไว้ 3 ประการ (อง.ตัก. 20/40/201) พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ ซึ่งคำว่า อธิปไตย แปลตามตัวอักษรจะหมายถึง “ความเป็นใหญ่” ในทางการเมืองหมายถึงอำนาจอิสระสูงสุด (sovereignty) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของความเป็นรัฐในปัจจุบันซึ่งขาดเสียมิได้ พระพุทธเจ้าใช้คำนี้มาอธิบายความหมายของการปฏิบัติธรรมของภิกษุ แต่ก็สามารถนำมาเทียบเคียงเพื่ออธิบายในเชิงการปกครองได้เช่นกันซึ่งมีเนื้อความดังนี้

1. อัตตาธิปไตย คือ ความมีตนเป็นใหญ่ อำนาจสูงสุดขึ้นอยู่กับบุคคลคนเดียว ซึ่งหมายความว่าบุคคลคนเดียวเป็นศูนย์รวมแห่งอำนาจการปกครองทั้งหมด กล่าวคือทั้งอำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ และอำนาจนิติบัญญัติ รวมอยู่ที่บุคคลคนเดียว บุคคลอื่นเป็นเพียงผู้รับคำสั่งหรือนโยบายไปปฏิบัติให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของเจ้าของอำนาจนั้นเท่านั้น เช่น ในระบบกษัตริย์แบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ องค์พระมหากษัตริย์จะทรงเป็นศูนย์รวมอำนาจการปกครอง หากเป็นระบบสาธารณรัฐ ประมุขหรือประธานประเทศ หรือประธานาธิบดีจะเป็นศูนย์รวมอำนาจ ซึ่งมักจะเรียกระบบนี้ว่าเป็นระบบ “เผด็จการ” (วิรัช ธีรพันธุ์เมธี, ม.ป.ป. : 24) จะเห็นว่าระบบอัตตาธิปไตยนั้น อำนาจอยู่กับกลุ่มบุคคลเพียงกลุ่มเดียวจะใช้อย่างไรก็ได้โดยไม่นึกถึงประโยชน์ของคนส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่หน้าเป็นห่วงอย่างยิ่ง แต่ถ้าผู้ปกครองมีเมตตาธรรม ให้ความเสมอภาคกับประชาชนและสังคมทุกกลุ่มทุกชนชั้นปัญหาต่างๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น

2. โลกาธิปไตย คือ ความมีโลกเป็นใหญ่ อำนาจสูงสุดขึ้นอยู่กับความเห็นของคนส่วนใหญ่ ซึ่งหมายความว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความเห็นอย่างไรก็ให้ถือเอาตามนั้น โลกาธิปไตยนี้ ปัจจุบันมีใช้ในระบอบประชาธิปไตย ถ้าประเภทประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) ก็ใช้ประชาชนทั้งประเทศมาประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับกิจการบ้านเมือง ประชาธิปไตยโดยตรงจะนำมาใช้ในประเทศเล็ก ๆ เช่น นครรัฐต่างๆ ของกรีกโบราณ เป็นต้น และประเภทประชาธิปไตยโดยอ้อม (Indirect Democracy) ซึ่งเป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทน กล่าวคือเมื่อไม่สามารถนำประชาชนมาประชุมแสดงความคิดเห็นพร้อมกันได้ทั้งประเทศก็ให้ประชาชนเหล่านั้นเลือกตัวแทนของตนขึ้นมาทำหน้าที่แทนตัวแทนเหล่านั้นออกเสียงหรือแสดงความคิดเห็นอย่างไร ก็ถือว่าเป็นความคิดเห็นของบุคคลที่เลือกตนมา

3. ธรรมาธิปไตย คือ ความมีธรรมเป็นใหญ่ อำนาจสูงสุดขึ้นอยู่กับธรรมะ คือ ความถูกต้องโดยไม่คำนึงว่าจะเป็นความเห็นของคนส่วนใหญ่หรือคนส่วนน้อย หรือแม้จะเป็นความเห็นของบุคคลคนเดียว

(ปัจเจกชน) ถ้าเป็นความเห็นที่ชอบธรรมหรือเป็นความเห็นที่ถูกต้องก็ถือเอาตามนั้น (สุรพล สุยะพรหม, 2552 : 249)

ในทัศนะของพุทธปรัชญาแล้ว ไม่ว่าจะการเมือง รัฐ และรัฐบาล สิ่งที่ดีหรือไม่ดี ความสงบสุขของบ้านเมืองล้วนแต่ก่อกำเนิดจากมนุษย์ทั้งนั้น เมื่อมนุษย์เกิดขึ้นมาก็มารับผิชอบโลกร่วมกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้ามนุษย์มีศีลธรรมไม่ว่าผู้ปกครองหรือประชาชน รัฐ และรัฐบาลประเทศชาติก็สงบสุข การปกครองบ้านเมืองให้สงบสุขไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล หมู่คณะ สังคมหรือระหว่างประเทศล้วนเป็นเรื่องของศีลธรรม พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ธรรมเท่านั้นประเสริฐที่สุดในสังคมมนุษย์ทั้งโลกนี้และโลกหน้า” (ที.ปา. 11/130/97)

4. แนวคิดทางการเมืองปัจจุบันในมุมมองของพุทธปรัชญาเถรวาท

สำหรับแนวคิดทางการเมืองปัจจุบันในมุมมองของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นพบว่า รูปแบบแนวคิดการเมืองปัจจุบันนี้มีส่วนได้รับอิทธิพลสืบต่อมาจากรูปแบบการเมืองตามแนวคิดของเพลโตที่มี 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการปกครองโดยคนเดียว 2) รูปแบบการปกครองโดยคณะบุคคล และ 3) รูปแบบการปกครองโดยประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งรูปแบบการปกครองโดยคนเดียวเป็นรูปแบบการปกครองโดยใช้อำนาจจำกัดอยู่กับผู้นำเพียงผู้เดียว แต่ผู้นำนั้นจะต้องเป็นราชาปราชญ์ที่เป็นชนชั้นสูงปกครองประกอบด้วยคุณธรรมในการปกครองรัฐ จึงจะสามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์และต้องมีความสามารถในการใช้เหตุผลและรักในความจริงหรือมีความเป็นนักปรัชญาอยู่ในตัว จึงจะเป็นรูปแบบปกครองที่ดีที่สุด อันจะทำให้ประชาชนพึงพอใจและมีความสุขได้ ลักษณะดังกล่าวนี้มีส่วนคล้ายกับรูปแบบการเมืองแบบราชาธิปไตยอันเป็นรูปแบบการปกครองโดยเน้นอำนาจตนเป็นใหญ่ในการปกครองรัฐเพียงผู้เดียวในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นรูปแบบการปกครองโดยเน้นอำนาจตนเป็นใหญ่ในการปกครองรัฐเพียงผู้เดียว ไม่ใช่ใช้อำนาจที่มีไปทำร้ายบุคคลอื่นให้ได้รับความเดือดร้อน เพื่อปกครองแคว้นแคว้นโดยมีเป้าหมายว่าให้ประชาชนมีความสุขสงบเรียบร้อยและความมั่นคงปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายมิให้มาทำร้าย ผู้นำตามแนวคิดนี้จะต้องนำธรรมมาปฏิรูปการเมืองการปกครองขึ้นใหม่และถ้อยมั่นในหลักทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร เป็นต้น ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมของผู้ปกครองบ้านเมืองที่ดีตามแนวคิดของพุทธปรัชญาเถรวาท

ในส่วนของรูปแบบของการเมืองปัจจุบันในมุมมองของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นพบว่า รูปแบบแนวคิดทางการเมืองปัจจุบันนี้จะมีรูปแบบที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบการเมืองที่มีมาตั้งแต่สมัยกรีกตามที่เพลโต (Plato) นักปรัชญาเมธีชาวกรีก ได้แบ่งการปกครองออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ ประเภทแรก เป็นการปกครองที่มอบอำนาจอธิปไตยให้อยู่กับคนเพียงคนเดียวเท่านั้น ในมุมมองของพุทธปรัชญาเถรวาทแล้วมีส่วนคล้ายกับรูปแบบการปกครองในอินเดียในช่วงพุทธกาลที่มีกษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจในการปกครองและจะมีปโรหิต เสนาบดี เสนาเป็นผู้มีอำนาจรองๆ ลงมา ซึ่งรูปแบบการปกครองลักษณะนี้จะเรียกว่า ราชาธิปไตย โดยอำนาจการปกครองรัฐโดยบุคคลเพียงคนเดียวจะมีอำนาจสูงสุดเป็นผู้ทำหน้าที่ปกครองสูงสุดเรียกว่า กษัตริย์ หรือพระราชฯ ส่วนประการที่สอง เป็นการปกครองโดยคณะบุคคล เป็นการปกครองของคณะบุคคลชั้นสูงซึ่งเป็นพวกอภิสิทธิ์ชน บรรดาประชาชนจะให้การยอมรับโดยถือว่าผู้ปกครองเป็นชนชั้นที่มีการศึกษามีประสบการณ์ทางการเมือง และมีฐานันดรที่สูงกว่า มีลักษณะเป็นแบบเผด็จการ ในมุมมองของพุทธปรัชญาเถรวาทรูปแบบการปกครองลักษณะนี้จะมีส่วนคล้ายกับรูปแบบการปกครองแบบสามัคคีธรรม เป็นการปกครองแบบไม่มีกษัตริย์เป็นประมุขแต่มีบุคคลที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้นำแห่งรัฐมีบริหารงานโดยการปรึกษาหารือกับสภามหาชนในการปกครองก็จะประชุมพิจารณา เพื่อการออกกฎหมาย การตัดสินใจในกิจการเกี่ยวข้องกับรัฐในสภาจะยึดเสียงส่วนมากในการพิจารณาคดี

ความหรือการบริหารบ้านเมืองรัฐในยุคนั้น สำหรับการใช้อำนาจนั้นเมื่อพิจารณาอย่างละเอียดแล้วจะมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับโลกาธิปไตย และประการสุดท้าย เป็นการปกครองที่จะมีลักษณะที่ขึ้นชั้นกลางเป็นผู้ปกครองมีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งเพลโตมองว่า เป็นการปกครองที่ดีที่สุดถือว่าเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยสายกลาง ในมุมมองของพุทธปรัชญาเถรวาทรูปแบบการปกครองลักษณะนี้จะมีส่วนที่เข้ากันได้กับธรรมาธิปไตยเป็นการปกครองที่มีธรรมเป็นใหญ่ใช้อำนาจสูงสุดนั้นขึ้นอยู่กับธรรมะที่เป็นความถูกต้องโดยไม่คำนึงว่าจะเป็นความเห็นของคนส่วนใหญ่หรือคนส่วนน้อยหรือแม้จะเป็นความเห็นของบุคคลคนเดียว

ในทัศนะของผู้เขียนแล้วนั้นแนวคิดทางการเมืองในมุมมองของพุทธปรัชญาเถรวาทยังมีประเด็นที่สำคัญดังนี้

ประเด็นแรก แนวคิดทางการเมืองปัจจุบันในมุมมองของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่า หากนำแนวคิดทางการเมืองในพุทธปรัชญาเถรวาทมาใช้กับการเมืองในปัจจุบัน เป็นการยากมากซึ่งจำเป็นจะต้องมีองค์ประกอบหลายด้าน เช่น ความรู้ ความเข้าใจของประชาชนทั้งหมด ในหลักการของพุทธปรัชญาเถรวาท ผู้นำที่ดี ผู้ถูกปกครองที่ดี ต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้น หากเข้าใจแล้วจะเป็นตัวกำหนดการอยู่ดีมีสุขของประชาชนในชาติ แนวคิดทางการเมืองปัจจุบันเป็นเพียงแค่แนวคิดที่ดีแต่ไม่นำมาปฏิบัติ ซึ่งอาจจะเกิดจากกิเลสตัณหาของคนบางส่วนในประเทศทำให้เกิดปัญหาขึ้น ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะว่า ปัญหาของการเมืองปัจจุบัน ควรเน้นความรู้ ความเข้าใจ รู้เหตุ รู้ปัจจัย ซึ่งจะนำมาสู่การแก้ปัญหาที่ถูกต้อง โดยการอบรมสั่งสอนทางด้านจริยธรรม เหตุใดควร เหตุใดไม่ควร ตั้งแต่เยาวชน ครอบครัว สังคม ซึ่งผู้นำการปกครองต้องปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดีแก่สังคม

ประเด็นที่สอง รูปแบบแนวคิดทางการเมืองปัจจุบันในมุมมองของพุทธปรัชญาเถรวาท ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่า แม้ว่าแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบันจะมีลักษณะที่ไม่แตกต่างจากที่เคยมีในอดีตมากนัก แต่บริบทสังคมนั้นมีความแตกต่างจากเดิมแน่นอน ซึ่งผู้วิจัยมองว่าความแตกต่างทางบริบททางสังคมนี้จะเป็นตัวแปรที่สำคัญทำให้แนวคิดทางการเมืองจะต้องปรับให้เข้ากับบริบทสังคม รูปแบบอาจจะมีการเพิ่มเติมที่สิ่งที่จะต้องเพิ่มเติม คือ การศึกษาสภาพบริบทของสังคมนั้นๆ เพื่อที่จะได้นำเอาแนวคิดการเมืองดังกล่าวนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมดังกล่าว ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะว่า รูปแบบทางการเมืองนั้นจะดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับผู้ที่มีอำนาจในสังคมนั้นนำไปใช้ และควรปรับให้เข้ากับบริบทสังคมนั้น เพราะพื้นฐานทางวัฒนธรรมของของแต่ละสังคมนั้นจะไม่เหมือนกัน สิ่งนี้ก็คือว่าเป็นตัวแปรที่สำคัญประการหนึ่งที่สามารถนำมาเป็นใช้ติกรอบเพื่อนำรูปแบบทางการเมืองไปปรับใช้เพื่อตอบโจทย์ของสังคมนั้นๆ ได้เช่นกัน

5. สรุป

แม้รูปแบบแนวคิดทางการเมืองปัจจุบันนั้นจะมีรูปแบบที่เน้นหลักเสรีภาพซึ่งเป็นการยอมรับความสามารถของบุคคลในการที่จะทำสิ่งที่ปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เสรีภาพจึงเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความสมหวังและความสุขให้กับบุคคล ด้วยเหตุดังกล่าว นักคิดบางคน จึงต้องการไม่ให้มีการจำกัดเสรีภาพของบุคคลไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดๆ ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม นักคิดบางคนก็ยังเห็นความจำเป็นของสังคมที่ต้องจำกัดเสรีภาพของบุคคล จึงได้เสนอหลักการต่างๆ ดังนี้ ในเมื่อมนุษย์มีความเสมอภาคกัน ไม่ตกอยู่ภายใต้การกดขี่ กีดกันด้วยเหตุต่างๆ ตนก็มีอิสระเสรีภาพที่จะทำอะไรได้ตามที่ตนพอใจ โดยไม่ละเมิดกฎหมายและไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นการที่จะให้ได้มาซึ่งสิทธิเสรีภาพก็ต้องต่อสู้เพื่อเรียกร้องช่วงชิงมาจากผู้ปกครองเผด็จการบ้าง เพื่อมาเป็นประชาธิปไตยบ้าง เป็นต้น ในหลักการข้อนี้จะเป็นการให้ความสำคัญกับเสรีภาพของประชาชน ซึ่งเสรีภาพเหล่านี้จะต้องมีการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจน

เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่ความเสมอภาคของประชาชน ซึ่งในคำสอนของพุทธปรัชญาเถรวาทก็มีกล่าวถึงการให้เสรีภาพแก่บุคคลทั้งในด้านความคิดและการกระทำ โดยถือว่ามนุษย์เป็นผู้กำเนิดชีวิตของตนเอง ไม่ได้เกิดจากการมีผู้สร้างหรือเทพเจ้าที่มีอำนาจเหนือมนุษย์คอยดลบันดาล หลักพุทธปรัชญาเถรวาท สอนให้มนุษย์มีเสรีภาพและให้รู้จักใช้เสรีภาพในทางพอเหมาะพอดี ไม่ใช่จนเกินขอบเขตหรือสุดโต่งเกินไป จนไปกระทบเสรีภาพของบุคคลอื่น หากบุคคลต่างใช้เสรีภาพจนไม่มีขอบเขตจำกัด ในที่สุดรัฐหรือสังคมนั้นก็จะมีเสรีภาพหลงเหลืออยู่เลย พุทธปรัชญาเถรวาท ให้เสรีภาพในการกระทำโดยสอนให้ทุกคนรับผิดชอบการกระทำของตนเองว่า ใครกระทำไว้อย่างไรก็ต้องได้รับผลของการกระทำอย่างนั้น “ผู้ทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว” (ส.ส. 15/903/274)

นอกจากเสรีภาพในการกระทำแล้ว พระพุทธศาสนายังให้เสรีภาพในการคิด ไม่บังคับให้บุคคลมานับถือ โดยปราศจากความเต็มใจหรือปราศจากความเข้าใจ โดยถือว่าปัญญาต้องมาควบคู่กับศรัทธา การมีศรัทธาต้องมีปัญญากำกับด้วย ในการปฏิบัติตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาก็เช่นเดียวกัน พระพุทธองค์ได้ทรงบังคับให้ใครปฏิบัติตาม เพียงแต่ทรงบอกแนวทางให้เท่านั้นใครมีศรัทธาในการปฏิบัติตามได้ในระดับไหนก็ขึ้นอยู่กับสติปัญญาของแต่ละบุคคล พระพุทธองค์ไม่ได้บังคับและยังสอนให้ใช้เสรีภาพทางความคิด ในการที่จะตัดสินใจเชื่อในคำสอนหรือลัทธิใดๆ ดังปรากฏคำสอนของพระองค์ในกาลามสูตรหรือเกสปุตตสูตรว่า “ดูก่อนกาลามชนทั้งหลาย ก็ควรแล้วที่ท่านทั้งหลายจะเคลือบแคลงสงสัย มาเกิดท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลายอย่าได้ยึดถือตามถ้อยคำ ที่ได้ยินได้ฟังมา อย่าได้ยึดถือตามถ้อยคำสืบๆ กันมา อย่าได้ถือโดยตื่นข่าวว่าได้ยินอย่างนี้ อย่าได้ยึดถือโดยอ้างตำรา อย่าได้ยึดถือเดาเอาเอง อย่าได้ยึดถือโดยคาดคะเน อย่าได้ยึดถือโดยตรึกตามอาการ อย่าได้ยึดถือโดยชอบใจว่าต้องกับทฤษฎีของตัวเอง อย่าได้ยึดถือโดยเชื่อว่าผู้พูดสมควรจะเชื่อถือได้ อย่าได้ยึดถือโดยความนับถือว่าสมณะนี้เป็นครูของเรา เมื่อใดท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้รู้ดีเตยน ธรรมเหล่านี้ใครสมทานให้บริสุทธิ์แล้วเป็นไปเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ เพื่อทุกข์ เมื่อนั้นท่านทั้งหลายควรละธรรมเหล่านั้นเสีย” (อง.ติก. 20/505/179-18)

6. บรรณานุกรม

- กมล สมวิเชียร. (2525). *รัฐศาสตร์เบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- กรุณา-เรืองอุไร กุศลาสัย. (2539). *อินเดียสมัยพุทธกาล*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ภาพ.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2550). *ปรัชญาศาสนาประยุกต์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดวงแก้ว.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2523). *การเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- เชาวน์วงศ์ เสนพงษ์. (2547). *การเมืองการปกครองไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เดือน คำดี. (2534). *พุทธปรัชญา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- เดโช สนวนานนท์. (2545). *พจนานุกรมศัพท์การเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หน้าต่างโลกกว้าง.
- บุญมี แทนแก้ว, ผศ. (2548). *พระพุทธศาสนาในเอเชีย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2540). *ทรรศนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหากฤตวิทย์ อธิภูจโน (สนธิสุข). (2548). *ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดประชาธิปไตยในพุทธปรัชญาเถรวาทกับแนวคิดประชาธิปไตยในสังคมปัจจุบัน*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2536). *พจนานุกรมพุทธศาสนา ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2531). *การเมืองคือธรรมะ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วัชรินทร์การพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิรัช ธีรพันธ์เมธี. (ม.ป.ป.). *พุทธปรัชญาการปกครอง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ดวงแก้ว.
- วัชร ทรงแปด, รศ.ดร. (2547). *ความคิดทางการเมืองในพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สิทธิพันธุ์ พุทธนุ. (2526). *ทฤษฎีพัฒนาการเมือง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2526.
- สุขุม นวลสกุล. (2524). *การเมืองการปกครองไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุนัย เศรษฐบุญสร้าง. (2533). *อุดมการณ์ทางการเมืองในพระพุทธศาสนากรณีแนวคิดของสำนักสันติอโศก*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรพล สุยะพรหม. (2552). *การเมืองกับการปกครองของไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมบัติ จันทะวงษ์. (2525). *การเมือง: แนวคิดและการพัฒนา*. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เสมาธรรม.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2527). *พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.
- Adler, M.J. (1985). *Aristotle for Everybody: Difficult thought Made Easy*. Bantam Books, Toronto.

บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง “พุทธศาสนากับความตาย” เขียนโดย อภิญวัณน์ โพธิ์सान

ศรุตานนท์ ชอบประดิษฐ์

Sarutanon Chobpradit

นักวิชาการอิสระ

Independent Academician

E-mail: raisangnita@gmail.com

1. บทนำ

การนำบทความนี้มาวิจารณ์ สืบเนื่องด้วยผู้วิจารณ์เห็นคุณค่าบทสวดพระอภิธรรมในงานศพที่กล่าวว่า “ไปไม่กลับ หลับไม่ตื่น ฟันไม่มี หนีไม่พ้น” ของการตายในพุทธศาสนา เพราะถือว่าเป็นสัจธรรมหรือความเป็นจริงสูงสุดของมนุษย์ทุกคนต้องเจออย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งในทางหลักคำสอนของพุทธศาสนานั้น การตายมีความสัมพันธ์จากเหตุปัจจัยหลายอย่าง ทั้งนี้ความเชื่อในเรื่องการตายก็มีหลากหลายมุมมองขึ้นอยู่กับความเชื่อส่วนบุคคลและเพื่อคลายข้อสงสัยที่ว่า “ตายแล้วไปไหน” ดังนั้น ผู้วิจารณ์จึงนำหนังสือพุทธศาสนากับความตายมาทำการศึกษาริบทต่างๆของการตายรวมถึงวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ด้วยมุมมองในทัศนะคติของนักปราชญ์ทางพุทธศาสนาที่มีความเห็นแตกต่างกันออกไป และสุดท้ายพุทธศาสนาได้สอนอะไรในเรื่องการตายต่อไป

หนังสือเรื่องพุทธศาสนากับความตาย เป็นหนังสือทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นผลงานด้านตำราทางพุทธศาสนา ลำดับที่ 10 ของ ผศ.ดร.อภิญวัณน์ โพธิ์सान อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายถึงความตายในพุทธศาสนา หนังสือมีขนาด 182 หน้า โดยแบ่งเนื้อหาเป็นบท จำนวน 6 บท (ไม่รวมบทนำและสรุป) ดังนี้

1) **บทที่ 1 ว่าด้วยความตาย** ประกอบด้วยส่วนของเนื้อหา (1) คำสือหมายถึง ความตายคำเรียกและเข้าใจ (2) ความหมายของ “ความตาย” (3) ความตายกับการตายแตกต่างกันโดยนัยยะ (4) ความตายตามแนวสัจจวิภังคสูตรและมหาเวทิลลสูตร

2) **บทที่ 2 ทำที่ของพุทธศาสนาต่อความตาย** ประกอบด้วยส่วนของเนื้อหา (1) ความตายถูกมองว่าเป็นทุกข์และเป็นอนัตตา (2) ความตายถูกมองว่าเป็นของยั่งยืนเที่ยงแท้แน่นอน แต่ชีวิตของมนุษย์ไม่ยั่งยืนเที่ยงแท้แน่นอน (3) ความตายถูกมองว่าเป็นเรื่องที่ไม่อาจหลบเลี่ยงและหลีกเลี่ยงหนีได้ (4) ความตายถูกมองว่าเป็นเรื่องธรรมดา (5) ความตายถูกมองว่ามีใช้ที่สิ้นสุดของชีวิต

3) **บทที่ 3 ประเภทและสาเหตุของความตาย** ประกอบด้วยส่วนของเนื้อหา (1) ความตายของชีวิตทางร่างกาย (2) สาเหตุแห่งความตายของมนุษย์และสัตว์ (3) สาเหตุของความตาย (จุด) ของเทวดา (4) ความตายทางจิต (5) ตายก่อนตาย ด้วยการพิจารณาชีวิตว่าแสนสั้นตามแนวอรกสูตร

4) **บทที่ 4 สาเหตุและความจำเป็นของการทำพิธีศพ** ประกอบด้วยส่วนของเนื้อหา (1) สาเหตุเพราะความเชื่อทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับการตายและการทำทักษิณานุประทาน (2) สาเหตุเพราะต้องการอยู่เป็นเพื่อนศพและการแสดงออกซึ่งความกตัญญูรู้คุณต่อผู้ตาย (3) สาเหตุเพราะความรู้สึกรักผูกพันที่มีต่อผู้ตาย (4) สาเหตุเพราะต้องการบอกความเป็นญาติ ประกาศความดีและเป็นบทเรียนสอนคนเป็น

5) **บทที่ 5 ประเพณีที่ทำก่อนตายและหลังตายในสมัยโบราณ** ประกอบด้วยส่วนของเนื้อหา (1) พิธีกรรมที่ทำตอนบุคคลใกล้จะตาย (2) พิธีกรรมที่ทำหลังจากบุคคลตายแล้ว

6) **บทที่ 6 ประเพณีพิธีทำศพในสมัยปัจจุบัน** ประกอบด้วยส่วนของเนื้อหา (1) พิธีสำหรับผู้ตายตามปกติ (2) พิธีศพสำหรับผู้ตายโหง (ตายไม่ปกติ)

2. โครงสร้างเนื้อหาและวิจารณ์

ผู้วิจารณ์มีความคิดเห็นต่อหนังสือพุทธศาสนากับความตาย ในประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้

1) การนำเสนอเนื้อหาตามวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของเรื่องหนังสือพุทธศาสนากับความตายนั้น ผู้เขียนต้องการสื่อความหมายของความตายในรูปแบบต่าง ๆ โดยผู้เขียนได้กล่าวอ้างถึงความตายและการตายที่มีความเชื่อมโยงในพุทธศาสนา และได้อธิบายถึงประเด็นขั้นตอนการทำศพในกรอบวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แตกต่างกันออกไป โดยเรียงลำดับความสำคัญจากการอธิบายความหมาย ความตายในมุมมองของพุทธศาสนา สาเหตุและประเภทของความตาย รวมถึงความจำเป็นที่ต้องจัดทำศพโดยยึดตามหลักประเพณีที่ปฏิบัติต่อผู้ที่ใกล้ตายและผู้ตายแล้วและการทำศพในปัจจุบัน จากเนื้อหาสาระในแต่ละบท

ผู้วิจารณ์เห็นว่า ควรมีการกล่าวถึงความตายแบบหลักสากลที่ทุกศาสนายอมรับในประเด็นเดียวกัน เพื่อจะได้นำมาวิเคราะห์ความตายในพุทธศาสนาได้ชัดเจนกว่านี้ เพราะความตายแบบสากลมีความหมายไม่เหมือนกับความตายในพุทธศาสนาในประเด็นที่ผู้วิจารณ์ได้รวบรวมข้อมูลไว้ คือ 1) ความตายแบบสากล หมายถึง สภาพร่างกายของมนุษย์ที่ไร้อารมณ์ ความรู้สึก การเคลื่อนไหวต่างๆในระบบของร่างกาย 2) ความตายแบบวิทยาศาสตร์ หมายถึง ระบบการทำงานภายในตัวมนุษย์หยุดการทำงานทุกๆส่วน เปรียบเสมือนหุ่นตั้งโชว์ ไม่มีปฏิกิริยาใดๆเกิดขึ้น

2) การตั้งชื่อหนังสือและรูปแบบการนำเสนอ

การตั้งชื่อหนังสือของผู้เขียน ต้องการดึงดูดความสนใจในให้นักอ่านเข้ามาศึกษาและพิจารณาในเรื่องความตายในมุมมองพุทธศาสนานั้น ผู้วิจารณ์เห็นว่า ควรเปลี่ยนชื่อหนังสือโดยการปรับคำหรือ Wording ที่สื่อถึงพุทธศาสนา ความตาย และพิธีกรรมการทำศพ จึงขอเสนอว่า “ความตายและการปลงศพในมิติทางพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์”

อย่างไรก็ตามหนังสือพุทธศาสนากับความตาย ผู้เขียนสามารถอธิบายความตายและการตายไว้อย่างชัดเจน เพราะคำทั้ง 2 คำนี้ เป็นคำใกล้เคียงกันแต่มีความหมายที่แตกต่างกันในหน้า 15

จากข้อความข้างต้นที่ผู้วิจารณ์ได้เสนอให้เปลี่ยนชื่อหนังสือและเพิ่มเติมความหมายของความตายแบบสากลและแบบวิทยาศาสตร์นั้น ถือว่าเป็นการเสนอความคิดเห็นในมุมมองของผู้วิจารณ์เท่านั้น

3) โครงสร้างและรูปแบบการนำเสนอ

ผู้เขียนได้จัดทำโครงสร้างเนื้อหาตามรูปแบบของหนังสือเป็นบทๆและในแต่ละบทก็มีการอธิบายและวิเคราะห์ในประเด็นที่ตรงกับข้อบท อาจจะเป็นสไตล์ของผู้เขียนในการเดินเรื่องเป็นเรื่องๆ ไปเพื่อป้องกันการไม่ให้อ่านเกิดความสับสนในประเด็นที่ผู้เขียนกำลังเล่า แต่ในการเล่าเรื่องของผู้เขียนก็สอดคล้องกับสิ่งที่ผู้วิจารณ์สังเกตเห็นในหนังสือเล่มนี้ ซึ่งผู้วิจารณ์ขอเสนอช่องว่างที่ขาดหายไปในแต่ละบทดังต่อไปนี้

บทที่ 1 ว่าด้วยความตาย

บทนี้ผู้เขียนอธิบายความหมายของความตายในลักษณะต่างๆและอธิบายถึงการตายไว้ด้วยทั้งนี้ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างของนักวิชาการทางศาสนาและปรัชญามาช่วยสนับสนุนในการอธิบายความแต่ก็ยังขาดประเด็นในเรื่องความตายแบบสากลและความตายแบบวิทยาศาสตร์ที่ผู้วิจารณ์ได้เสนอในข้างต้นแล้ว

บทที่ 2 ทำที่ของพุทธศาสนาต่อความตาย

บทนี้ผู้เขียนอธิบายถึงความตายในมุมมองพุทธศาสนา โดยกล่าวถึง ความสงสัยในสิ่งที่พระองค์ประสพจึงนำไปสู่กระบวนการค้นหาธรรมชาตินมนุษย์ จะเห็นได้ว่าสมัยที่เป็นเจ้าชายสิทธัตถะ แม้ยังทรงเป็น

เจ้าชายก็เริ่มมีท่าทีสงสัยในชีวิต เนื่องจากมีสิ่งที่ปรากฏกับพระองค์ ซึ่งเจ้าชายมักตั้งคำถามกับสิ่งที่พบเห็น ว่าทำไมชีวิตมันเต็มไปด้วยปัญหา สิ่งนั้นคืออะไร ทำไมมนุษย์จึงตกอยู่ภายใต้กฎของธรรมชาติ คือ ความแก่ ความเจ็บ และความตาย ต่อมาผู้เขียนได้กล่าวถึงการจำแนกชั้น 5 นั้น สามารถทำได้หลายแบบแต่ที่นิยมแบ่งในพระสูตรคือ โดยวิธีแบ่งแบบ ชั้น 5 (The Five Aggregates) พุทธธรรมแยกแยะชีวิตพร้อมทั้งองค์ประกอบทั้งหมด ที่บัญญัติเรียกว่า “สัตว์” “บุคคล” ออกเป็นส่วนประกอบต่างๆ 5 ประเภท หรือ 5 หมวด เรียกทางธรรมว่าเบญจขันธ์ คือ

1) รูป (Corporeality) ได้แก่ ส่วนประกอบฝ่ายรูปธรรมทั้งหมด ร่างกายและพฤติกรรมทั้งหมดของร่างกาย หรือ สสารและพลังงานฝ่ายวัตถุพร้อมทั้งคุณสมบัติ และพฤติกรรมต่างๆ ของสสารพลังงานเหล่านั้น

2) เวทนา (Feeling หรือ Sensation) ได้แก่ ความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือเฉยๆ ซึ่งเกิดจากผัสสะทางประสาททั้ง 5 และทางใจ

3) สัญญา (Perception) ได้แก่ ความกำหนดได้ หรือหมายรู้ คือกำหนดรู้อาการเครื่องหมายลักษณะต่างๆ อันเป็นเหตุให้จำอารมณ์ (Object) นั้นๆ ได้

4) สังขาร (Mental Formation หรือ Volitional Activities) ได้แก่ องค์ประกอบหรือคุณสมบัติต่างๆ ของจิต ที่ปรุงแต่งจิตให้ดีหรือชั่วหรือเป็นกลาง ๆ โดยมีเจตนาเป็นตัวนำ พุดง่ายๆ ว่า ความนึกคิดชั่วต่างๆ เช่น ศรัทธา สติ หิริ โอตตัปปะ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ปัญญา โมหะ โทสะ โลภะ มานะ ทิฏฐิ อิสสา มัจฉริยะ เป็นต้น

5) วิญญาณ (Consciousness) ได้แก่ ความรู้แจ้งอารมณ์ทางประสาททั้ง 5 และทางใจ คือ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส การรู้สัมผัสทางกาย และการรู้อารมณ์ทางใจ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2553 : 20-22)

จะเห็นได้ว่าการเล่าเรื่องมนุษย์ การมีชีวิตของมนุษย์ และการพิจารณาร่างกายของมนุษย์เปรียบเสมือนชั้น 5 ซึ่งผู้วิจารณ์ขอเสนอว่า ควรเพิ่มเติมเนื้อหาสาระในส่วนของการมีชีวิตของมนุษย์ โดยการเกริ่นนำถึงมนุษย์มีการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏแล้วนำเอาหลักการเกิดของมนุษย์ในเชิงวิทยาศาสตร์ รวมถึงงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์เพื่อยืนยันการมีชีวิตของมนุษย์

บทที่ 3 ประเภทและสาเหตุของความตาย

บทนี้ผู้เขียนอธิบายถึง 1) สิ้นอายุ คือ กำหนดเขตอายุกรรมของสัตว์ที่จะให้ดำรงอยู่อาจเท่ากับหรือมากกว่าอายุประจำภูมินั้น แม้เมื่อถึงเขตกำหนดตามอายุภูมิ สัตว์นั้นก็ตายนตามอายุภูมิ 2) สิ้นกรรม คือ อายุกรรมของสัตว์อาจน้อยหรือมากกว่า อายุกับ (ภูมิ) เล็กน้อย แล้วสัตว์นั้นจึงตายไปตามอายุของกรรม 3) สิ้นทั้งสอง คือ อายุกรรมของสัตว์กับอายุกับ (ภูมิ) เท่ากับพอดี สัตว์นั้นจึงตาย 4) กรรมตัดรอน คือ อายุกรรมของสัตว์และอายุกับยังไม่สิ้นไป แต่สัตว์ตายไปก่อนเพราะกรรมอื่นมาตัดรอนเหตุแห่งผู้เขียนให้เหตุผลว่า ความตายทั้ง 4 อย่างนี้ ถ้าตายโดยอายุขยะมรณะ ก็มีขยะมรณะ อุภยักขยะมรณะ ทั้ง 3 อย่างนี้ เรียกว่า “กาลมรณะ” คือ เป็นการตายชนิดที่ถึงเวลาแล้ว ส่วนผู้ที่ตายโดยอุปัจเฉทมรณะ เรียกว่า “อากาลมรณะ” คือ เป็นการตายที่ยังไม่ถึงเวลา เพราะความตายทั้ง 4 ประการย่อมมิได้ทั้งปวงชน แต่สำหรับพระอริยบุคคลประเภทและพระปัจเจกพุทธเจ้า ส่วนพระสัมมาสัมพุทธเจ้าย่อมได้แก่ความตายทั้ง 3 ประเภทต้น เว้น อุปัจเฉทมรณะ เพราะใคร ๆ ไม่อาจจะประทุษร้ายพระองค์ให้ถึงปรินิพพานได้ ผู้วิจารณ์เห็นว่า ยังขาดในเรื่องการตายในทางการแพทย์ และการตายแบบระบบเซลล์ในร่างกายของมนุษย์ จุดนี้คือช่องว่าง จึงทำให้ผู้อ่านไม่เห็นความแตกต่างในประเด็นนี้เลย

บทที่ 4 สาเหตุและความจำเป็นของการทำพิธีศพ

บทนี้ผู้เขียนอธิบายความจำเป็นเมื่อผู้ล่วงลับนั้นเสียชีวิตลงแล้ว ญาติหรือผู้ใกล้ชิดสามารถปฏิบัติตามวิธีการและขั้นตอนในการจัดพิธีงานศพไทย ดังต่อไปนี้คือ...ลำดับแรกก่อนที่จะจัดพิธีงานศพไทยก็คือ “การแจ้งตาย” นั่นเอง การนำศพไปวัด “การนำศพไปวัด” ถ้าผู้เสียชีวิตนั้นเสียชีวิตที่โรงพยาบาล ก็สามารถแจ้งความประสงค์กับเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล เพื่อขอให้จัดรถส่งศพให้ จากนั้นให้นิมิตพระสงฆ์ 1 รูปมาชักศพที่จะเคลื่อนไปสู่วัดที่นำศพไปตั้งบำเพ็ญกุศลค่ะ ทั้งนี้ก่อนที่จะนำศพไปวัด ควรจัดเตรียมเสื้อผ้าจากโรงพยาบาลหรือทางบ้านให้เรียบร้อยก่อน พร้อมกับจัดเตรียมผ้าแพรสำหรับคลุมศพและรูปภาพที่จะตั้งหน้าศพ แต่ถ้าผู้เสียชีวิตนั้นเป็นผู้ที่อยู่ในเกณฑ์สมควรได้รับพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ ให้แจ้งไปยังต้นสังกัดของผู้นั้นแล้วเดินเรื่องไปยังกองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง เพื่อขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพและเครื่องประกอบเกียรติยศและการ “การอาบน้ำศพ” หรือที่เรียกว่า “พิธีรดน้ำศพ” โดยครอบครัวหรือญาติจะทำการอาบน้ำหรือชำระร่างกายศพให้สะอาด เพราะเชื่อกันว่าผู้เสียชีวิตจะได้จากไปสู่โลกอันอย่างบริสุทธิ์ จะเห็นได้ว่าผู้เขียนถึงความจำเป็นที่ชัดเจน เพราะหาบมองในมุมของญาติผู้เสียชีวิต ผู้เขียนได้อธิบายความข้างต้นนี้ดูถูกต้อง แต่หากถ้าในความจำเป็นจริงแล้วนั้น ควรปล่อยให้ไปเป็นไปตามศพที่ตายแล้วได้เข้าสู่ธรรมชาติดังกล่าวที่พระพุทธรเจ้าได้สอนให้พระสาวกพึงพิจารณาซากศพเพื่อให้เกิดสังขารในชีวิตร่างกายนั้นผู้เขียนควรเพิ่มเติมในประเด็นการพิจารณาซากศพไว้ด้วย และทำให้ผู้อ่านมองว่าประเพณีการทำศพ ควรจัดพิธีแบบเรียบง่ายไม่ต้องหรูหรา

บทที่ 5 ประเพณีที่ทำก่อนตายและหลังตายในสมัยโบราณ

บทนี้ผู้เขียนอธิบายถึงขนบธรรมเนียมที่ญาติของผู้ที่เสียชีวิตมาทำการขอขมาก่อนที่จะเสียชีวิตจะหมดลมหายใจ เพราะมีความเชื่อเฉพาะกลุ่มคน เชื่อว่าหากเราได้มาขอขมาผู้ที่ใกล้เสียชีวิต ต่อไปในภพชาติหน้าจะได้ไม่มีอะไรติดค้างกัน และหลังจากร่างกายนี้กลายเป็นศพ ญาติก็จะจัดเตรียมงานศพอย่างสมฐานะของผู้ตายโดยจัดให้มีพิธีกรรมทางศาสนาต่อไป ซึ่งผู้วิจารณ์เห็นว่า ควรเพิ่มในส่วนของประเด็นทางการแพทย์เพื่อยืนยันว่า การขอขมาผู้ที่กำลังจะตาย มันเป็นเพียงความเชื่อเฉพาะกลุ่มคน ไม่ใช่สิ่งที่ต้องปฏิบัติตามทุกคน เพราะก่อนที่จะผู้ตายจะหมดลมหายใจนั้น การแพทย์จะทำการช่วยเหลือเพื่อยื้อชีวิต หากกระทำไม่สำเร็จก็จะปล่อยให้หมดลมหายใจไปอย่างช้าๆ จากนั้นทำการรักษาศพโดยการฉีดฟอร์มาลิน เพื่อให้ศพไม่มีการเน่าเปื่อยในระหว่างการจัดพิธีกรรมทางศาสนา

บทที่ 6 ประเพณีพิธีทำศพในสมัยปัจจุบัน

บทนี้ผู้เขียนอธิบายถึงประเพณีพิธีทำศพในปัจจุบันที่มีการพัฒนาขั้นตอนตั้งแต่มีการใช้โลงเย็นเพื่อรักษาศพแทนการฉีดฟอร์มาลิน และอธิบายการจัดงานศพให้คนที่ตายแบบปกติและแบบตายไม่ปกติ กล่าวคือ ศพที่ตายด้วยโรคภัยไข้เจ็บหรือเกิดจากภาวะทางกายภาพทำให้ตาย เรียกว่า ตายปกติ แต่ถ้าหากศพนั้นตายด้วยอุบัติเหตุ เรียกว่า ตายโหง เป็นการตายไม่ปกติ ซึ่งบรรดาญาติก็จะจัดงานศพตามลักษณะการตายของศพ ซึ่งการตายแบบปกติ ญาติก็จะจัดพิธีกรรมทางศาสนาแบบปกติและเผาศพแล้วนำซากกระดูกไปลอยอังคารส่วนหนึ่งเก็บไว้ที่เจดีย์อนุสรณ์ให้กับศพนั้น ต่อมาการจัดพิธีทำศพของคนตายผิดปกติ หลังจากตั้งสวดอภิธรรมครบ 7 วัน แล้วญาติก็จะนำศพไปฝังลงดินในป่าช้า เพื่อรอเวลาครบกำหนดที่ญาติผู้ตายกำหนดไว้ ทั้งนี้จะมีการกำหนดตั้งแต่ 3-10 ปี พอครบเวลากำหนดจะขุดซากศพที่เหลือแต่โครงกระดูกมาทำพิธีฌาปนกิจต่อไป ซึ่งผู้วิจารณ์เห็นว่า ควรมีการศึกษาความเชื่อของแต่ท้องถิ่นเพื่อหาสาเหตุในประเด็นการจัดพิธีการทำศพทั้ง 2 แบบ แล้วนำมาวิเคราะห์แนวคิดประจำท้องถิ่น ซึ่งอาจจะแบ่งเป็น 4 ภาคของประเทศไทย

4) การนำเสนอเนื้อหาที่ไม่สอดคล้องกัน

การนำเสนอเนื้อหาที่ไม่สอดคล้องกันของหนังสือพุทธศาสนากับความตายเล่มนี้ ผู้วิจารณ์พบเนื้อหาบางส่วนไม่สอดคล้องกัน ดังต่อไปนี้

คำว่า วิญญาณ นี้นิยมใช้กันในหมายนัยหรือหลายไวพจน์ด้วยกัน กล่าวคือ มีคำว่า มโน มานัส หรือมนัส หทัย ปันพระ มนายตนะ มนินทรี วิญญาณ วิญญาณขันธและมโนวิญญาณธาตุ คำเหล่านี้มีความหมายโดยอ้อมกันมิใช่ตรงโดยสมบูรณ์ในอภิธรรมได้กล่าวถึงคำเหล่านี้ไว้ว่า

“จิต มโน มานัส หทัย ปันพระ มโน มนายตนะ มนินทรี วิญญาณ วิญญาณขันธ มโนวิญญาณธาตุ ที่เหมาะสมกัน ในสมัยนั้นคำเหล่านี้ชื่อว่าจิตที่เกิดขึ้นนั้นในสมัยนั้น” (อภิ.ส. 28/6/34)

วิญญาณเป็นองค์ธรรมที่เนื่องอยู่ในปฏิจกสมุปบาทอันเป็นธรรมแห่งการบรรลุนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณของพระพุทธเจ้า แสดงให้เห็นถึงกระบวนการทั้งสายเกิดทุกข์และสายดับทุกข์เป็นสภาวะของสิ่งทั้งหลายที่อาศัยกันและกันเกิดขึ้นตามเหตุปัจจัย ส่งผลให้ทุกสรรพสิ่งเป็นไปตามธรรมชาติ ไร้ผู้บังคับการกำหนด เป็นทางเกิดของกรรมทั้งที่เป็นกุศลและอกุศล เป็นเครื่องติดต่อกับโลกภายนอก เป็นเครื่องแสดงโลกภายนอกแก่ผู้เป็นเจ้าของ พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงความสำคัญของวิญญาณไว้ว่า “สิ่งทั้งปวงนั้น ก็คือ ตากับรูป หูกับเสียง จมูกกับกลิ่น ลิ้นกับรส กายกับโผฏฐัพพะ ใจกับธรรมารมณ์” และตรัสอีกว่า “บุคคลจะสิ้นความทุกข์เมื่อกำหนดรู้ คลายกำหนดสิ่งทั้งปวงนี้ได้ (ส.สพ. 18/23/22)

ผู้วิจารณ์เห็นว่า ความสำคัญของวิญญาณที่เรียกว่าใจ ไว้ว่า วิญญาณธาตุนี้ เป็นธาตุสำคัญที่สุด เพราะเป็นตัวการที่ทำให้ธาตุต่างๆ รวมกัน ก่อให้เกิดความรู้สึกนึกคิดมีชีวิตชีวา มีจุดหมาย มีปฏิภพต่อสิ่งแวดล้อม ธาตุทั้ง 6 นี้ต้องอาศัยกันและกัน เพราะลำพังธาตุนี้ ไม่มีรูปร่างไม่อาจแสดงอะไรให้ปรากฏได้ จำต้องอาศัยธาตุทั้ง 5 จึงจะเกิดเป็นรูปร่างขึ้นมา เช่น เกิดเป็นคนเป็นต้น กล่าวได้ว่าชีวิตประกอบด้วยร่างกายและจิตใจต่างอิงอาศัยกันและกัน

วิญญาณหรือจิตใจนี้ถึงแม้จะรู้ได้เพราะอาศัยร่างกาย แต่วิญญาณก็ไม่ใช่อวัยวะ เปรียบเหมือนไฟฟ้าอาศัยสายไฟฟ้าแต่ก็ไม่ใช่อวัยวะ หรือ กลิ่นหอมมีในดอกไม้แต่ก็มีโชดกไม้นั่นเอง ในกระบวนการรับรู้ที่วิญญาณก็ต้องอาศัยอายตนะทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ จึงจะรู้ได้ เช่น อาศัยตาจึงจะรู้รูปอาศัยหูจึงจะรู้เสียง เป็นต้น อายตนะที่ 6 หรือวิญญาณนี้สำคัญมากเพราะนอกจากจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการตั้งครมเมื่อได้สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมแล้ว ยังเป็นปัจจัยสำคัญหลังจากเกิดแล้วอีก กล่าวคือเมื่อคนเกิดแล้ว จิตใจหรือวิญญาณ จะมีบทบาทสำคัญที่สุด เพราะเป็นผู้รับรู้ ผู้กำหนดโชคชะตาของคน คนจะรับรู้ความรู้สึกต่าง ๆ ได้ก็เพราะวิญญาณ จะรู้เรื่องราวต่าง แก่เพราะวิญญาณ จะสุขทุกข์ก็เพราะวิญญาณ ตลอดถึงจะเป็นคนดี คนชั่ว หรือเลือกเป็นคนแบบไหนก็เพราะวิญญาณ เพราะฉะนั้นทุกสิ่งทุกอย่างจึงสำเร็จมาจากวิญญาณ (พิน ดอกบัว, 2543 : 116)) สรุปความสัมพันธ์ของอายตนะในกระบวนการรับรู้ได้ดังนี้ อายตนะ + อารมณ์ + วิญญาณ = สัมผัสเวทนา หรืออาจกล่าวได้ว่า ทางรับรู้ + สิ่งที่ถูกรู้ + วิญญาณ = การรับรู้ เกิดความรู้สึกต่ออารมณ์ เท่านั้น

5) ประเด็นโต้แย้ง การวิจารณ์ส่วนนี้ ผู้วิจารณ์นำประเด็นที่ปรากฏในหนังสือพุทธศาสนากับความตาย โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1) ประเด็นที่ผู้เขียนได้กล่าวว่า ความตาย คือ อนัตตา

ผู้วิจารณ์เห็นว่า ความว่างหรือหลักธรรมเรียกว่า อนัตตา พุทธทาสภิกขุได้กล่าวไว้ว่า ความว่างในภาษาธรรมนั้น ไม่ได้หมายถึง ความว่างเปล่าโล่งเตียนไม่มีอะไร เลยตามที่เข้าใจกันในภาษาสามัญ หากหมายถึงสภาพความจริงที่สรรพสิ่งในโลกล้วนอิงอาศัยกันเกิดอยู่และมีอยู่ ด้วยเหตุนี้แต่ละสิ่งจึงปราศจากแก่นสารในตัวเอง (Self-nature) หรือพูดอีกแบบหนึ่งคือไม่มีอัตลักษณ์แยกต่างหาก (Separate identity)

(พุทธทาสภิกขุ, 2533 : 16) ความว่าง แต่ไม่ได้หมายความว่า ไม่มีอะไรเลย “ว่างเปล่า” แต่มุ่งแสดงให้เห็นลักษณะอนัตตาที่ว่างจากตัวตนที่เป็นลักษณะของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง (พุทธทาสภิกขุ, 2519 : 48) ดังนั้น คำว่า อนัตตา หรือความว่าง ท่านพุทธทาสได้ให้ทัศนะไว้ 3 ระดับดังนี้

1. คำว่า ธาตุ เราเรียกว่าเรื่องความว่างทางวัตถุทางฟิสิกส์ “ความว่าง” หมายถึงไม่มีอะไร, ไม่มีอะไรอย่างที่เราเรียกว่า สุญญากาศ หรือ Vacuumหมายความว่าไม่มีวัตถุอะไรเลย อย่างที่หนึ่งนี้เป็นเรื่องทางวัตถุ มันหมายถึงร่างกายด้วยนี้มัน คือ ไม่มีอะไรนอกจากความว่างจากวัตถุ

2. ความว่างทางจิต ก็คือว่า จิตไม่มีความคิดอะไรเลยเหมือนกับคนสลบโสลบไม่มีความคิด นึก สันสมปฤติ อย่างนี้เป็นความว่างทางจิต

3. ความว่างของสติปัญญา เป็นความว่างทางสติปัญญาทางธรรม ซึ่งผมชอบพูดว่า ทางวิญญาณ หมายถึง ความว่างจากความคิดนึกว่าตัวกู-ของกู (พุทธทาสภิกขุ, 2518 : 226)

จะเห็นว่า อนัตตาที่เกี่ยวข้องกับความตายนั้น ควรเปรียบเทียบเรื่องความตายของจิตที่ว่างเปล่ามากกว่าจะเปรียบเทียบเรื่องความตายทางกายภาพ

5.2) ประเด็นที่ผู้เขียนได้อธิบายวิญญาณ 6 กับความตายของจิต

ผู้วิจารณ์เห็นว่า ธรรมชาติของภวังคจิตและวิญญาณ 6 นั้น กล่าวคือภวังคจิตเป็นลักษณะของจิตยังสามารถแบ่งออกได้ 4 ประการ คือ 1) เชื่อว่าจิต เพราะเป็นสภาพธรรมที่รู้แจ้งอารมณ์ 2) เชื่อว่าจิต เพราะสังสมสันดานของตนด้วยการเสพอารมณ์ 3) เชื่อว่าจิต เพราะเป็นสภาพธรรมอันประกอบด้วยกิเลสสังสมวิบากผล และ 4) จิตแม้ทุกดวงเชื่อว่าจิต เพราะเป็นธรรมชาติวิจิตร (ความแตกต่างกันของจิตนั้นไม่มีที่สิ้นสุด) ตามสมควรโดยอำนาจแห่งเจตสิกเกิดร่วมด้วยและส่วนวิญญาณ 6 เป็นลักษณะวิญญาณธาตุนี้เป็นธาตุสำคัญที่สุด เพราะเป็นตัวการที่ทำให้ธาตุต่างๆ รวมกัน ก่อให้เกิดความรู้สึกนึกคิดมีชีวิตชีวา มีจุดหมาย มีปฏิกริยาต่อสิ่งแวดล้อม ธาตุทั้ง 6 นี้ต้องอาศัยกันและกัน เพราะลำพังธาตุรู้ ไม่มีรูปร่างไม่อาจแสดงอะไรให้ปรากฏได้ จำต้องอาศัยธาตุทั้ง 5 จึงจะเกิดเป็นรูปร่างขึ้นมา เช่น เกิดเป็นคน

ดังนั้น ชีวิตประกอบด้วยร่างกายและจิตใจต่างอิงอาศัยกันและกัน วิญญาณหรือจิตใจถึงแม้จะรู้ได้เพราะอาศัยร่างกาย แต่วิญญาณก็ไม่ใช่อารมณ์ เปรียบเหมือนไฟฟ้าอาศัยสายไฟฟ้าแต่ก็ไม่ใช่อายุคนทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ จึงจะรู้ได้ กล่าวคือเมื่อคนเกิดแล้ว จิตใจหรือวิญญาณ จะมีบทบาทสำคัญที่สุด เพราะเป็นผู้รับรู้ ผู้กำหนดโชคชะตาของคน คนจะรับรู้ความรู้สึกต่างๆ ได้ก็เพราะวิญญาณ จะรู้เรื่องราวต่าง แก่เพราะวิญญาณ จะสุขทุกข์ก็เพราะวิญญาณ ตลอดถึงจะเป็นคนดี คนชั่ว หรือเลือกเป็นคนแบบไหนก็เพราะวิญญาณ เพราะฉะนั้นทุกสิ่งทุกอย่างจึงสำเร็จมาจากวิญญาณ

จะเห็นได้ว่า วิญญาณ 6 มีความเชื่อมโยงกับภวังคจิต เพราะจะทำให้ดวงจิตที่ตายแล้วรับรู้ถึงสภาวะที่กำลังจะเกิดขึ้น และเป็นเครื่องนำพาดวงจิตไปสู่สุคติตามผลบุญและกรรมที่คนที่ตายแล้วไปสะสมกระทำไว้ในช่วงที่ยังมีชีวิตอยู่

5.3) ประเด็นที่ผู้เขียนอธิบายเรื่องมรณสติ

ผู้วิจารณ์ขอเสนอ ควรเพิ่มประเด็นการมรณทุกซ์ คือความตายเป็นทุกซ์ คนเราเมื่อเกิดมาแล้วก็ต้องตาย จะช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับการกระทำในปัจจุบัน หรือกรรมที่ตนเองสั่งสมไว้แต่อดีตจะส่งผล เพราะเรามีกรรมเป็นผู้ให้กำเนิด มีกรรมเป็นพวกพ้อง มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย คนเราทำกรรมเช่นไรไว้อย่อมได้รับผลเช่นนั้น ความตายก็เช่นกันย่อมเกิดแต่เหตุ ถ้าเราสร้างเหตุที่ไม่ดีมุ่งในทางเบียดเบียนตนเองเบียดเบียนคนอื่นสัตว์อื่น ชีวิตนั้นก็สั้นลงตายเร็ว เพราะสร้างแต่อกุศล บุญเท่านั้นนำสุขมาให้เป็นแก่นสารของชีวิต เพราะธรรมชาติของชีวิตมีการเกิดและการตาย ความตายนั้นไม่ว่าจะเป็นเพราะการแก่ชรา

เจ็บป่วย หรือประสบอุบัติเหตุ ตลอดถึงถูกทำร้าย ย่อมประกอบด้วยความทุกข์นานัปการ ตอนใกล้ตายจะมีอาการทุกขเวทนา มาก เกิดจากธาตุแต่ละอย่างจะสลายตัวกลับคืนสู่ธรรมชาติ แต่ชีวิตนั้นยังดำรงต่อไป เป็นเพียงการเปลี่ยนถ่ายภพ หรือสภาพที่อยู่อาศัยเท่านั้น ดังที่พระพุทธองค์ตรัสถึงความตายเอาไว้ว่า “เคลื่อนไป ความหายไป มรณะ คือ ความจุติ กล่าวคือ มฤตยู การทากาละ ความแตกแห่งขันธ ความทอดทิ้งร่างกาย “ความขาดสูญแห่งชีวิตอันทรีย์ในหมู่มสัตว์นั้น ๆ ของเหล่าสัตว์นั้นๆ” (ที.ม. 10/325/390)

6) ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจารณ์เห็นด้วยกับหนังสือพุทธศาสนากับความตาย แต่ควรให้ผู้เขียนเพิ่มเติมเนื้อหาสาระในบางจุด ได้แก่ 1) ความตายทางการแพทย์หมายถึงอะไร 2) ความตายของกระบวนการทางวิทยาศาสตร์คืออะไร 3) ความตายแบบสากลที่ทั่วโลกยอมรับตรงกันคือความตายแบบไหน 4) การมีชีวิตอยู่ในมูมมอง การให้เหตุผลของวิทยาศาสตร์เป็นแบบใด 5) ประเพณีการจัดการศพมีขั้นตอนทางวิทยาศาสตร์ไปเกี่ยวข้องหรือไม่ หากเกี่ยวข้องจะมีความสัมพันธ์ในด้านใด 6) ระบบความเชื่อเรื่องความตายปกติและไม่ปกติ นั้น ในทางทฤษฎีมีหลักการใดรองรับในเรื่องนี้บ้าง และ 7) การมรณสติควรอธิบายเรื่องมรณทุกข์และสุขนั้น มีความเชื่อมโยงกันอย่างไร อย่างไรก็ดีตามผู้วิจารณ์มีหน้าที่ทำการตรวจสอบเนื้อหาสาระเท่านั้น

3. สรุป

หนังสือพุทธศาสนากับความตาย เป็นหนังสือทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นผลงานด้านตำราทางพุทธศาสนา ลำดับที่ 10 ของ ผศ.ดร.อภิภูวัฒน์ โพธิ์สาน อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายถึงความตายในพุทธศาสนา

ผู้วิจารณ์เห็นด้วยในประเด็นเรื่อง “ความตายกับการตาย” ที่ผู้เขียนได้อธิบายความหมายทั้ง 2 นั้นนี้ กล่าวคือ ความตาย เป็นความตายที่มนุษย์หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่การตาย เป็นสิ่งหนึ่งที่มีมนุษย์อธิบายได้ว่าการตายแบบปกติ (ตายด้วยโรคภัยไข้เจ็บ) หรือว่าการตายแบบผิดปกติ (ตายด้วยอุบัติเหตุ หรือตายโหง) จะเห็นได้ว่าการตายนั้นมีลักษณะหลายรูปแบบ แต่ความตายมีเพียงอย่างเดียวคือ “ความตายจะอุบัติขึ้นทุกเมื่อ ถ้าหากเราทุกคนขาดสติยั้งคิด การมีสติไตร่ตรองตลอดเวลาช่วยกระตุ้นให้เราทุกคนไม่ประมาท”

4. บรรณานุกรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2553). *พุทธธรรม (ฉบับเดิม)*. พิมพ์ครั้งที่ 24. นนทบุรี : โรงพิมพ์ พิมพ์การพิมพ์.

พุทธทาสภิกขุ. (2533). *จิตว่างในชีวิตประจำวัน*. กรุงเทพฯ: รุ่งแสงการพิมพ์.

พุทธทาสภิกขุ. (2519). *สัญญาตาปริทรรศน์เล่ม 2, สุราษฎร์ธานี: ธรรมสภา.*

พุทธทาสภิกขุ. (2518). *ขรรยาวาสธรรม (หนังสือชุดธรรมโฆษณ์)*. ไซยา : โรงพิมพ์ธรรมทานมูลนิธิ.

พิน ดอกบัว. (2543). *แนวความคิดเกี่ยวกับสังสารวัฏ : การเวียนว่ายตายเกิดในพระพุทธศาสนา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ โสภณการพิมพ์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แสง จันทร์งาม. (2544). *พุทธศาสนาวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: อีระการพิมพ์.

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความ ในวารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

วารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้น จึงกำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการในวารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

1. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับเป้าหมายและขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพของบทความตามกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์
2. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้หลักการในพิจารณาบทความโดยอ้างอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และต้องไม่มีอคติต่อผู้เขียนบทความและเนื้อหาบทความที่พิจารณาไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ ทั้งสิ้น
3. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้เขียนบทความหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือในการนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง
4. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความและผู้เขียนบทความ
5. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

บทบาทหน้าที่ของผู้เขียนบทความในวารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

1. บทความที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
2. ผู้เขียนบทความต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมานำเสนอหรืออ้างอิงประกอบในเนื้อหาบทความของตนเอง และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น
3. หากผลงานทางวิชาการของผู้เขียนเกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วม หรืออาสาสมัคร หรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้เขียนควรดำเนินการตามหลักจริยธรรมปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัตว์ทดลองประกอบด้วยทุกครั้ง
4. ผู้เขียนบทความต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่น ๆ หลังจากที่ได้รับการตีพิมพ์กับวารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม แล้ว
5. ชื่อผู้เขียนที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้น ๆ จริง

บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความ การพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก และพิจารณาบนหลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติ หรือความขัดแย้งส่วนตัว
2. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง
3. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนเองได้ทำการประเมิน
4. หากผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความได้ตรวจสอบแล้วพบว่า บทความที่รับประเมินเป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน
5. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมกำหนดรวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้อื่นได้รับรู้

หลักเกณฑ์สำหรับการนิพนธ์

บทความวิจัย บทความวิชาการ บทวิจารณ์หนังสือ และงานวิชาการอื่นๆ

วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

วารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีนโยบายส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยของนักศึกษา คณาจารย์ และนักวิชาการที่สนใจ นอกจากนี้ยังเป็นเวทีวิชาการ เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะและข้อคิดเห็นทางด้านสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยรูปแบบผลงานที่วารสารจะรับพิจารณามี 3 ประเภท คือ บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือ

บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือที่จะได้รับการพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสาร “สังคมศึกษา มจร” นี้ จะต้องได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ก่อน เพื่อให้วารสารมีคุณภาพและนำไปอ้างอิงได้

การเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย บทความวิชาการ บทวิจารณ์หนังสือ และงานวิชาการอื่นๆ มีดังนี้

1. ภาษา เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์และชื่อบัญญัติตามหลักของราชบัณฑิตยสถาน ควรหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น ให้เขียนคำศัพท์ภาษาไทยตามด้วยวงเล็บภาษาอังกฤษ ให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมดยกเว้นชื่อเฉพาะต้องขึ้นต้นด้วยตัวอักษรใหญ่ บทความส่วนที่เป็นภาษาอังกฤษควรให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่จะส่งต้นฉบับ

2. การพิมพ์ ให้จัดพิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด ด้วยรูปแบบตัวอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 พอยต์ โดยจัดหน้ากระดาษขนาด A4 ตั้งค่าหน้ากระดาษสำหรับการพิมพ์ห่างจากขอบกระดาษทุกด้าน ด้านละ 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร)

3. จำนวนหน้า บทความวิจัย บทวิจารณ์หนังสือ และบทความวิชาการ ตั้งแต่หัวข้อเรื่องจนถึงบรรณานุกรมควรมีความยาวไม่เกิน 15 หน้า กระดาษ ขนาด A4

การเรียงลำดับเนื้อหา

1. บทความวิจัย

1.1 ชื่อเรื่อง ควรสั้น กระชับ และสื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ไม่ใช่คำย่อชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยมาก่อน

1.2 ชื่อผู้นิพนธ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตำแหน่งทางวิชาการ หน่วยงานหรือสถาบันที่สังกัด และอีเมล

1.3 บทคัดย่อ (abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นเนื้อความย่อที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย โดยเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลงานและการวิจารณ์อย่างต่อเนืองกันไม่ควรเกิน 200 คำ หรือมีความยาวไม่เกิน 12 บรรทัด ไม่ควรมีคำย่อให้บทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อนภาษาอังกฤษ

1.4 คำสำคัญหรือคำหลัก (Keywords) ให้ระบุทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ใส่ไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา จำนวนไม่เกิน 5 คำ

1.5 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาหรือบทนำ เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมาและเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ให้ข้อมูลทางวิชาการพร้อมทั้งจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องอย่างคร่าว ๆ และมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาและวิจัยนั้นด้วย

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย ให้ระบุรายละเอียดวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งที่น่าสนใจ จำนวนลักษณะเฉพาะของตัวอย่างที่ศึกษา ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการศึกษา อธิบายวิธีการศึกษา หรือแผนการทดลองทางสถิติ การสุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1.7 ผลการวิจัย แจ้งผลที่พบตามลำดับหัวข้อของการศึกษาวิจัยอย่างชัดเจนได้ใจความ ถ้าผลไม่ซับซ้อนไม่มีตัวเลขมาก ควรใช้คำบรรยาย แต่ถ้ามีตัวเลขมาก ตัวแปรมาก ควรใช้ตารางแผนภูมิแทน ไม่ควรมีเกิน 5 ตาราง หรือแผนภูมิ ควรแปลความหมายและวิเคราะห์ผลที่ค้นพบ และสรุปเปรียบเทียบกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

1.8 อภิปรายผล ชี้แจงว่าผลการศึกษาดตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือแตกต่างไปจากผลงานที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่ อย่างไร เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้นและมีพื้นฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และให้จบด้วยข้อเสนอแนะที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์หรือตั้งประเด็นคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยต่อไป

1.9 ตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ ควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็น และต้องมีคำอธิบายสั้น ๆ แต่สื่อความหมายได้สาระครบถ้วนในกรณีที่เป็นตาราง คำอธิบาย ต้องอยู่ด้านบน ในกรณีเป็นรูปภาพ หรือแผนภูมิคำอธิบายต้องอยู่ด้านล่าง

1.10 บรรณานุกรม สำหรับการพิมพ์เอกสารอ้างอิง ทั้งเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษโดยมีหลักการทั่วไป

2. บทวิจารณ์หนังสือ

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือ

2.2 ชื่อผู้วิจารณ์

2.3 บทวิจารณ์

2.4 บรรณานุกรม

3. บทความวิชาการ

3.1 ชื่อเรื่อง

3.2 ผู้แต่ง

3.3 บทนำ

3.4 เนื้อหา

3.5 บทสรุป

3.6 บรรณานุกรม

4. งานวิชาการอื่น

กรอบในการเขียนให้ใช้ในกรณีเดียวกันกับงานวิชาการอื่นๆ ข้างต้น

ขอบเขตการตีพิมพ์

วารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นวารสารสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ รับผิดชอบเผยแพร่บทความในด้านมนุษยศาสตร์และสังคมโดยเน้นด้านการศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์ เช่น สาขาวิชาการบริหารการศึกษา การสอนภาษาไทย การสอนภาษาอังกฤษ การสอนสังคมศึกษา การ

สอนพระพุทธศาสนา การศึกษาปฐมวัย การประถมศึกษา ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา สหวิทยาการ
ด้านการศึกษาและสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วาระการตีพิมพ์

วารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีวาระการตีพิมพ์เผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1
(เดือนมกราคม - มิถุนายน) และฉบับที่ 2 (เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม)

การส่งต้นฉบับ

- Email: โดยส่งไฟล์เวิร์ด (word) และไฟล์ Pdf. ไปที่ sarthonghan@gmail.com
- สามารถส่งได้ด้วยตนเองที่กองบรรณาธิการวารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
วัดสุทธจินดาราม 25/25 หมู่ที่ 3 แขวงทวีวัฒนา เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10170 โทร. 089 783 2122

การเขียนบรรณานุกรม

การรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนได้ใช้อ้างอิงในการเขียนผลงานนั้น ๆ จัดเรียง
รายการตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่ง ภายใต้หัวข้อเอกสารบรรณานุกรม สำหรับบทความภาษาไทย หรือ
References สำหรับบทความภาษาอังกฤษ ให้ใช้รูปแบบการเขียนแบบ APA V.6 (American Psychological
Association) ตัวอย่างการเขียนมีดังนี้

หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์. ผู้จัดพิมพ์.

ตัวอย่าง

พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2547). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. กรุงเทพฯ: โครงการ
เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).

Potter, M.E. (1990). *The Competitive advantage of nations*. New York: Free Press.

บทความในวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่หรือเล่มที่/ (ฉบับที่ (ถ้ามี))./ เลขหน้า.

ตัวอย่าง

มะลิวรรณ โคตรศรี. (2548). การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสามารถในการ
แก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วารสารศึกษาศาสตร์ มมร.
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 3(1), 32-48.

Foster, W.P. (2004). *The decline of the local a challenge to educational leadership*. Education
Administration Quarterly, 40(2), 176-191.

วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย/ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์
และสารนิพนธ์./ ระดับวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์และสารนิพนธ์./ ชื่อสาขาวิชา./ คณะ./ ชื่อ
มหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

นพพร ไทยเจริญ. (2549). การสร้างชุดการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เรื่อง ดินและหินใน
ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขา
หลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

Shim, W. J. (1996). *Contamination and bioaccumulation of tributyltin and triphenyltin compounds in the Chinhae Bay system, Korea*. Master's thesis, Department of Oceanography, Seoul National University.

บทความจากเว็บไซต์ (Web Site)

ชื่อผู้แต่ง./ชื่อบทความ./แหล่งที่มา/วัน/เดือน/ปี.

ตัวอย่าง

พรณี บัวเล็ก. พัฒนาการทุนนิยมในประเทศไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<<http://research.krirk.ac.th/pdf.>> [25 December 2019]

คุณธรรม นำความรู้
Morality before knowledge

